

**Από το αρχείο δημοσιεύσεων,
μαθημάτων, εγγράφων**

Δημήτρης Μάνιος

I Διδακτορική διατριβή

I Δημοσιεύσεις - Εκθέσεις

I Διαλέξεις - Μαθήματα

I Επιστολές

Διδακτορική διατριβή

I Περίληψη

I Εισαγωγικό σημείωμα. Μορφή II

I Διαγράμματα έρευνας

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΡΟΗΓΜΕΝΗΣ ΤΕΧΝΟΥΡΓΙΑΣ

Μέσω της προηγμένης τεχνουργίας θεωρούμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, τις πτυχές του, τις διαδικασίες και, ιδίως, τους όρους του, όπως εμφανίζονται στις ημέρες μας. Η έκφραση προηγμένη τεχνουργία, αντί της προηγμένης τεχνικής ή τεχνολογίας, χρησιμοποιείται για να υποδηλωθεί η διαφορά –σχεδόν η αποκοπή– των σύγχρονων τεχνητών συστημάτων τόσο από τη (δυτική) τεχνική όσο και από τη φιλοσοφική της βάση. Το παρελθόν, όσον αφορά την οπτική μας γωνία, είναι εκείνο των μηχανικών-τεχνικών μεθόδων, των μηχανικών ανάλογων του ανθρώπου, μιας μηχανικής μεταφοράς των μέτρων του στα έργα της Αρχιτεκτονικής.

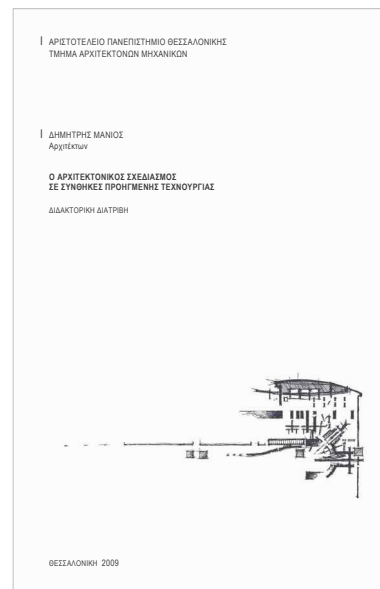
Κατεύθυνση: από τα πρότυπα των μηχανών στην προηγμένη τεχνουργία, από την προηγμένη τεχνουργία στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό στον άνθρωπο.

Το κεντρικό ερώτημα: Με ποιους τρόπους η μηχανική-τεχνική λογική και η μετεξέλιξή της ως προηγμένη τεχνουργία οροθετούν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό;

Η σημαντικότερη συνθήκη αυτού του κειμένου: Θεωρούμε ότι με βάση τον γραπτό λόγο μπορούν ακόμη να εξετασθούν τα φαινόμενα της "βύθισης" του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στις διαδικασίες του, στον ολοκληρωτικό προγραμματισμό των διαδικασιών του.

Μέθοδος: Κριτικός στοχασμός. Προεκτάσεις των ερμηνειών στη Φαινομενολογία.

Λέξεις κλειδιά: αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, γραμμή, τόπος, ουτοπία, τεχνική, τεχνotropία, τεχνητό, προηγμένη τεχνουργία, ψηφιακές αναπαραστάσεις, δίκτυα, επανάληψη, φαινομενολογία.

Ο τίτλος I

Μέσω της προηγμένης τεχνουργίας¹ θεωρούμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, τις πτυχές του, τις διαδικασίες και, ιδίως, τους όρους του, όπως εμφανίζονται στις ημέρες μας. Το παρελθόν, όσον αφορά την οπτική μας γωνία, είναι εκείνο των μηχανικών-τεχνικών μεθόδων, των μηχανικών αναλόγων του ανθρώπου, μιας μηχανικής μεταφοράς των μέτρων του στα έργα της Αρχιτεκτονικής.

Κατεύθυνση: Από τα πρότυπα των μηχανών στην προηγμένη τεχνουργία, από την προηγμένη τεχνουργία στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

Το κείμενο I

Σημαντικότερη *συνθήκη αυτού του κειμένου*: θεωρούμε ότι ο γραπτός λόγος μπορεί να αποκαλύψει κάποιες ουσιαστικές πτυχές των πεδίων-φόντου της προηγμένης τεχνουργίας, στα οποία οι λειτουργίες του γραπτού λόγου, οι ικανότητές του να μεταφέρει νοήματα², φαίνεται να αναστέλλονται.

Μέθοδος: Κριτικός στοχασμός. Προεκτάσεις των ερμηνειών στη Φαινομενολογία.

Θεωρούμε ότι τα έργα της αρχιτεκτονικής δεν μπορούν να αποτελέσουν κάποιου είδους ή τύπου αντικειμενικές προβολές, να απομονωθούν από τα υποκειμενικά στοιχεία: εξετάζουμε τις κατευθύνσεις ενός αρχιτεκτονικού υλικού οριακά μετακινούμενου ανάμεσα στα επιστημονικά πεδία και στα φαινόμενα του χώρου που τα διακατέχουν.

Η έρευνα δίχως να στραφεί στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό κάποιας ειδικής κατηγορίας κτιρίων ή στις θεωρήσεις του από κάποιες συγκεκριμένες σχολές, εξετάζει τις μεταβολές του, επιχειρώντας βαθιές τομές στον χρόνο, ώστε να εξετασθούν, στην ευρύτερη δυνατή βάση, τα φαινόμενα της "βύθισης" του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στις διαδικασίες του, στον ολοκληρωτικό προγραμματισμό³ των διαδικασιών του στα διανοιγόμενα πεδία-φόντο της προηγμένης τεχνουργίας.

Όσον αφορά τη κρίσιμη θέση του ανθρώπου: τρεις *στάσεις* στην ανθρώπινη παρουσία [ο άνθρωπος ως *θεωρών* (Ενότητα 1, 2), ως *φυσική παρουσία* (Ενότητα 6) και ως *το ιδιαίτατο / ανοικειώτατο μεταξύ των υποκειμένων* (Τμήμα της Ενότητας 7)] λειτουργούν ως αρθρώσεις στο εσωτερικό αυτής της έρευνας, επισημαίνουν τα ακρότατά της.

Από τα πρότυπα των μηχανών στην προηγμένη τεχνουργία, από την προηγμένη τεχνουργία στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό στον άνθρωπο.

¹ Η έκφραση *προηγμένη τεχνουργία* [Τεχνουργία: περίτεχνη δημιουργία] αντί της *προηγμένης τεχνικής ή τεχνολογίας* χρησιμοποιείται για να υποδηλωθεί η διαφορά –σχεδόν η αποκοπή– των σύγχρονων *τεχνητών συστημάτων* τόσο από τη (δυτική) τεχνική όσο και από τη φιλοσοφική της βάση. Τα συστήματα αυτά, φαίνεται να επικαλύπτουν τις προηγμένες μηχανικές-τεχνικές μεθόδους, όπως και τις συνθετικές αναπαραστατικές μεθόδους.

«[...] η τεχνική δεν είναι παρά το αποτέλεσμα της επιστήμης, αλλά όχι ο εσώτερος κινητήρας της». Αξελός, Κ., *Από τη μυθολογία στην τεχνολογία*, σ. 3.

«Η 'φιλοσοφία' στην ουσία της είναι εξ υπαρχής δυτική σε τέτοιο βαθμό, ώστε συνιστά τη βασική αρχή [Grund] της ιστορίας της Δύσης [Abendland]. Αποκλειστικά από τη βασική αυτή αρχή προέκυψε η τεχνική. Μόνο δυτική τεχνική υπάρχει. Είναι το επακόλουθο της 'φιλοσοφίας' και κανενός άλλου εκτός από αυτήν». Heidegger, M., *HERAKLIT. 1, Der Anfang des abendländischen Denkens. 2, Logik. Heraklits Lehre vom Logos*, cit. στο *Τι είναι η φιλοσοφία*, σ. 114.

² «Η γλώσσα είναι εικονική επικοινωνία [...] διότι μέσα της το εκφρασθέν αλλάζει οντολογικό τρόπο [Seinmodus]». Merleau-Ponty, M., «Σημειώσεις μαθημάτων για την *Προέλευση της γεωμετρίας* του Χούσερλ», στο Husserl, E., *Η προέλευση της γεωμετρίας*, σ. 181.

³ «Ολοκληρωτικός προγραμματισμός σημαίνει το ίδιο με έλεγχο. Αλλά, πάνω σ' αυτό, θα πρέπει συνάμα να υπενθυμίσω, ότι ο έλεγχος είναι τμήμα της λογικής της τεχνολογίας των πληροφοριών». Virilio, P., «Auf dem Weg zu einem transeukli-dischen Raum?», *Arch+*, τεύχ. 148, Οκτώβριος 1999, σ. 63.

Τα ερωτήματα I

Με ποιους τρόπους η μηχανική⁴-τεχνική λογική και η μετεξέλιξή της ως προηγμένη τεχνουργία οροθετούν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό;

Ειδικότερα ερωτούμε:

Περί των κειμένων της Αρχιτεκτονικής, των θεωρήσεων της μέσω μιας αρχιτεκτονικής γλώσσας.

- Πώς, με την υποστήριξη των μηχανικών-τεχνικών μεθόδων, αποσπούμε δεδομένα από το συσσωρευμένο ιστορικό-γλωσσικό υλικό της Αρχιτεκτονικής;
- Πώς σχετίζονται αυτές οι μέθοδοι με τη *μεταγραφική ικανότητα της αρχιτεκτονικής γλώσσας*⁵;

Περί των δυνατοτήτων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ως συνθετικού μέσου.

- Με τη συνεργία της προηγμένης τεχνουργίας και προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης των αντικειμενικών όρων παρακάμπτονται όντως οι καθιερωμένες ιστορικές, συνθετικές (περιγραφικές-τυπολογικές) ή εκείνες οι υποκειμενικές ερμηνείες του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού; Αποφεύγουμε όντως τις τεχνοτροπίες, και τους περιεχόμενους σε αυτές ιδιαίτερους τρόπους επαναλήψεων, του παρελθόντος;
- Είναι δυνατόν το συνθετικό έργο να καθορίζεται σ' έναν παροντικό χρόνο μόνον;

Περί της μεταβολής, στα υπό διαμόρφωση πεδία της προηγμένης τεχνουργίας, των ισχυρών δεσμών που αναπτύχθηκαν μεταξύ του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και των μηχανικών-τεχνικών μεθόδων.

- Ποιες είναι οι μεταβολές στη σύλληψη του χώρου και του χρόνου, στη σύλληψη των γεωμετρικών τους δεδομένων, των ορίων-γραμμών τους, που από πάντα ήταν οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού;
- Τι σημαίνει εγκαθίσταται - κατοικώ⁶ στις εκτάσεις αυτών των πεδίων;
- Πώς αναδύεται το αρχιτεκτονικό έργο από το πυκνότατο (γεμάτο σχηματισμούς δεδομένων, περιστασιακά συνθέματα, παραμέτρους, "εδάφη") φόντο⁷ των τεχνητών συστημάτων;

Περί της δημιουργίας *ενιαίων φορέων αναπαραστάσεων / ενιαίου εκφραστικού υλικού* της Αρχιτεκτονικής και της προηγμένης τεχνουργίας⁸.

- Είναι θεμιτή;

Το διαρθρωτικό και κρίσιμο για την έρευνα ερώτημα για τον άνθρωπο: Πώς στο εύρος των μεταβολών αυτών, στα όριά τους, ο άνθρωπος ως *θεωρών, ως φυσική παρουσία και ως το ιδιαίτατο / ανοικεύτατο μεταξύ των υποκειμένων* αναπαριστά –και χρονολογεί– τον περίγυρό του και τον εαυτό του, πως μετέχει στο αναπαριστάνειν;

⁴ Από την Ενότητα 3 → Ο όρος «μηχανική», πέραν της σημασίας της διάκρισης ως μηχανικής των κατασκευών και μηχανικής (λειτουργίας) των μηχανών, αποκτά ένα ακόμη νοηματικό σκέλος: αυτό της *αναπαραστατικής μηχανικής*, ενός αναπαραστατικού μηχανισμού στον ευκλείδειο χώρο...

⁵ Από την Ενότητα 4 → Οι θεωρήσεις του Μοντέρνου επιστρέφουν στη νοηματοφόρο περιοχή μιας συγκεκριμένης αρχιτεκτονικής γλώσσας, όπου συμβιβάζονται με την καλλιέργεια σε αυτήν *αντικειμενικών εκφράσεων* ως των πρωταρχικών και αδιάβλητων συντελεστών κάθε σύνθεσης, ενώ προαναγγέλλουν την τελική δυνατότητα αυτού του εγχειρήματος: είτε προς την κατεύθυνση της συνεχούς λειτουργικής βελτίωσης αυτών των συντελεστών, είτε, πέραν αυτής, την οριστική αδυναμία για μια ακόμη μεταγραφή της αρχιτεκτονικής γλώσσας και αναβάθμιση των εκφραστικών της δυνατοτήτων.

⁶ Από την Ενότητα 6 → Τι θα αποτελούσε, όμως, χώρο απαλλαγμένο από τοπικά χαρακτηριστικά; Τι θα αποτελούσαν κατασκευές στο "εσωτερικό" του...

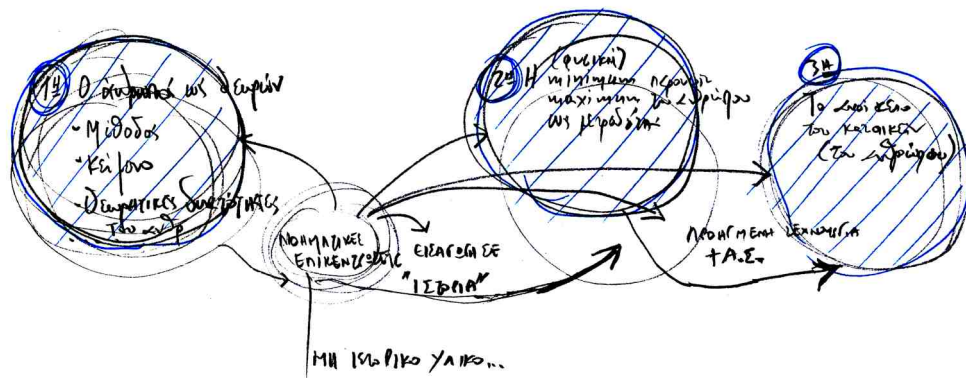
⁷ Από την Ενότητα 8 → Το φόντο απαρτίζεται από περιστασιακά συνθέματα, όρους που εμπεριέχουν την αποσύνθεση ως *a priori* κάθε σύνθεσης και διαίρεσης, ως τον «εποπτικό ορίζοντα [Hinblick] μιας δυνατής ενότητας». Το φόντο / φόντο γίνεται το βάθος οποιουδήποτε χώρου, οποιοδήποτε αντικείμενου ή συμμορφωμένου με τα αντικείμενα συμβάντος ή *Objekt*, το αδιαπέραστο υπόστρωμα των επαναλήψεων και των ετερονομιών τους: οι κτιριακοί οργανισμοί αναπτύσσονται πάνω του, είναι ως τα *κατάλληλα διεγερμένα* τμήματά του. [...]

Το φόντο-επαλληλία φόντων δεν λειτουργεί ως μια άλλη, άυλη επίστρωση με μνήμες των πόλεων ή των Μητροπολιτικών περιοχών ούτε ισορροπεί ως «ο "locus" της συλλογικής μνήμης».

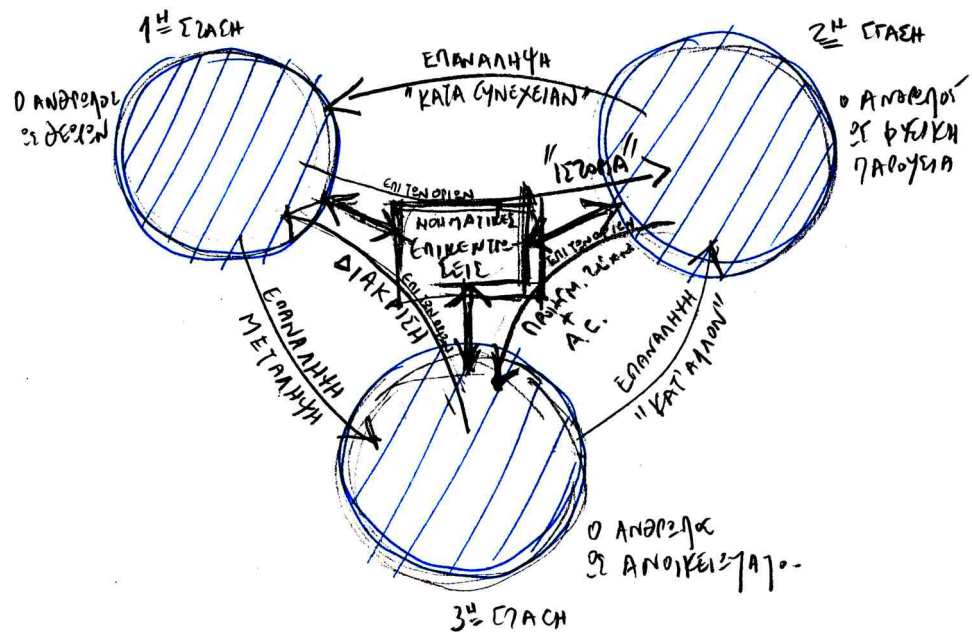
⁸ Από την Ενότητα 2 → Η προηγμένη τεχνουργία, όπως παλαιότερα οι μηχανικές-τεχνικές μέθοδοι, υποδεικνύει τον τρόπο, είναι ο τρόπος, η Αρχιτεκτονική είναι δεσμευμένη στον σκοπό.

Διαγράμματα έρευνας

Την έρευνα «Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός σε συνθήκες προηγμένης τεχνουργίας» κατευθύνουν τρεις στάσεις στην ανθρώπινη παρουσία.

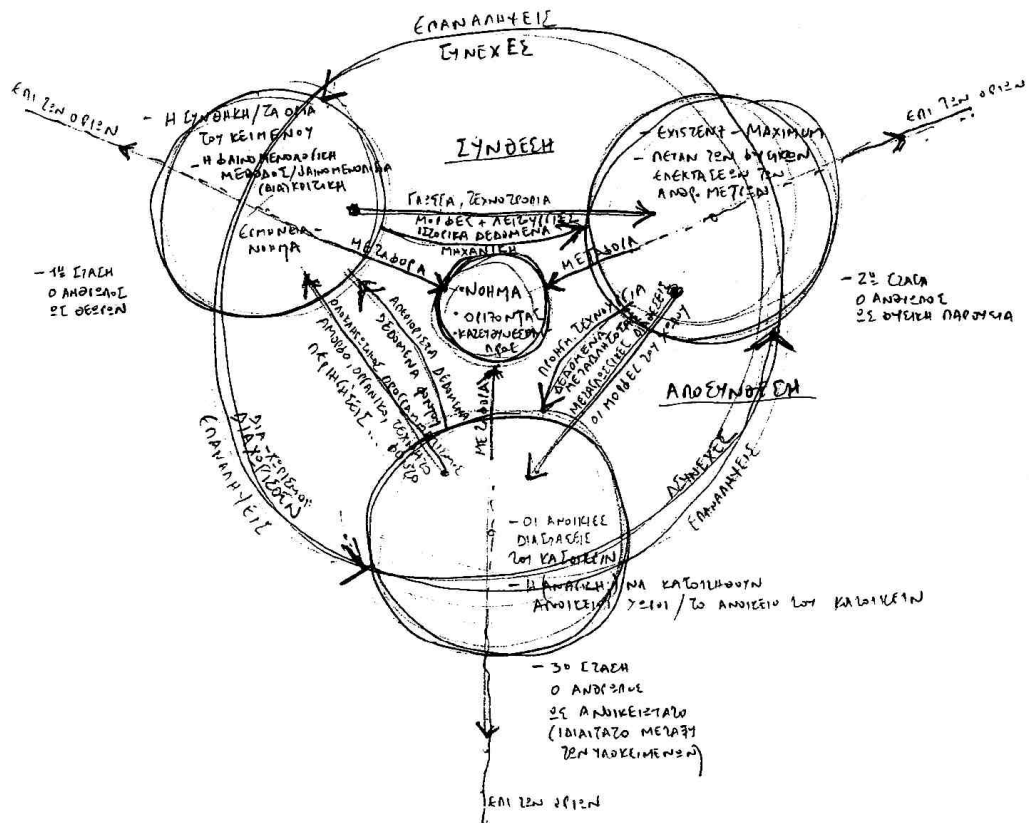
Οι στάσεις στην ανθρώπινη παρουσία/στον άνθρωπο λειτουργούν ως αρθρώσεις στο εσωτερικό της έρευνας.

Στις συνθήκες της προηγμένης τεχνουργίας ανατέμνεται ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός προς το άνοιγμα της ανθρώπινης ύπαρξης.

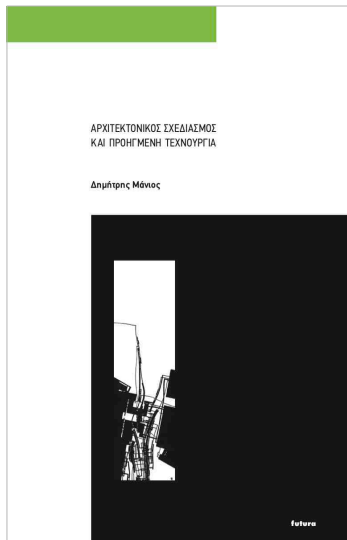
Διαγράμματα έρευνας

	F	FF	FFF...
	Form	Functional Form / Form Follows Function	Form Functional Form...
Άνθρωπος	Ανθρώπινο ανάλογο	Μηχανικό, τεχνολογικό ανάλογο	Τεχνητό ανάλογο
Habitat	Κατοικία	Υλικό κατοικήσιμο + μηχανικό	Ενιαίο κατοικήσιμο υλικό / Συγχωνεύσεις ανθρωποτήτων + προηγμένης τεχνουργίας
	Οικείο	Η οικειότητα του κατοικείν / Μηχανή του κατοικείν	Το ανοίκειο του κατοικείν
	Εγκατάσταση	Μετεγκατάσταση	Απεγκατάσταση
	Πρώτο-σταθμοί	Σταθμοί	Προηγμένοι σταθμοί
Τέχνη + Τεχνική	Η τεχνική συνδέεται με τη μηχανική λειτουργία	Η τεχνολογία συνδέεται με τη βιομηχανική λειτουργία	Η έννοια του τεχνητού συνδέεται με την προηγμένη τεχνουργία
	Μηχανές	Αυτόματες μηχανές / Μηχανική της μηχανικής	(Σχεδόν) άυλα δίκτυα / Πεδία δικτύων
Γλώσσα	Γλωσσικά ιδιώματα	Μεταγλώσσα	Εικονοποιητική
Αναπαράσταση	Αναπαράσταση της παράστασης	Αναπαράσταση της αναπαράστασης	Άπειρες αναδιπλώσεις της αναπαράστασης
Επανάληψη	Συνεχές / του "ιδίου"	Ασυνεχές / του "άλλου"	Διαχωρισθέν / πέραν του "ιδίου" και του "άλλου"

Δημοσιεύσεις - Εκθέσεις

- I Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και προηγμένη τεχνουργία
- I Δημόσιοι τόποι. Μια θεώρηση των ορίων τους
ως ανοικτών εσωτερικών
- I Β' Βραβείο. Ανάπλαση της περιοχής ανατολικά
από τις Καμάρες στην πόλη της Καβάλας
- I Α' Βραβείο. Αφίσα, ΚΒ' Δημήτρια
- I 12th Biennale di Venezia. Υποψηφιότητα
- I Workshop. Ecoweek - Urban Innovation+Green Design
- I Historical and Folklore Museum of Nikiti. Έκθεση Σύγχρονης
Ελληνικής Αρχιτεκτονικής, Φεστιβάλ Zodchestvo – Μόσχα
- I Historical and Folklore Museum of Nikiti.
Ηλεκτρονικό περιοδικό *Greek Architects*
- I Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νικήτης, Νικήτη Χαλκιδική.
Επετηρίδα Ελληνικής Αρχιτεκτονικής 2017, Δομές 03/17

Η ανάγκη μιας διακριτικής επανόδου στο εννοιολογικό υλικό της Διδακτορικής μου διατριβής*, στις δυσπρόσιτες περιοχές αυτής της έρευνας, έγινε επιτακτική κατά την ολοκλήρωσή της. Το εγχείρημα της επιστροφής στις περιοχές αυτές, η κίνηση, ακόμη μια φορά, στο εσωτερικό τους, συνοδεύεται από εκλεπτύνσεις, ενίοτε εξομαλύνσεις ή εκτραχύνσεις, του εννοιολογικού υλικού της έρευνας, το οποίο συλλέγεται εκ νέου σ' ένα κείμενο.

Πρόκειται κατ' ουσίαν για εκλεπτύνσεις των θεωρήσεων και των φιλοσοφικών προεκτάσεων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, για εμβαθύνσεις σε έννοιες και αρχές που προηγούνται των διαδικασιών της σύνθεσης, σε μια πορεία προς το ιδιαίτερο εκείνο βάθος των ίδιων των γραμμών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

Η αυστηρότητα του κειμένου, το πλήθος των βιβλιογραφικών παραπομπών, η λογική της άρθρωσης των Ενοτήτων, ως γόνιμα κατάλοιπα της αρχικής σύνταξης δεν έχουν θιγεί.

I Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	15
ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ I ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ	21
1 Η συνθήκη του κειμένου	23
Οι <i>σιωπηρές διαθέσεις</i> του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού	24
2 Περί μεθόδου. Η φαινομενολογία ως ερμηνεία καθαυτή	27
Φαίνεσθαι και αναπαριστάνειν	27
Οι προσδιορισμοί της φαινομενολογίας	29
Η φαινομενολογική χροιά του κειμένου	30
3 Η ιστορική αξίωση	33
Το παρελθόν της ιστορίας της Αρχιτεκτονικής	33
Η σπανιότητα της ιστορίας	35
ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ I ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΝΟΙΞΕΙΣ ΤΟΥΣ	39
Αρχιτεκτονική και πραγματικό	41
1 Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός - Προηγμένη τεχνουργία. Ορισμοί	42
Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός. Η κρίσιμη <i>συλλέγουσα αρχή</i>	42
Προηγμένη τεχνουργία. Το φόντο της αναμόρφωσης του φυσικού	45
2 Τα ερωτήματα της έρευνας	46
Η προαγωγή των ίδιων ερωτημάτων	48
3 Νοηματοδοτούμενη αρχιτεκτονική. Δύο ακόμη επισημάνσεις	51
Ενο-ποιητικός σχεδιασμός I	52
Ενο-ποιητικός σχεδιασμός II	54
ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ I Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ	59
1 Η μεθοδική εξάπλωση των κλασικών μορφών	61
Δομούσα και δομούμενη κλασική ύλη	62
Ιστορικά-προς-αντιγραφή στοιχεία. Η έννοια του <i>αρχικά ακριβούς</i>	66
Οι κλάσεις του φυσικού	69
Συμφωνίες μεταξύ γλωσσικών υφών και αναπαραστάσεων	75
2 Ο ορίζοντας του προοπτικού χώρου	79
Ο ενοποιητικός χαρακτήρας των γραμμών της προοπτικής	81
Ο επιμερισμός της διάστασης του βάθους	84
Γεωμετρική χάρις	84
Perspectiva artificialis. Ένας ορθολογικός αναπαραστατικός μηχανισμός	88
3 Αρχιτεκτονική. Η συγκάλυψη των κατασκευαστικών τεχνικών	91
Ο Μανιερισμός ως τεχνική τροπής του συνεχούς	92
Η χάραξη των επιφανειών των τοίχων	96
4 Η γεωμετρία του ανθρώπινου σώματος και της μηχανικής δυναμικής	104
Η μηχανική εικόνα του ανθρώπινου σώματος	104
Leonardo da Vinci. Ένα νέο έδαφος	107
Μηχανικές διατάξεις και κτιριακές μορφές	109
Το ζήτημα της ακριβούς αναπαράστασης του αφηρημένου	114

Παράρτημα	116
Ακριβείς αναπαραστάσεις	116
ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΡΝΟΥ	121
1 Αναγεννησιακός επίλογος	123
Ορθολογικός - βιομηχανικός μανιερισμός	123
Επιστήμες. Τα μεταφυσικά όρια και οι μορφές	125
2 Form follows function follows form	131
Η τελική μεταγραφή της αρχιτεκτονικής γλώσσας	131
Μηχανικές αναθεωρήσεις του χρόνου	133
Το λειτουργικό βάθος των μορφών	136
3 Λειτουργικές εξειδικεύσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού	146
Η επιβεβλημένη καθυστέρηση της Αρχιτεκτονικής	146
Το ανολοκλήρωτο μηχανικό ανάλογο του ανθρώπου	149
ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Η ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ	153
1 Μεταμοντέρνο. Προς τις στρατηγικές αποδόμησης	155
Το έναυσμα των μεταμοντέρνων μεταλλάξεων	155
Η επανάληψη αυτού που <i>ακόμη δεν έχει λεχθεί</i>	158
Ο υποβιβασμός της διάστασης του βάθους	159
Αντι-μοντέρνοι, απεριόριστοι συγχρονισμοί	161
2 Αποδόμηση I	167
Γεωμετρικές - επιστημονικές εκ-κεντρότητες	167
Η αποδόμηση ως <i>στοικειώδης αναπαραστατική</i>	169
Προηγμένη εικονοποιητική	176
3 Αποδόμηση II	177
Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός. Κατασκευασμένες αστάθειες	177
Έναντι του <i>άγονου συνεχούς</i>	182
Η (ανέφικτη) συλλογή των χρονικών αποσπασμάτων	182
Η έκλειψη των παραδειγμάτων	187
4 Οι οφειλές της αποδόμησης	188
Η αποκλιμάκωση του ορθολογισμού	188
Ερωτήματα και οφειλόμενες απαντήσεις	189
ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ E-max	193
1 Ο άνθρωπος ανάμεσα στις κατασκευές του	195
Σε επαφή	196
Σε διάσταση	200
2 Βιο-μηχανικά ελάχιστα του εδώ	203
Τεχνικές ανασκευής των ανθρώπινων μέτρων	203
Minimum vivendi. Πρότυπα	205
3 Βιο-τεχνητά μέγιστα του αλλού	209
Ευπροσάρμοστα υποκειμενικά στοιχεία. Η έννοια του optimum	211
Εσωτερικοί - ρυθμιζόμενοι χώροι	217
Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός. Παραστάσεις	219
ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Ο ΧΩΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΕΧΝΗΤΟΥ	223
1 Φραγμοί στις μεσολαβήσεις των ουτοπιών	225
Οι ουτοπίες των πόλεων	225
Τάκης Ζενέτος. Ηλεκτρονική πολεοδομία	229
Ο καθολικός χαρακτήρας των ουτοπιών	231

2 Τα δίκτυα της ανθρωπότητας	235
Δίκτυα ζεύξεων και εκτροπών	235
Η έκταση της ανθρώπινης έκστασης	243
Potsdamer Platz. Προστατευόμενη πλατεία	258
3 Αναπαραστάσεις στο φόντο των χώρων	261
Η οικειότητα των τοπικών διαστάσεων	261
Πέραν των τοπίων εγκαταστάσεων	265
Χώροι και φορείς χωρικότητας	270
Το ανοίκειο του κατοικείν	275
ΟΓΔΩΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΙ ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	279
1 Δέσμες αξόνων, πλέγματα-κτίρια υψηλής τεχνολογίας	281
High-Tech αρχιτεκτονική. Αρχές	281
Περιηγήσεις σε σύμπαντα προκατασκευών	291
<i>Casa Milà, Guggenheim Museum</i> (Bilbao). Αναλογίες	298
2 Die Gesamtkunstwerke	307
Το μεγάλο κτίσμα της Αρχιτεκτονικής και των τεχνών	307
Το φόντο των συνολικών έργων τέχνης	312
Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός. Διαθέσεις	319
3 Μορφές των ρευστοποιήσεων: του οργανικού, των παραμέτρων και των εδαφικών δεδομένων	323
Blob form - G. Lynn	323
Parametric form - L. Spuybroek	326
Land form - Foreign Office Architects	332
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	339
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	361

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Βιώνουμε σήμερα στην Ελλάδα μian οδυνηρή μείωση των ευκαιριών για την άσκηση της αρχιτεκτονικής και μια σταδιακή εξασθένιση της συμβολής της στη βελτίωση της καθημερινότητάς μας. Πριν μόλις λίγα χρόνια είχαμε πιστέψει ότι οι ευκαιρίες δεν θα μειωθούν ποτέ και ότι οι αρχιτεκτονικές ποιότητες θα διεισδύουν σε όλο και ευρύτερο φάσμα της κοινωνίας μας. Η βαθύτατη οικονομική και κοινωνική κρίση, δυστυχώς, μας διέψευσε, τουλάχιστον προς το παρόν.

Σαν να μην έφταναν αυτά, στην αρχιτεκτονική βιώνουμε –παγκοσμίως και, ούτως ή άλλως, και στη χώρα μας– ένα ευρύτερο φαινόμενο που έρχεται σε προφανή αντίθεση με την απειλή της ελληνικής ένδειας: τον πληθωρισμό στη μορφογένεση που προκαλείται από τα νέα αναπαραστατικά μέσα και τα νέα υλικά, τη συντριπτική κυριαρχία των εικόνων, αλλά και την ευκολία στη διάδοση της πληροφορίας. Και, δυστυχώς, αυτό συνοδεύεται συχνά από ανευθυνότητα, που έρχεται ως παράπλευρο προϊόν του αριθμού των μέσων και των εργαλείων που μας διατίθενται πλουσιοπάροχα, όταν θέλουμε να σχολιάσουμε την αρχιτεκτονική πληροφορία όπως και κάθε πληροφορία.

Ο αντιφατικός αυτός συνδυασμός είναι μάλλον εξοντωτικός για την αρχιτεκτονική πραγματικότητα στη χώρα μας και το μέλλον άγνωστο. Σε τέτοιες επώδυνες συνθήκες, είναι αξιομνημόνευτο να ανακαλύπτει κανείς ότι υπάρχουν ακόμη άνθρωποι, όπως ο συγγραφέας του παρόντος πονήματος, που επιμένουν να διεισδύουν στο βάθος των εννοιών, να εμμένουν στη λεπτομερή και ενδελεχή ανασκόπηση της σημασίας τους και να προσπαθούν να κατανοήσουν τις διαχρονικές ποιότητες του αρχιτεκτονικού φαινομένου.

Παρά το γεγονός ότι η συγγραφή του παρόντος έργου του έχει ξεκινήσει ίσως και πριν από μια δεκαετία, ο Δημήτρης Μάνιος ορίζει τα βασικά του ερωτήματα σαν να έχει προφητεύσει φαινόμενα όπως τα παραπάνω. Ομιλεί για την τεχνολογική αφυδάτωση της αρχιτεκτονικής σε συνθήκες «προηγμένης τεχνουργίας» και ανησυχεί για την κατάργηση της αυτοδυναμίας του σχεδιασμού σε συνθήκες όπου οι μορφολογικοί κανόνες αλλά και οι λειτουργικές ανάγκες εξελίσσονται πέραν της ανθρώπινης δεξιότητας και ευφυΐας.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί, χωρίς αμφιβολία, μια κριτική ανάγνωση της ιστορίας της αρχιτεκτονικής που διαπερνά τις μέρες μας και στοχεύει στο μέλλον. Διατρέχοντας τα κεφάλαιά του, ο αναγνώστης, αφού χρειασθεί αρκετές σελίδες για να κατανοήσει την οπτική γωνία του συγγραφέα, οδηγείται σε μια διαδρομή από την Αναγέννηση στο Μοντέρνο, στην Αποδόμηση και, τέλος, στο σημερινό καθεστώς όπου, κατά τον συγγραφέα, «οι ουτοπίες ξεπερνιούνται αφού δεν αποτελούν πλέον τις μέγιστες προβολές της τεχνολογικής ισχύος» και όπου «ο τόπος δεν αποτελεί πλέον την αξεπέραστη φυσική βάση του κατοικείν».

Το βιβλίο του Μάνιου δεν είναι εύκολο. Αντανακλά τον κόπο πολυετούς μελέτης και σφαιρικής θεώρησης της θεωρίας και της ιστορίας της αρχιτεκτονικής και της τέχνης αλλά αντανακλά επίσης και τη διάθεση του συγγραφέα να ανατραπούν κατεστημένες έννοιες, ερμηνείες ακόμη και ορολογία. Πρέπει να εξοικειωθούμε με τη γλώσσα του, πρέπει να συνηθίσουμε τους συνδυασμούς των λέξεων που περιγράφουν εκείνες τις συνθετικές οντότητες που είναι αδύνατον να εκφραστούν με μια λέξη, πρέπει να κατανοήσουμε τα βασικά ερωτήματα στα οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να απαντήσει και πρέπει να ανακαλύψουμε τις εσωτερικές σχέσεις ανάμεσα στις επί μέρους ενότητες του βιβλίου. Όταν το κατορθώσουμε, θα διαπιστώσουμε ότι το κείμενο εκπέμπει μια ιδιότυπη γοητεία που στηρίζεται εν πολλοίς στο μη αναμενόμενο, σε αυτό δηλαδή που πάντοτε γεννά πραγματική και όχι επιφανειακή πληροφορία και γνώση.

Αναστάσιος Μ. Κωτσιόπουλος
Καθηγητής Αρχιτεκτονικής ΑΠΘ
Αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

I

Στην πληθώρα των κειμένων της Αρχιτεκτονικής, όλο πιο έντονα και ανησυχητικά είναι τα σημάδια της αδυναμίας είτε τα κείμενα επαρκώς να τεκμηριώσουν τα σύγχρονα έργα της Αρχιτεκτονικής είτε, ως κείμενα-συνοδοί, επαρκώς να τα περιγράψουν, καθώς τα έργα αυτά διαδραματίζονται πλέον σε περιβάλλοντα φορτισμένα από τις προηγμένες μορφές της τεχνικής. Ανησυχητικός είναι, επίσης, και ο *τρόπος της εξέπλωσης* τού, μέχρι πρότινος δεσμευμένου στη μηχανική-τεχνική λογική, αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ως μιας συμπληρωματικής και όχι αυτοδύναμης διαδικασίας, οροθετούμενης και ελεγχόμενης στα περιβάλλοντα αυτά. Αυτές οι διαπιστώσεις υποκίνησαν, κατ' αρχήν, την έρευνα.

Το βασικό ερώτημα, όπως διαμορφώθηκε στη συνέχεια, στρέφεται γύρω από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό: θεωρούμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό στις διακυμάνσεις των πεδίων της προηγμένης τεχνουργίας (βλέπε Ενότητα 2 - *Προηγμένη τεχνουργία. Το φόντο της αναμόρφωσης του φυσικού*), όπου οι μορφολογικοί κανόνες και οι λειτουργικές ανάγκες εξελίσσονται πέραν της ανθρώπινης δεξιότητας ή ευφυΐας, πέραν των ανθρώπινων «βάνουσων ή καλών τεχνών».

Δίχως να παραβλέπουμε τα θεαματικά άλματα τα οποία επιτελούνται τόσο στους τρόπους της αναπαράστασης όσο και σ' εκείνους της υλοποίησης του αρχιτεκτονικού έργου, η έρευνα δεν εμμένει στα προφανή οφέλη: είναι υποχρέωσή μας να ερωτήσουμε για τις αδιευκρίνιστες ακόμη απώλειες και εν γένει τους περιορισμούς στους οποίους υπόκειται ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός στις συνθήκες της προηγμένης τεχνουργίας, να διερωτηθούμε για την κρισιμότητα των *συγκαλύψεων-κατά την-προαγωγή* του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Η έρευνα, προς αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση και ως θεώρηση εν γένει του αναπαριστάνειν, εκτιμούμε ότι συμβάλλει στη θεωρία της Αρχιτεκτονικής.

Με αυτούς τους όρους, τα ερωτήματα εμφανίζονται σύνθετα, όπως σύνθετη, μη γραμμική θα τη χαρακτηρίζαμε, είναι η μέθοδος η οποία ακολουθείται προκειμένου να κατέλθουμε στο βάθος των ερωτημάτων, όπως και στο βάθος εκείνο των συσχετισμών τους. Επανερχόμαστε από πολλές πλευρές στο ίδιο ερώτημα δίχως

να το επιμερίζουμε, προσεγγίζουμε την απάντηση σε αυτό ακόμη και μέσω, εφόσον κριθεί σκόπιμο, της πρόσκαιρης εγκατάλειψής του, χάριν κάποιου συγγενούς προβληματισμού, για να καταπιαστούμε με αυτό από μια ισχυρότερη θέση.

Ενώ η εργασία θέτει μια σειρά ερωτημάτων και φαίνεται να διευρύνει αρκετά την προβληματική της, εντούτοις, επικεντρώνεται γύρω από ορισμένες έννοιες, επιστρέφει κάθε φορά σε αυτές και τις επεξεργάζεται: κατ' αυτόν τον τρόπο, οριοθετείται το ερευνητικό πεδίο. Συγκεκριμένα, πρόκειται για *ζεύγη εννοιών* οι οποίες συγκροτούνται και λειτουργούν ως κομβικά σημεία σε όλη την έκταση του κειμένου.

- || *Φαίνεσθαι* [φαινόμενο, εικονικό, μορφές] — *Αναπαριστάνειν* [παράσταση, αναπαράσταση, ψηφιακές αναπαραστάσεις, μορφές]
- || *Τέχνη - Μηχανική - Τεχνική / τεχνικό* [ως εκείνες του φυσικού] — *Προηγμένη τεχνουργία / τεχνητό* [ως εκείνη των υπερβάσεων των «σχηματισμών δια τεχνικών μέσων»]
- || *Επανάληψη* [κλασικό, τεχνοτροπία (ως μια τεχνική των επαναλήψεων), πρότυπο - αντίγραφο - τυπολογία, ακρίβεια (η έννοια του *ακριβούς-κατά-την-επανάληψη*), συνεχές] — *Ασυνεχές* [καθοριστικές τομές, μετάπτωση]
- || *Γραμμή* — *Επιφάνεια* [ως εκείνες με τις οποίες χαράσσει ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός]
- || *Τόπος* [εκτατό, εγκατάσταση] — *Χώρος / χρόνος* [ως το περιβάλλον των έργων της Αρχιτεκτονικής]
- || *Αντικείμενα* [τα έργα της Αρχιτεκτονικής ως τέτοια] — *Υποκείμενα* [οι άνθρωποι, οι αρχιτέκτονες]
- || *Οι τρεις στάσεις στον άνθρωπο* [ο άνθρωπος ως θεωρών, ως φυσική παρουσία, ως το ιδιαίτατο μεταξύ των υποκειμένων]

Από μια άλλη πλευρά: εάν, εν γένει, οριοθετούμε για να κατανοήσουμε, η έρευνα αυτή επισημαίνει την απόφαση να κινηθούμε *επί των ορίων* (να διατρέξουμε τα ακρότατα σημεία τα οποία οι παραπάνω έννοιες θίγουν), να διακρίνουμε, αναφερόμενοι πάντοτε στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την *ενότητα επί των ορίων*, των ορίων που τώρα θέτει η προηγμένη τεχνουργία.

Απέναντι στον κατακερματισμό του νοήματος, απέναντι στις *δυνατότητες διασποράς* και στις *αδυναμίες της περισυλλογής* αυτού που αναπαρίσταται στα πεδία της προηγμένης τεχνουργίας, απέναντι στους χαρακτηρισμούς, άμεσους ή έμμεσους, των γραμμών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ως διαχωριστικών, αναπτύσσεται η θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ως ενο-ποιητικής αρχής: μιας αρχής για

τη δημιουργία *ανοιγμάτων προς-το-πραγματικό*. Αυτή η θεώρηση του σχεδιασμού, ενώ, από τη μία πλευρά, διογκώνει το πλαίσιο της έρευνας, από την άλλη, μας καλεί να στραφούμε στη δυναμική των ίδιων των γραμμών του, των γραμμών του καθώς χαράσσονται στον χώρο. Αποσκοπούμε σ' ένα αδιάκοπο πέρασμα από το γενικό (υποθέσεις, ορισμοί, έννοιες) στο ειδικό (γραμμή, επιφάνεια, συγκεκριμένα έργα της Αρχιτεκτονικής) και αντιστρόφως, στην ενίσχυση των δεσμών τους, ώστε να διακρίνεται σε αυτά τα γόνιμα περάσματα, σαφέστερα τώρα, το ένα στο βάθος του άλλου.

Πρόκειται, κατά βάση, για μια *συνθετική βιβλιογραφική έρευνα* μεγάλης έκτασης, η οποία ενισχύθηκε με τη συστηματική μελέτη σχεδίων και, ενίοτε, με την επί τόπου ανάγνωση του έργου ορισμένων αρχιτεκτόνων. Ως τέτοια, δεν αναφέρεται σε μια ορισμένη χρονική περίοδο ή σε καταστάσεις του παρελθόντος οι οποίες αναλύονται, ούτε αρκείται σε μια παράθεση και/ή αντιπαραβολή απόψεων θεωρητικών της Αρχιτεκτονικής και φιλοσόφων. Αντίθετα, αποτελεί μια απόπειρα να πλησιάσουν και να ενεργοποιηθούν απομακρυσμένες ή λανθάνουσες, μέχρι πρότινος, στον αρχιτεκτονικό λόγο έννοιες, κυρίως δε εκείνες οι οποίες λειτουργούν ως κομβικά σημεία σε αυτήν τη μελέτη. Στο δύσκολο αυτό εγχείρημα, απαραίτητος είναι ο κριτικός στοχασμός ώστε να αποσταθεροποιηθούν συνειδητές ή μη εύνοιες για ορισμένες αρχιτεκτονικές σχολές και ρεύματα, ή προκαταλήψεις όσον αφορά το έργο συγκεκριμένων περιόδων της ιστορίας.

Η θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού όχι μόνον ως εργαλείου με το οποίο χαράσσεται η πορεία του αρχιτεκτονικού έργου, αλλά ως μιας αρχής για την κατανόηση του σώματος της Αρχιτεκτονικής και αυτών, ακόμη, των όρων της παρουσίας του ανθρώπου στον χώρο, μας υποχρεώνει να ανατρέξουμε σε επιστημονικούς και φιλοσοφικούς κλάδους όπως οι: Φυσική, Μαθηματικά, Βιολογία, Κυβερνητική, Φιλοσοφία της γλώσσας, Αισθητική. Εξάλλου, η Αρχιτεκτονική δεν εξετάζεται ως αμιγής επιστήμη, ούτε ως αμιγής τέχνη, ούτε ως ένα παράδοξο ανάμεσά τους: μέσω του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού εξετάζεται η Αρχιτεκτονική στις παραφράσεις της, στις καθυστερήσεις της, καθώς νοηματοδοτείται εκ νέου στις απεριόριστες εκτάσεις της προηγμένης τεχνουργίας.

II

Το κείμενο δεν προχωρεί σε μια περιγραφή –αναπαραγωγή– της περιοχής την οποία διερευνά παρά υφαίνεται ως μια προέκτασή της· μεταφέρει στη δομή του τις εντάσεις, τις συνέχειες ή ασυνέχειες, τις υφές και εν γένει τις συνθήκες της περιοχής αυτής. Όντας μια θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και των προηγμένων μορφών της τεχνικής, το κείμενο εμφανίζεται ως μια πλατφόρμα ενδείξεων της κατάστασης

και των κατευθύνσεων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού: σε περιβάλλοντα όπου η ετερογένεια, η πολλαπλότητα, οι δυνατότητες προσομοίωσης αποκτούν πρωτόγνωρη ισχύ, οι εντάσεις τις οποίες προκαλεί η προσπάθεια να ερμηνευθεί ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός δεν μπορεί παρά να αποτυπωθούν στη μορφή του κειμένου.

Το ίδιο το κείμενο, ωστόσο, συντηρούμενο σε απόσταση από την περιοχή την οποία διερευνά, και προκειμένου ως έρευνα να εμβαθύνει και, κατά το δυνατόν, να απαντήσει στα ερωτήματα που τέθηκαν, αναπτύσσεται παράλληλα και ως ένας *μεγαλύτερος σχηματισμός ενοτήτων*. Καθώς τα ερωτήματα είναι σύνθετα και αναγκαία επανερχόμαστε από πολλές πλευρές στο ίδιο ερώτημα, δημιουργούνται, ομοίως, *σύνθετοι συσχετισμοί μεταξύ των ενοτήτων*. Παρότι επίσης ορισμένες έννοιες και ορισμένα ζεύγη εννοιών (όπως παρατίθενται παραπάνω) λειτουργούν ως ισχυρά συνδετήρια νήματα μεταξύ των ενοτήτων, κάθε μια από τις ενότητες εμφανίζεται ως ένα βαθμό αυτοδύναμη ως προς το σύνολο του κειμένου. Σε κάθε ενότητα, τελικά, επιστρέφουμε, με μορφή επιλόγου - συμπερασμάτων, στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό: το αυτοδύναμο υπογραμμίζεται με αυτήν την ενέργεια.

Η έρευνα απαρτίζεται από οκτώ ενότητες. Οι δύο πρώτες ενότητες (*Τα όρια του κειμένου και της μεθόδου, Τα ερωτήματα και οι διανοίξεις τους*) έχουν θέση εισαγωγής στην έρευνα.

Στην πρώτη ενότητα, γίνεται μια εκτενής αναφορά στο *πρόβλημα των λειτουργικών ορίων ενός κειμένου* με το οποίο επιχειρείται η διερεύνηση των βαθύτερων πτυχών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Γίνεται μια αναφορά στη φαινομενολογική μέθοδο, στον τρόπο της προέκτασης των ερμηνειών σε αυτήν. Επίσης, οριοθετείται και διασαφηνίζεται ο ρόλος των ιστορικών δεδομένων, των ιστορικών ορίων της Αρχιτεκτονικής, ώστε να γίνει φανερό ότι αυτά δεν αποτελούν το ευρύτερο δυνατό πλαίσιο της έρευνας.

Στη δεύτερη ενότητα, *ορίζεται ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός*, επισημαίνονται οι ενο-ποιητικές του διαθέσεις, *ορίζεται η προηγμένη τεχνουργία* ως η νέα εκτεταμένη βάση - φόντο αναθεώρησης των συνθετικών διαδικασιών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. *Διατυπώνονται τα ερωτήματα* τα οποία συνοδεύει ένας σύντομος σχολιασμός.

Στις δύο επόμενες ενότητες (*Η Αναγέννηση της μηχανικής, Η μηχανική του Μοντέρνου*), όπως από τους τίτλους διαφαίνεται, εξετάζονται, γενικότερα, η *μηχανική*, οι μηχανικές λειτουργίες, τα ανθρώπινα μέτρα στον μηχανικό κόσμο, ως βαρύνουσες συνιστώσες των αναπαραστάσεων της Αρχιτεκτονικής αλλά και ως προδρομικές μορφές αυτού που στην παρούσα έρευνα ορίζεται ως προηγμένη τεχνουργία.

Στην τρίτη ενότητα, προβάλλεται η ιδιαίτερη θέση μιας *τεχνικής-μηχανικής* δίπλα στα έργα της Αρχιτεκτονικής των αναγεννησιακών χρόνων και σε επαφή με τους συστηματοποιούμενους τότε τρόπους αναπαράστασης και με τις νεοσύστατες διαδικασίες του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Η αναζήτηση της ακρίβειας στις

αναπαραστάσεις, της ακρίβειας ενός αναπαραστατικού μηχανισμού, ο οποίος θα καθοδηγούσε και θα έλεγε την ορθότητα των χαράξεων –αλλά και θα υποβοηθούσε, συγχρόνως, την εξάπλωση των κλασικών μορφών–, σηματοδοτούν την Αρχιτεκτονική της Αναγέννησης. Ως μια τεχνική των επαναλήψεων εμφανίζεται, υπό το πρίσμα αυτής της έρευνας, ο Μανιερισμός.

Στην τέταρτη ενότητα, προσεγγίζεται το Μοντέρνο ως *το επιστέγασμα των εκφράσεων των μηχανών και των λειτουργιών τους*: ο ίδιος ο άνθρωπος, το ανθρώπινο σώμα και το πνεύμα θα μπορούσαν να αποδοθούν πιστά από κάποιες μηχανικές διατάξεις, να αποδοθούν τα μέτρα του ως εκείνα κάποιου *μηχανικού του αναλόγου*. Από το βάθος των λειτουργικών προκαθορισμών, των μηχανικών λειτουργιών, από το βάθος της κατοικίας ως «μηχανής του κατοικείν» δεν θίγεται, κατ' ουσίαν, η πρωτοκαθεδρία των μορφών στην Αρχιτεκτονική· αντιθέτως, ενδυναμώνεται. Παράλληλα, το Μοντέρνο Κίνημα επεξεργάζεται μια ιδιαίτερη γλώσσα, βασισμένη στην αφαίρεση, ενώ με έμμεσους τρόπους μας ομιλεί για την οριστική αδυναμία μιας ακόμη ανανέωσής της.

Η πέμπτη ενότητα (*Η συνθετική ισχύς κατά την Αποδόμηση*) αναφέρεται στις στρατηγικές με τις οποίες θα απαλλάσσονταν το αρχιτεκτονικό έργο από κάθε είδους επανάληψη, από τη βαρύτητα τόσο των ιστορικών δεδομένων όσο και των βιο-μηχανικών αυτοματισμών, ακόμη και από τις βαρυτικές δυνάμεις τις οποίες υφίσταται κατά την υλοποίησή του. Για να επιτευχθούν κάποιες μεταλλάξεις (των μορφών), κάποιες μετατοπίσεις του νοήματος *κατά-την-αναπαράσταση*, για να παραμείνει το αρχιτεκτονικό έργο υπό τον έλεγχο της τελευταίας γενιάς τεχνικών μεθόδων και εργαλείων, οι γραμμές και οι επιφάνειες, με τις οποίες χαράσσει ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, εμφανίζονται πολυσύνθετες. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ως μια αποσυνθετική διαδικασία παρακολουθεί την *αποδόμηση των μηχανικών-τεχνικών συστημάτων*.

Σημείο άρθρωσης, *στάση*, όπως ονομάζεται σε αυτήν την έρευνα, στον άνθρωπο αποτελεί η έκτη ενότητα (*E-max*). Επικεντρώνεται στο πρόβλημα του ανθρώπου ως *φυσικής παρουσίας* στον χώρο, στο πρόβλημα των τεχνικών ανασκευής και της κλιμάκωσης των μέτρων του σε περιβάλλοντα - χώρους που μπορούν να συνδεθούν, να ενισχυθούν, να αναμειχθούν με τα περιεχόμενά τους. [Την εργασία κατευθύνουν δύο ακόμη *στάσεις* στην ανθρώπινη παρουσία: στην πρώτη και δεύτερη ενότητα όπου εμφανίζεται, κατ' ουσίαν, το πρόβλημα του ανθρώπου *ως θεωρούντος*, και στην έβδομη ενότητα (*Τα δίκτυα της ανθρωπότητας, Αναπαραστάσεις στο φόντο των χώρων*) όπου εμφανίζεται *ως το ιδιαίτατο μεταξύ των υποκείμενων*].

Η έβδομη ενότητα (*Ο χώρος στην έκταση του τεχνητού*) εξετάζει τις δραματικές μεταβολές στις έννοιες *χώρος / χρόνος* στις συνθήκες της προηγμένης τεχνουργίας, σε ό,τι θα χαρακτηρίζαμε, γενικότερα, ως εκτεταμένο περιβάλλον των έργων της Αρχιτεκτονικής. Στις συνθήκες αυτές, στα *δίκτυα* της προηγμένης τεχνουργίας, εκτρέπονται πέραν των τοπικών και χρονικών, όλες οι διαστάσεις του χώρου· προ-

σαρμόζονται, στις μεταβολές αυτές, οι φυσικοί και οι τεχνικοί μηχανισμοί και κώδικες, οι φυσικές και οι τεχνικές διαδικασίες. Οι ουτοπίες –ο μέχρι πρότινος καθολικός χαρακτήρας των ουτοπιών– όπως και ο φόβος να πραγματοποιηθούν ξεπερνιούνται, καθώς δεν αποτελούν πλέον τις μέγιστες προβολές της τεχνολογικής ισχύος. Ο *τόπος* δεν αποτελεί πλέον την αξεπέραστη *φυσική βάση* του κατοικείν.

Στην *όγδοη ενότητα* (*Οι απεριόριστες εκτάσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού*) επιστρέφουμε στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, μας απασχολεί *η διάθεσή του ως ένα από τα προηγμένα συστήματα διαχείρισης της μεταβλητότητας των μορφών*. Εξετάζονται συγκεκριμένα έργα της Αρχιτεκτονικής ώστε να φανεί το πέρασμα από τη βιομηχανική αισθητική (όπως εκφράσθηκε κυρίως στην High-Tech αρχιτεκτονική) σ' εκείνη των ρευστοποιήσεων και των ακόλουθων συγχωνεύσεων των οργανικών – έμβιων με τα ανόργανα στοιχεία αυτών των έργων (Blob form), των λειτουργικών με τις μορφολογικές παραμέτρους (Parametric form), του συγκεκριμένου με το αφηρημένο ή το άμορφο (Land form). Εάν η προσπάθεια, η οποία ξεκίνησε από τα μέσα του 19ου αιώνα, ήταν να συλληφθεί η φύση του *συνολικού έργου τέχνης* –αργότερα για την Αρχιτεκτονική: του *μεγάλου κτίσματος* της Αρχιτεκτονικής και των τεχνών–, φαίνεται, στα πεδία-φόντο της προηγμένης τεχνουργίας, να μπορούν να δημιουργηθούν *ατελείωτες σειρές συνολικών έργων τέχνης*.

I Παρουσίαση του βιβλίου

Περιοδικό Τεχνογράφημα

16/484
1 ΜΑΪΟΥ 2014

Παρουσίαση Βιβλίου
**ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΜΕΝΗ ΤΕΧΝΟΥΡΓΙΑ**
Δημήτρης Μάνιος, *αρχιτέκτων μηχαν.*
Εκδόσεις futura

Η έκφραση προηγμένη τεχνουργία [Τεχνουργία: σχηματισμός δια τεχνικών μέσων, περίτεχνη δημιουργία] αντί της προηγμένης τεχνικής ή τεχνολογίας χρησιμοποιείται για να υποδηλωθεί η διαφορά –σχεδόν η αποκοπή– των σύγχρονων τεχνικών συστημάτων τόσο από τη [δυτική] τεχνική όσο και από τη φιλοσοφική της βάση. Τα συστήματα αυτά φαίνεται να επικαλύπτουν τις προηγμένες μηχανικές-τεχνικές μεθόδους όπως και τις συνθετικές αναπαραστατικές μεθόδους.

Μέσω της προηγμένης τεχνουργίας θεωρούμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, τις πτυχές του, τις διαδικασίες και, ιδίως, τους άρους του, όπως εμφανίζονται στις ημέρες μας. Το παρελθόν, σύμφωνα με την οπτική μας γωνία, είναι εκείνο των μηχανικών-τεχνικών μεθόδων, των μηχανικών αναλογιών του ανθρώπου, μιας μηχανικής μεταφοράς των μέτρων του στα έργα της Αρχιτεκτονικής. Δίχως να στραφούμε στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό κάποιας ειδικής κατηγορίας κτιρίων ή στις θεωρήσεις του από κάποιες συγκεκριμένες σχολές, επιχειρούνται βα-

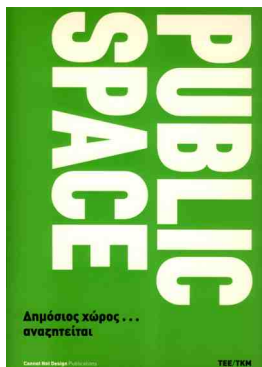
θιές τομές στον χρόνο, ώστε να γίνουν διακριτά, στην ευρύτερη δυνατή βάση, τα φαινόμενα της "βύθισης" του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στα διανοιγόμενα πεδία της προηγμένης τεχνουργίας.

Κινούμενοι από τα πρότυπα των μηχανών στην προηγμένη τεχνουργία, από την προηγμένη τεχνουργία στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό στον άνθρωπο, ερωτούμε: Με ποιους τρόπους η μηχανική-τεχνική λογική και η μετεξέλιξη της ως προηγμένη τεχνουργία οροθετούν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό; Το θεμελιώδες αυτό ερώτημα συναρτάται με το διαρθρωτικό και κρίσιμο για την έρευνα ερώτημα για τον άνθρωπο: Πώς στο εύρος των μεταβολών αυτών, στα όριά τους, ο άνθρωπος ως θεωρών, ως φυσική παρουσία και ως το ιδιαίτο / ανοικετώτατο μεταξύ των υποκειμένων αναπαριστά –και χρονολογεί– τον περίγυρό του και τον εαυτό του, πώς μετέχει στο αναπαριστάμενο;

Ο Δημήτρης Μάνιος (1963, Θεσσαλονίκη)

σπουδάζει στη Σχολή Αρχιτεκτονικής της Νάπολης, κατόπιν στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ. όπου ανακηρύσσεται Διδάκτορας. Το ερευνητικό του έργο επικεντρώνεται στη σχέση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού με τις προηγμένες μηχανικές-τεχνικές μεθόδους και, ιδίως, με τις προηγμένες μορφές της τεχνικής. Στο Βερολίνο την περίοδο 1995-2000 και έκτοτε στη Θεσσαλονίκη εργάζεται ως αρχιτέκτων και γνωρίζει διακρίσεις σε Πανερωπαϊκούς και Πανελληνίους διαγωνισμούς. Η διδασκαλία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στην ανώτατη εκπαίδευση λειτουργεί ως ακόμη ένα ανοικτό πεδίο πειραματισμού.

Η παρουσίαση του βιβλίου θα γίνει στην Αθήνα το Σάββατο 10 Μαΐου 2014, ώρα 12:30 στο Polis Art Café, στο αίθριο της Στάς του Βιβλίου (Πεσμαζόγλου 5 & Σταδίου). Στην εκδήλωση συνομιλούν οι Βασίλης Γκανιάτσος, καθηγητής ΕΜΠ, Αναστάσιος Κωτσιόπουλος, καθηγητής ΑΠΘ και Λεωνίδας Κουτσουμπός, Λέκτορας υπό δι-ορισμό ΕΜΠ. ■

Δημόσιοι τόποι. Μια θεώρηση των ορίων τους ως ανοικτών εσωτερικών

I Συνέδριο. Δημόσιος χώρος... αναζητείται

B1

Δημήτρης Μάνιος

Dimitrios Manios

Δημόσιοι τόποι. Μια θεώρηση των ορίων τους ως ανοικτών εσωτερικών
Public loci. An approach of their limits as open interiors

Περίληψη

Προσεγγίζουμε τον χώρο μέσω των τόπων του, θεωρούμε τους δημόσιους τόπους μέσω της αναγκαίας επέκτασής τους ως πλέγματα εσωτερικών. Αντί της γενικευμένης προσέγγισης των δημόσιων τόπων ως ανοικτών (στους κατοίκους) περιοχών στο εσωτερικό του αστικού ιστού, αντί της προσέγγισής τους ως πεδίων εξισορρόπησης της σχέσης κενού-πλήρους στο κτισμένο, το πλέγμα των δημόσιων τόπων εμφανίζεται ως ένα ευρύτατο εσωτερικό. Επισημαίνεται μια σημαντική μεταφορά: των κάθε είδους ενεργειών από τον άνθρωπο και από τις φυσικές περιοχές εφαρμογής ή εκτόνωσής τους στο διαγκοιμένο μεσοδιάστημα των δικτύων με τα οποία άνθρωποι και προηγμένες μορφές της τεχνολογίας συνδέονται. Είναι κοινή πεποίθηση πλέον ότι αυτό που νοείται ως ανοικτότητα ή (μέσα σε αυτήν) αστική συλλογικότητα και από κοινού δράση δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με τον «φυσικό χώρο» ούτε ριζώνει στο παρελθόν. Σε αυτά τα πλαίσια, τα πλέγματα των δημόσιων τόπων λειτουργούν ως κλειστά-αυτοσεγκλειζόμενα εσωτερικά. Η πράξη για το καθαυτό άνοιγμα αυτών των εσωτερικών μας υποχρεώνει να επιστρέψουμε μέσα από αυτά τα εσωτερικά στα ίδια τα πράγματα. Η ερμηνευτική αυτή προσπάθεια δεν μπορεί παρά να έχει φαινομενολογική χροιά.

Abstract

We examine space through its *loci* and, through their inevitable extension, we consider *public loci* as *complexes of interiors*. Questions regarding the development of urban collectivity, as well as the inhabited space as a whole, can be formulated on a new basis by means of the reversal of a conventional concept: in opposition to the common approach of *public loci* as open (to the inhabitants) areas in the interior of the urban fabric, or as fields that counterbalance the mass-to-void relationship within built-up areas, the complex of *public loci* appears as an *extensive interior*.

Adjusting to technological imperatives imposes restrictions as to the types of social territories that were being cultivated until recently. The shrinkage of those territories, which are only euphemistically called squares, parks, public buildings, is not due to the rapid extension of the urban fabric: it is now a *communis opinio* that what is understood as *openness* or (inside that) as urban collectivity and common action is not necessarily connected with "natural space", nor does it take root in the past. Within the public urban landscape, it is therefore difficult to discern specific centers, specific leading or convergent movements or, simply, specific junctions of major traces: such *loci* cannot be considered as symbolic.

A significant transference is stressed, which is that of all kinds of actions from man and the territories, within which these actions are naturally applied or appeased, toward the growing interspace of those networks that connect men with advanced forms of technology. Complexes of *public loci* function as closed – self-enclosed interiors. The bonds that hold them together seem to be stronger than those forming the urban fabric, while their limits are diffused beyond certain metropolitan or geographical areas, inasmuch as they are overflowed – and strictly defined – by multiform material and non-material information carriers, by flows of images-simulations of natural features and of technological accomplishments, as well as by flows of texts and slogans...

The suggestion for the *opening per se* of such interiors forces us to return through those interiors to reality itself. Man appears to proceed, also by means of this opening, toward the most uncanny (*unheimlichste*), which is no longer understood as that of human existence. This interpretative attempt has, unavoidably, a phenomenological hue.

Η εισήγηση αφορά στις επεκτάσεις των ορίων αυτού που ονομάζεται στη μελέτη μας δημόσιο αστικό τοπίο. Το τοπίο αυτό στο εσωτερικό των πόλεων διαφοροποιείται σαφώς από τους δημόσιους χώρους. Ορίζεται ως η αναγκαία επέκτασή τους, ως το πλέγμα εκείνο των δημόσιων τόπων, προκειμένου να προχωρήσουμε σε μια κατά το δυνατόν ασφαλέστερη θεώρηση των ορίων αυτών των τόπων, προκειμένου να ερωτήσουμε για τις ζωτικές γεινιότητες στο εσωτερικό αυτού του πλέγματος: εκείνες, κατ' ουσίαν, της ανθρώπινης παρουσίας στον κατοικημένο χώρο.

Στις τρεις τελευταίες ενότητες της διδακτορικής μου διατριβής¹ και με κατευθυντήριες γραμμές εκείνες του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού εξετάσθηκαν οι οριοθετήσεις του ανθρώπου στον χώρο και στα νεοσύστατα δυναμικά περιβάλλοντά του. Εάν η συγκεκριμένη έρευνα, που στόχευε στον επαναπροσδιορισμό παγιωμένων και δύσκολα αναγόμενων στις σύγχρονες θεωρήσεις της Αρχιτεκτονικής όρων και εννοιών, ολοκληρώθηκε στα γενικά της πλαίσια, μια θεώρηση των ορίων των δημόσιων τόπων, ως εξειδικευμένη και σαφώς περιεχόμενη σε αυτά τα πλαίσια κατεύθυνση, μπορεί να διευκρινίσει κάποιες πτυχές του κρίσιμου στις ημέρες μας ερωτήματος: Τι σημαίνει εγκαθίσταμαι-κατοικώ και κατ' επέκταση

αναστοχάζομαι--αναπαριστώ τον περίγυρό μου και τον εαυτό μου στο ευρέως μεταβαλλόμενο, μέσω των προηγμένων τεχνικών και μεθόδων, αστικό τοπίο;

Η θεώρηση του πλέγματος των δημόσιων τόπων ως πλέγματος εσωτερικών στα οποία διακινούνται, μέσω υλικών και άυλων φορέων και με αυξανόμενη ένταση, πληροφορίες, εικόνες του φυσικού και των τεχνολογικών επιτευγμάτων, τεχνήματα και κείμενα ως τεχνήματα... δεν αφορά στο σύνολό τους. Στις σύγχρονες πόλεις και στις μητροπολιτικές περιοχές συνεχίζουν να κυριαρχούν οι ανεκμετάλλετες, εγκαταλελειμμένες ή υποβαθμισμένες περιοχές οι οποίες εμφανίζονται, αντίστροφα, ανοικτές σε περιθωριακές ομάδες. Οστόσο, τα προβλήματα νοηματοδότησης, διαχείρισης, λειτουργίας-ένταξης αυτών των περιοχών δεν είναι πλέον τα πρωτεύοντα. Η εστίαση της μελέτης σε μια κατ' ευφημιισμόν πλατεία, την Potsdamer Platz στο Βερολίνο, καταδεικνύει στοιχεία και μεγέθη αυτής της νέας προβληματικής «κατάστασης».

1. Ορισμοί και μέθοδος προσέγγισης

Κατ' αρχήν, θα διευκρινισθεί γιατί δημόσιοι αστικοί τόποι (εν συντομία: δημόσιοι τόποι) αντί δημόσιοι αστικοί χώροι. Θεωρούμε, ακολουθώντας τη χαϊνέιγγερια-

1

1

Νάπολη, 1775.
Naples, 1775.

2

OMA, CCTV/TVCC, Πεκίνο, 2004–2008.

Αστικές ισορροπίες
1. μέσω του κτιρίου, 2. μέσω της παράφρασης
της ιστορίας.

OMA, CCTV/TVCC, Beijing, 2004–2008.

Urban balances

1. through the built-up areas, 2. through history
paraphrase.

3

R. Piano, Parco della Musica, Ρώμη, 1995–2005.

R. Piano, Parco della Musica, Rome, 1995–2005.

4

Ανάκτορο του Γαλερίου, Θεσσαλονίκη.

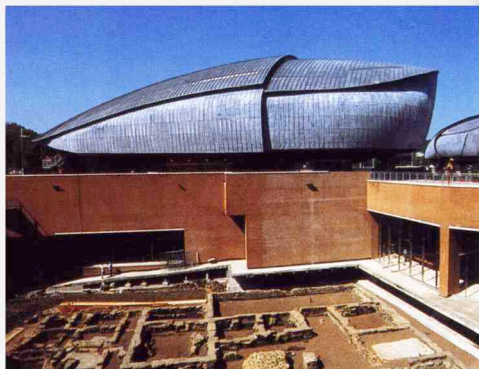
Ιστορικά ανοίγματα στην πόλη.

Palace of Galerius, Thessaloniki.

Historical openings within the city.

2

3

νή σκέψη, ότι ο χώρος δεν επιμερίζεται ούτε μεταβάλλεται από τις ανθρώπινες ενέργειες και κατά συνέπεια δεν μπορεί να εκληφθεί ούτε ως δημόσιος, ούτε ως ιδιωτικός, ούτε ως στιγμιαίο άλλο. Μπορούμε να προσεγγίσουμε τον χώρο μέσω των τόπων του, της οικειότητας των τοποθεσιών σε αυτόν,² μέσω της μελέτης των διαστάσεων του, της διερεύνησης της έννοιας του υφιστάσθαι.³

Σχεδιάζουμε στον χώρο, δεν σχεδιάζουμε τον χώρο.

Ο άνθρωπος οικειοποιείται τον χώρο ορίζοντας τόπους, εγκαθίσταται σε αυτούς, μετακινείται ανάμεσά τους και στην πορεία αυτή «λαμβάνει θέση ενώπιον και κατά της φύσεως» (Μάνιος 2009: 201). Αναπτύσσει κατά τόπους το σύνολο των ατομικών και συλλογικών του δραστηριοτήτων, διαμορφώνει ανάλογα με αυτές το κτισμένο: ορισμένοι τόποι-κτίσματα, ορισμένες από τις κατά τόπους εγκαταστάσεις του καλύπτουν δημόσιες λειτουργίες. Μέχρι πρότινος, μάλιστα, φαινόταν ότι πολλοί από τους δημόσιους τόπους μπορούσαν να ικανοποιήσουν συγχρόνως τη διάθεση για οικειοποίηση του χώρου και το συμπληρωματικό αυτής αίτημα της υπεράσπισης του φυσικού, των δραστηριοτήτων μέσα στο φυσικό.

Τα ερωτήματα για την ανάπτυξη της αστικής συλλογικότητας και εκείνα για τον κατοικημένο χώρο εν γένει μπορούν να τεθούν σε νέες βάσεις μέσω της αντιστροφής μιας συμβατικής αντίληψης: αντί της γενικευμένης προσέγγισης των δημόσιων τόπων ως ανοικτών (στους κατοίκους) περιοχών στο εσωτερικό του αστικού ιστού, αντί της προσέγγισής τους ως πεδίων εξισορρόπησης της σχέσης κενού-πλήρους στο κτισμένο, το πλέγμα των δημόσιων τόπων εμφανίζεται ως ένα ευρύτατο εσωτερικό. Τόσο ευρύ, ώστε να μην είναι δυνατόν να «συλλεχθούν εκείνα που είναι γνωστά, οικεία»,⁴ ώστε να μην «διαθέτει ανοίγματα που μας συνδέουν με το εξωτερικό».⁵

Η εξέταση των δημόσιων τόπων ως στοιχείων ενός πλέγματος, η αναζήτηση των ακρότατων σημείων[.] του πλέγματος και οι απόπειρες να ανοιχθεί προς την πόλη, προς τους κατοίκους της, λαμβάνουν υπόψη τους όρους των νέων τεχνολογιών και των προηγμένων μεθόδων κατασκευής. Τα όρια του πλέγματος των δημόσιων τόπων προσεγγίζονται με τη δέουσα προσοχή καθώςον πέραν από αυτά ελλοχεύει το καινού, πέραν από αυτά επισημαίνεται μια νέα περιοχή, την οποία διακριτικά και από ασφαλές απόσταση θεωρούμε. Η ερμηνευτική αυτή προσπά-

θεια, η υποχρέωση επιστροφής μέσα από αυτά τα εσωτερικά στα ίδια τα πράγματα δεν μπορεί παρά να έχει φαινομενολογική χροιά.

2. Από το εσωτερικό των ιστορικών χαρξέων

Καθώς χαράσσονταν ή επεκτείνονταν οι ιστοί των πόλεων, καθώς ορίζονταν οι περιοχές ή ζώνες κατοικίας – κατεχομένης εκφράσεις του ιδιωτικού, της εσωτερικότητας – μια σειρά ανοικτών, στεγασμένων ή περικλειστων περιοχών ή κτισμάτων με συγκεκριμένες λειτουργίες και τυπολογικά χαρακτηριστικά προορίζονταν για δημόσια χρήση και αποτελούσαν τις πλέον εύκαμπτες συνιστώσες του αστικού τοπίου. Ως αγορές, πλατείες, θέατρα, στεγασμένες διαδρομές . . . και παρά τα σαφή τους όρια και τις θεσμοθετημένες σε ορισμένες περιπτώσεις λειτουργίες τους αποτελούσαν, συγχρόνως, εκφράσεις της εξωτερικότητας και της συναφούς με αυτήν έννοιας της εξωστρέφειας. Όντας ευμεγέθεις περιοχές ή κτίσματα εμφανίζονταν ως ανοίγματα στο εσωτερικό της πόλης, πολλές φορές λειτουργούσαν και ως πύλες εισόδου του φυσικού στο κτισμένο. Λειτουργούσαν ακόμη ως κοινωνικοί πυκνωτές, διαμορφώνονταν ως τα κατάλληλα κενά όπου καλλιεργούνταν οι επαφές σε κοινωνικό επίπεδο.

Η ίδια η ιστορία των πόλεων εμφανίζεται πιο πυκνή γύρω από αυτά τα κενά. Τόσο πυκνή και ισχυρή που φαίνεται να προσπαθεί να τα αναπαράγει μέσω των προστατευόμενων μνημειακών συνόλων, ενίοτε ερειπίων, και των υποχρεωτικών αποστάσεων που πρέπει να διατηρούν από αυτά οι σύγχρονες κατασκευές και τα σύγχρονα έργα της αρχιτεκτονικής. Με το πέρασμα του χρόνου τα όρια αυτών των συγγενικών με τους δημόσιους τόπους ιστορικών ανοιγμάτων στην πόλη, ενώ παραμένουν διακριτά ως τέτοια, συρρικνώνονται. Ακολουθούν την ίδια πορεία με τους δημόσιους τόπους.

Οι δημόσιοι τόποι, καθώς θίγονται από τη δυναμική των νέων τεχνολογιών, υποβαθμίζονται σε αποθήκες-μνημεία ανενεργού υλικού – τυπολογικού, εννοιολογικού . . . – και δραστηριοτήτων του παρελθόντος ή, άλλοτε, σε απλούς φορείς του φυσικού. Αντίθετα, κάποιοι ανάμεσά τους, καθώς αναλαμβάνουν μέρος του φόρτου των νέων τεχνολογιών, προσαρμόζονται σε αυτόν, συνιστούν ιδιότυπα εσωτερικά και κατ' ευφημισμόν ονομάζονται πλατείες, πάρκα, δημόσια κτίρια. Οι

4

προσαρμογές στις τεχνολογικές επιταγές επιβάλλουν περιορισμούς στα είδη των μέχρι πρότινος καλλιεργούμενων κοινωνικών εδαφών. Για τη συρρίκνωση αυτών των εδαφών δεν ευθύνονται οι ταχύτερες επεκτάσεις του ιστού των πόλεων: είναι κοινή πεποίθηση πλέον ότι αυτό που νοείται ως ανοικτότητα ή [μέσα σε αυτήν] αστική συλλογικότητα και από κοινού δράση δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με τον «φυσικό χώρο» ούτε ριζώνει στο παρελθόν.

Είναι δύσκολο αναγνώρισμα, για αυτούς τους λόγους, κάποια κέντρα στο δημόσιο αστικό τοπίο, κάποιες κατευθυντήριες ή συγκλίνουσες διαδρομές σε αυτό ή, απλούστερα, κάποια σημεία συμβολής σημαντικών χαράξεων: δεν λογίζονται αυτοί οι τόποι ως συμβολικοί τόποι.

3. Από το εσωτερικό των πλεγμάτων δημόσιων τόπων

Εάν απομακρυνθούμε από τη μεγάλη κατηγορία των υποβαθμισμένων, και με εμφανείς ελλείψεις υποδομών, δημόσιων τόπων-κτισμάτων, που χαρακτηρίζουν και τις σύγχρονες ελληνικές πόλεις, κάποιες άλλοι κατακλύζονται – και κατακλείονται – από ποικιλόμορφους υλικούς και άυλους φορείς πληροφοριών, από ροές εικόνων-προσομοιώσεων του φυσικού και των τεχνολογικών επιτευγμάτων, κείμενων και συνθημάτων... Αυτοί οι πυκνοί τόποι φαίνεται πολύ περισσότερο να συγκροτούν κάποια ιδιαίτερα εσωτερικά παρά να ανήκουν σε ένα εσωτερικό [εκείνο των πόλεων]. Συνιστούν πλέγματα τα οποία φαίνεται να συγκροτούνται με δεσμούς πιο ισχυρούς από εκείνους που συγκροτούν τον αστικό ιστό, ενώ τα όριά τους διαχέονται πέραν κάποιων συγκεκριμένων μητροπολιτικών ή γεωγραφικών περιοχών. Σε αυτούς συντελείται μια σημαντική μεταφορά: των κάθε είδους ενεργειών από τον άνθρωπο και από τις φυσικές περιοχές εφαρμογής ή εκτόνωσης τους στο διοικούμενο μεσοδιάστημα των δικτύων με τα οποία άνθρωποι και προηγμένες μορφές της τεχνολογίας συνδέονται.

Οι πολλαπλές εμπειρίες που παλαιότερα μπορούσε να αποκομίσει και ενδεχόμενα να συλλέξει κάποιος από κάθε γωνιά του αστικού περιβάλλοντος, υποκαθίστανται από μια αίσθηση απόλυτης κινητικότητας που μάλλον διαχωρίζει παρά ενώνει, μάλλον απομακρύνει παρά κοινωνικοποιεί. Και αυτοί οι διαχωρισμοί και οι απομακρύνσεις θα πρέπει να συλλεφθούν σε μια νέα εννοιολογική βάση στα

εσωτερικά αυτά τα οποία εμφανίζονται ως ανοικτά καθώς τα όριά τους παραμένουν ασαφή. Εντός αυτών, οι παρεμβολές της ανθρώπινης παρουσίας ελέγχονται και οι συνυφασμένες με αυτήν οικείες γειτνιάσεις έχουν περιορισθεί σε μεγάλο βαθμό.

Οι νεότερες τεχνολογίες και τα συστήματα κατασκευής, με σαρωτικές εντάσεις μετά τη δεκαετία του '80, καθοδηγούν τον σχεδιασμό αυτών των εσωτερικών-πεδίων στις πόλεις. «Ενώ είναι πρόδηλες οι προσπάθειες διαχωρισμού της εσωτερικότητας από τους τοπικούς της προσδιορισμούς [...] δυσκολοποιήσιμα παραμένουν τα εξ ίσου ουσιαστικά ίχνη ενός τόπου που αποσύρεται, όπως δυσκοι-τέρωστες είναι και οι αλλαγές κλίμακας, που επιφέρει η απόσυρσή του.⁸ Ο τόπος ως μεταβαλλόμενη σκηνή, όπου εκτίθεται ο άνθρωπος, όπου διενεργούνται κατ' επανάληψη οι αναπαραστάσεις του και όπου διαδραματίζεται το φαίνεσθαι, γίνεται απέραντος» [Μάνιος 2009: 228–229].

Το πλέγμα αυτό των εσωτερικών ως ένα φόντο του κτισμένου «δεν λειτουργεί ως μια άλλη-δύλη επίστρωση με μνήμες των πόλεων ή των Μητροπολιτικών περιοχών ούτε ισορροπεί ως «*locus*» της συλλογικής μνήμης?» [Μάνιος 2009: 338]. Αντίθετα, τα εσωτερικά αυτά αποκοτούν τον χαρακτήρα τεχνητών επιφανειών διασυνδέσεων, «πόνων» στις οποίες σφυρηλατούνται και ισχυροποιούνται καθεστάτω εντοπισμών χωρίς σημεία φυγής.⁹ Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα πλέγματα των δημόσιων τόπων λειτουργούν ως κλειστά εσωτερικά.

Ενδείξεις αυτών των λειτουργιών ανιχνεύονται στην Potsdamer Platz στο Βερολίνο.⁹ «Από τον σχεδιασμό της, ως μιας κατά συνθήκη πλατείας, η αστική αυτή νησίδα ελκύεται από την προσωρινή της εγκατάσταση προς τον κόσμο των δικτύων [...] κυριώνεται στον εαυτό της δίχως να συρρικνώνεται, συλλαμβάνει ασύρματα ή απορροφά με τις χιλιάδες χιλιόμετρα οπτικών ινών τους περιηγούμενους-συμβάντα»¹⁰ [Μάνιος 2009: 272, 273].

Επισκεπτόμουν συχνά την Potsdamer Platz. Η ολοκλήρωσή της επιβεβαίωσε την αρχική μου αίσθηση: βάδιζε σε ένα άλλο έδαφος από εκείνο της έδρασης των κτιρίων. Ούτε το έδαφός μου ήταν εκείνο των κτιρίων, ούτε ο χώρος, οι γύρω εναλλαγές κενού-πλήρους, συνέπιπταν με ό,τι με περιέβαλλε. Ένα νέο τείχος, αυτό των μεταλλικών κεκλιμένων επιπέδων, των επάλληλων σειρών από σκίαστρα και από υλικά επένδυσης υψηλής τεχνολογίας, από πολλούς τύπους μεμβρανών

B1

5

5
Περίπτερο της Deutsche Telecom, CeBIT, Αννόβερο, 2007. Συντονισμένη επιθυμία για διασπορά, διαφυγή εντός των δικτύων. Deutsche Telecom Pavilion, CeBIT, Hanover, 2007. Coordinated desire for dispersion, evasion within the networks.

6
Marlene Dietrich Platz (Potsdamer Platz), Βερολίνο. Marlene Dietrich Platz (Potsdamer Platz), Berlin.

6

και αναρτήσεων, ενίσχυσε την αίσθηση του εσωτερικού. Οι λεπτότατες διατομές, ωστόσο, δεν σήμαιναν έναν χώρο ευδιαπέραστο, τεταμένο, διαφανή. Η πλατεία αναπτύσσονταν στο σύνολό της με τη μορφή αυτοεγκλεισμένων εσωτερικών.

Άνοιγμα αυτών των εσωτερικών, άνοιγμα των δημόσιων τόπων, σημαίνει αποδέσμευση από τις δυναμικές εκτροπής που εξαπλώνονται εντός τους: εκτρέπονται οι φυσικοί και οι τεχνικοί μηχανισμοί, διαδικασίες, κώδικες, προς τις δυναμικές τους διαστάσεις,⁹ χωρίς τις απαραίτητες σημάνσεις μιας πορείας επιστροφής.

Και αυτές οι σημάνσεις είναι αναγκαίες καθώς ο άνθρωπος φαίνεται να πορεύεται, και δια μέσου αυτού του ανοίγματος, «προς το πλέον ανοικτό λογιζόμενο όχι ως εκείνο της ανθρώπινης ύπαρξης» (Μάνιος 2009: 294).

Υποσημειώσεις

- Ενόπτες: 6. E-max, 7. Ο χώρος στην έκταση του τεχνητού, 8. Οι απεριόριστες εκτάσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, (Μάνιος 2009: 199–359).
- «Η γέφυρα περιυπαλεί τη γη ως τοπίο γύρω από τον ποταμό [...] Ο τόπος δεν υπάρχει [vorhanden] ήδη πριν από τη γέφυρα. Βεβαίως, προτού φτιαχτεί η γέφυρα υπάρχουν πολλά μέρη κατά μήκος του ποταμού που μπορούν να καταληφθούν από κάτι. Ένα από αυτά προβάλλει ως τόπος και μάλιστα διά της γέφυρας. Έτσι λοιπόν αυτό που συμβαίνει πρωταρχικά δεν είναι το γεγονός ότι η γέφυρα στήνεται σ' έναν τόπο, αλλά το γεγονός ότι από την ίδια τη γέφυρα γεννιέται κατ' αρχάς ένας τόπος» (Heidegger 2008: 45, 51).
- «Η γεωμετρία έχει για αντικείμενό της ένα ορισμένο ον ενός συγκεκριμένου ποιοτικού περιεχομένου, τον καθαρό χώρο, ο οποίος βέβαια δεν είναι παρευρισκόμενος με τον τρόπο που είναι ένα φυσικό υλικό πράγμα, και ο οποίος δεν είναι επίσης με τον τρόπο ενός ζωντανού όντος, της ζωής, αλλά που είναι με το τρόπο του υφίστασθαι» (Heidegger 1999b: 178–179).
- Norberg-Schulz 2009: 12.
- Ό.π.
- «Αυτή η αλλαγή της κλίμακας είναι ευδιάκριτη παντού: αυτό το σώμα, το σώμα μας, φαίνεται να πλεονάζει μέσα στην ίδια του την έκταση, μες στη συνθετότητα και πολλαπλότητα των οργάνων του, των ιστών του, των λειτουργιών του, εφόσον σήμερα όλα συγκεντρώνονται μέσα στον εγκέφαλο και στον γενετικό κώδικα, που μόνος συνοψίζει τον λειτουργικό ορισμό του είναι. Το τοπίο, το απέραντο γεωγραφικό τοπίο, μοιάζει μ' ένα ακανές, στείρο σώμα του οποίου αυτή η ίδια η έκταση δεν είναι απαραίτητη [...] Το σώμα ως σκηνή, το τοπίο ως σκηνή, και ο χρόνος ως σκηνή σταδιακά εξαφανίζονται» (Baudrillard 1991: 28–29).
- Rossi 1986: 190.
- «Η αντίληψη του σημείου φυγής δεν θα ισχύει πια σ' έναν κόσμο που θα μπορούμε να προεκταθούμε προς κάθε κατεύθυνση, να ταυτιστούμε με τις πιο απίθανες καταστάσεις στον χώρο, «να διαχυθούμε» ταυτόχρονα στα δωμάτια, στα περάσματα, στις σήραγγες, στις γέφυρες, στις κρεμαστές εξέδρες» (Zevi 1986: 166).

9 «Παρατηρείται μια μεταμόρφωση της γεωγραφίας, όπου οι περιφερειακές διαδικασίες λαμβάνουν χώρα σε παλιές κεντρικές περιοχές, αντί σε παγκόσμιο, σε περιφερειακό ή σε αστικό επίπεδο. Συγκεκριμένοι τόποι (Orte) έχουν τη δυνατότητα να είναι σχετικά απομονωμένοι στο κέντρο, αλλά διεθνώς να εκπληρώνουν με επιτυχία τη λειτουργία τους. Η Potsdamer Platz, όπως μόνον λίγες άλλες στον κόσμο, έχει συλληφθεί σε αυτήν τη βάση» (Biswas 1998: 2371).

10 «Υποκειμενοποίηση και αντικειμενοποίηση είναι λοιπόν δύο συμπληρωματικές κινήσεις της δυνατικοποίησης. Πράγματι, λαμβάνοντας υπόψη αυτό που κάνουν, ούτε το υποκείμενο ούτε το αντικείμενο μπορούν να θεωρηθούν υποστάσεις αλλά κυμαινόμενοι κόμβοι συμβάντων οι οποίοι συνδέονται και επικαλύπτονται αμοιβαία» (Lévy 2001: 173–174).

11 «Ομιλούμε για μηχανή αντί για ρυθμικό παλμό [pulsione], για Ραές αντί για libido, για Εδάφη αντί για αιτήματα του εγώ και για transfert, για Σύμπαντα ασώματα αντί για συμπλέγματα συνειδήτου και για εξαγνισμό (sublimazione), για οντότητες χαοτικές (caosmiche) αντί για σημαίνοντα: παρενθέτουμε κυκλικά οντολογικές διαστάσεις αντί να διαχωρίζουμε τον κόσμο σε δομή και υπερδομή. Δεν πρόκειται για απλά ζητήματα ορολογίας! Τα εννοιολογικά εργαλεία ανοίγουν και κλείνουν πεδία του δυνατού, δρουν ως καταλύτες σε δυναμικά Σύμπαντα» (Guattari 1996: 123).

Βιβλιογραφία

- Baudrillard, J. (1991). *Η έκταση της επικοινωνίας*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Belfiore, P., & Mazzoleni, D. (1983). *Metapolis*. Roma: Officina.
- Biswas, R. K. (1998). Die «Erlaubte Stadt». *Bauwelt*, 42, σσ.2370–2371.
- Eisenman, P. (1995). *Aura und Exzeß. Zur Überwindung der Metaphysik der Architektur*. Wien: Passagen Verlag.
- Guattari, F. (1996). *Caosmosi*. Genova: Costa & Nolan.
- Heidegger, M. (1999a). *Διαμονές – Το ταξίδι στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κριτική.
- Heidegger, M. (1999b). *Τα βασικά προβλήματα της Φαινομενολογίας*. Αθήνα: Γνώση.
- Heidegger, M. (2003). *Bemerkungen zu Kunst-Plastik-Raum – Die Kunst und der Raum*. Pamplona: Ediciones UPN.
- Heidegger, M. (2008). *Κρίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι*. Αθήνα: Πλέθρο.
- Lévy, P. (2001). *Δυναμική πραγματικότητα*. Αθήνα: Κριτική.
- Μάνιος, Δ. (2009). *Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός σε συνθήκες προηγμένης τεχνουργίας*. Θεσσαλονίκη: Διοικητική διατριβή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ.
- Merleau-Ponty, M. (1992). *Η πράξη του κόσμου*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».
- Norberg-Schulz, C. (1971). *Esistenza, spazio, architettura*. Roma: Officina.
- Norberg-Schulz, C. (2009). *Genius Loci*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
- Rossi, A. (1986). *Η αρχιτεκτονική της πόλης*. Θεσσαλονίκη.
- Zevi, B. (1986). *Η μοντέρνα γλώσσα της αρχιτεκτονικής*. Αθήνα: Νεφέλη.

Δημόσιοι τόποι. Μια θεώρηση των ορίων τους ως ανοικτών εσωτερικών

I Διάλεξη

Εισαγωγή | **Ορισμοί και μέθοδος προσέγγισης** | Από το εσωτερικό των ιστορικών χαράξεων | Από το εσωτερικό των πλεγμάτων δημόσιων τόπων

Δημόσιο αστικό τοπίο

> ορίζεται ως η αναγκαία επέκταση των δημόσιων χώρων,
ως το πλέγμα εκείνο των δημόσιων τόπων

Πλέγμα των δημόσιων τόπων

> θεωρείται ως πλέγμα εσωτερικών

Πλέγμα εσωτερικών

> τόσο ευρύ, ώστε να μην διαθέτει ανοίγματα
που μας συνδέουν με το εξωτερικό

Δημόσιοι τόποι αντί δημόσιοι χώροι

Ο άνθρωπος οικειοποιεί(ται) τον χώρο ορίζοντας τόπους,
μετακινείται ανάμεσά τους και στην πορεία αυτή λαμβάνει θέση

- ενώπιον και κατά της φύσεως
- ενώπιον και κατά της ιστορίας
- ενώπιον και κατά του οικείου

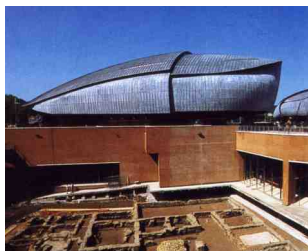
1. Νάπολη, 1775

2. OMA, CCTV/TVCC, Πεκίνο, 2004-2008

Αστικές ισορροπίες 1. μέσω του κτισμένου, 2. μέσω της παράφρασης της ιστορίας

Η ιστορία των πόλεων εμφανίζεται *πιο πυκνή* γύρω από τα κενά του αστικού τοπίου.
Τόσο *πυκνή και ισχυρή* που φαίνεται να προσπαθεί να τα αναπαράγει μέσω των προστατευόμενων
μνημειακών συνόλων, ενίοτε ερειπίων...

R. Piano, Parco della Musica, Ρώμη, 1995-2005
Ιστορικά ανοίγματα στην πόλη

Ανάκτορο του Γαλερίου, Θεσσαλονίκη

... αυτό που νοείται ως *ανοικτότητα* ή (μέσα σε αυτήν) αστική συλλογικότητα δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με τον "φυσικό χώρο" ούτε ριζώνει στο παρελθόν.

Πυκνοί τόποι

- › φαίνεται πολύ περισσότερο να συγκροτούν κάποια ιδιαίτερα εσωτερικά παρά να ανήκουν σε ένα εσωτερικό (εκείνο των πόλεων)
- › σε αυτούς συντελείται μια σημαντική μεταφορά: των κάθε είδους ενεργειών από τον άνθρωπο και από τις φυσικές περιοχές εφαρμογής ή εκτόνωσής τους στο διογκούμενο μεσοδιάστημα των δικτύων με τα οποία άνθρωποι και προηγμένες μορφές της τεχνολογίας συνδέονται.

Περίπτερο της Deutsche Telecom, CeBIT, Αννόβερο, 2007
Συντονισμένη επιθυμία για διασπορά, διαφυγή εντός των δικτύων

Ο τόπος ως μεταβαλλόμενη σκηνή, όπου εκτίθεται ο άνθρωπος, όπου διενεργούνται κατ' επανάληψη οι αναπαραστάσεις του και όπου διαδραματίζεται το φαίνεσθαι, γίνεται απέραντος.

Ούτε το έδαφός μου ήταν εκείνο των κτιρίων, ούτε ο χώρος, οι γύρω εναλλαγές κενού-πλήρους, συνέπιπταν με ό,τι με περιέβαλε.

Marlene Dietrich Platz (Potsdamer Platz), Βερολίνο

Η αναγκαιότητα των σμάνσεων μιας πορείας επιστροφής, καθώς ο άνθρωπος φαίνεται να πορεύεται, και διαμέσου του ανοίγματος αυτών των εσωτερικών, του ανοίγματος των δημόσιων τόπων, προς το *πλέον ανοίκειο* λογιζόμενο όχι ως εκείνο της ανθρώπινης ύπαρξης.

Β' Βραβείο. Ανάπλαση της περιοχής ανατολικά από τις Καμάρες στην πόλη της Καβάλας

Ι Έκθεση και δημοσίευση στα πλαίσια του συνεδρίου: Δημόσιος χώρος... αναζητείται

ΚΑΒΑΛΑ

170 | 171

ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ: πορεία και συνδετήριο στοιχείο της πόλης

Η πρόταση συνδιαλέγεται με τη διπλή φύση του Υδραγωγείου: ως μνημείο-σύμβολο ιστορικής, αισθητικής και τεχνικής αξίας και ως βαρυσήμαντο αστικό στοιχείο λόγω κλίμακας και μορφολογικής ιδιαιτερότητας. Αναδεικνύεται, ακριβώς, η πολυπλοκότητά του ως αδιαπέραστο τείχος, ως τοίχος ανάμεσα στα κτίρια της πόλης, ως τόπος κατοικίας, ως είσοδος σε εσωτερικά οικοδομικών τετραγώνων, ως πύλη. Το μνημείο αποτελεί όχι μόνον ένα προς θέαση έργο, αλλά και ένα μέσο πολυπληθών προσβάσεων, πολυπληθών ανταποκρίσεων στην πόλη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ: διπλή άρθρωση

Στο επιβλητικό Υδραγωγείο, και παράλληλα με αυτό, αρθρώνεται μια πορεία, προσαρμοσμένη στο ανάγλυφο της περιοχής, πορεία-ανάδειξη του μνημείου, πορεία-συγκρότηση του περιγύρου. Κατά μήκος της πορείας, και σε συνάρτηση πάντα με το Υδραγωγείο, αρθρώνονται (δεύτερη άρθρωση) μια σειρά από κατασκευές-μικροπεριβάλλοντα ως ενοποιητικά στοιχεία των δύο έντονων γραμμών: του Υδραγωγείου και της σχεδιασμένης πορείας. Πεζογέφυρες, εξέδρες-παρατηρητήρια, εκθετήρια, η πλατεία, αποτελούν τους δρόμους και τους σταθμούς της προτεινόμενης πορείας, η οποία συμβάλλει στην ευρύτερη σύνδεση της παλιάς με την καινούρια πόλη.

ΕΠΕΚΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ: χαράξεις

Η ιδέα της διπλής άρθρωσης επιτρέπει την επέκταση των κατευθυνόμενων γραμμών-χαράξεων στην ευρύτερη περιοχή. Η αισθητική αυτών των χαράξεων —οι προθέσεις, η δυναμική, η γεωμετρία τους...— επιτρέπει την κίνησή τους προς την πόλη, μια κίνηση ενόπια στο μη συνεκτικό και με έλλειψη ρυθμού ιστό της.

AQUEDUCT: both a route and a connective element of the city

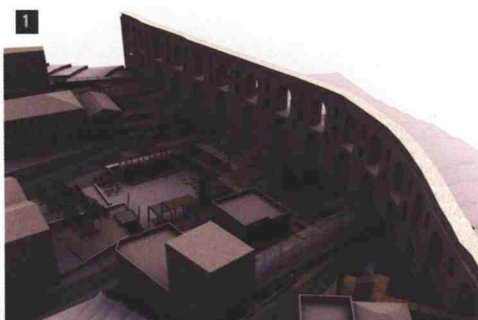
The project discusses the double nature of the Aqueduct: as a monument-symbol of a historical, aesthetic and engineering importance and as a significant urban element, because of its scale and morphological distinctiveness. Its manifoldness is underlined as an impervious wall, a wall among city buildings, a residence, an entrance to the inner part of residential blocks, a gate. The monument becomes not only a structure to be looked at, but also a medium of multiple accesses and multiple responses to the city as well.

PRINCIPAL CONCEPT: double articulation

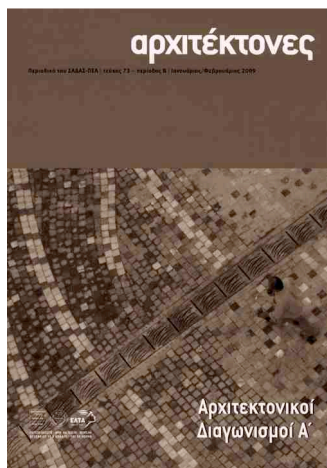
At the imposing Aqueduct and parallel with it a route is formed. This route is properly adjusted to the relief of the area, gives emphasis to the monument, and structures its surroundings. Along this route and always in conjunction with the Aqueduct, a series of structures are being constructed; these structures functioning as microenvironments which combine the two distinctive lines: the Aqueduct and the proposed route. Pedestrian bridges, platforms as observation towers, exhibition spaces, the square: all of the above form the proposed route that contributes to a broader linkage of the old with the new part of the city.

EXPANDABILITY: tracings

The idea of the double conjunction allows the expansion of the lines-tracings to the surrounding area. The aesthetics of these lines —their intention, their dynamic, their geometry— allows their movement towards the city, a movement that comes in contrast to the lack of rhythm and coherence of its urban tissue.

- 1 | Ανάδειξη του μνημείου και συγκρότηση του περιγύρου
- 2 | Η διπλή άρθρωση, η πορεία και οι πολλαπλές αρθρώσεις της
- 3 | Η πλατεία αρθρώνεται πάνω στην προτεινόμενη πορεία
- 4 | Η πορεία, ένα τμήμα
- 5 | Η πορεία, γεφύρωση έντονων υψομετρικών
- 6 | Εκθετήριο, μια ελαφριά κατασκευή με δυνατότητα μεταφοράς
- 7 | Εκθετήριο, μια ελαφριά κατασκευή με δυνατότητα μεταφοράς

Β' Βραβείο. Ανάπλαση της περιοχής ανατολικά από τις Καμάρες στην πόλη της Καβάλας

Ι Περιοδικό Αρχιτέκτονες

β' βραβείο

ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ – πορεία και συνδετήριο στοιχείο της πόλης

Η πρόταση συνδιαλέγεται με τη διττή φύση του Υδραγωγείου: ως μνημείο-σύμβολο ιστορικής, αισθητικής και τεχνικής αξίας και ως βαρυσήμαντο αστικό στοιχείο λόγω κλίμακας και μορφολογικής ιδιαιτερότητας. Η πορεία του στην πόλη ρυθμίζει τις ποιότητες του χώρου. Αναδεικνύεται, ακριβώς, η πολλαπλότητά του ως αδιεπέραστο τείχος, ως τοίχος ανάμεσα στα κτήρια της πόλης, ως τόπος κατοικίας, ως είσοδος σε εσωτερικά τετραγώνων, ως πύλη.

Το μνημείο αποτελεί όχι μόνο ένα προς θέαση έργο αλλά και ένα μέσο πολλαπλών προσβάσεων, πολλαπλών ανταποκρίσεων στην πόλη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ – διπλή άρθρωση

Στο επιβλητικό Υδραγωγείο, και παράλληλα μ' αυτό, αρθρώνεται μια πορεία προσαρμοσμένη στο ανάγλυφο της περιοχής, πορεία-ανάδειξη του μνημείου, πορεία-συγκρότηση του περιγύρου. Κατά μήκος αυτής της πορείας, και σε συνάρτηση πάντα με το Υδραγωγείο, αρθρώνονται (ένα δεύτερο σύστημα

αρθρώσεων) μια σειρά από κατασκευές-μικροπεριβάλλοντα ως ενοποιητικά στοιχεία των δύο έντονων γραμμών: του Υδραγωγείου και της σχεδιασμένης πορείας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ – η πορεία κατά τμήματα

Διαφορετικές κατασκευές, ελαφριές, μετακινούμενες ή και υπόγειες, συμπληρώνονται από κατάλληλα εξοπλισμένους υπαίθριους χώρους και επιλεγμένες φυτεύσεις. Η επανάληψή τους, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενισχύει την αναγνωσιμότητα του χώρου.

Πεζογέφυρες, εξέδρες-παρατηρητήρια, εκθετήρια, η πλατεία, αποτελούν τους δρόμους και τους σταθμούς καθώς προτείνεται η σύνδεση της παλιάς με την καινούρια πόλη. Οι δρόμοι αυτοί και οι σταθμοί ορίζουν τη νέα μορφή συνέχειας.

Φιλοδοξούμε, η αισθητική αυτών των κατευθυνόμενων γραμμών-χαράξεων –οι προθέσεις, η δυναμική, η γεωμετρία τους...– να κινηθεί προς την πόλη, ώστε να αναστραπεί η εικόνα του μη συνεκτικού και άρρυθμου ιστού της.

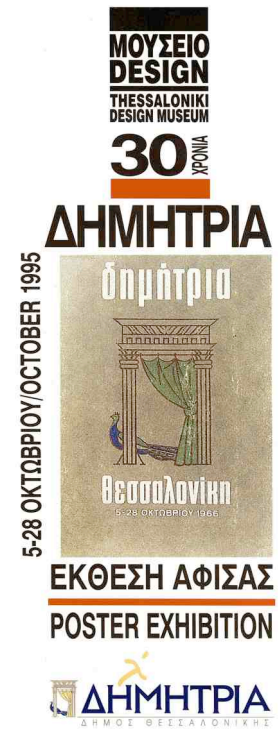
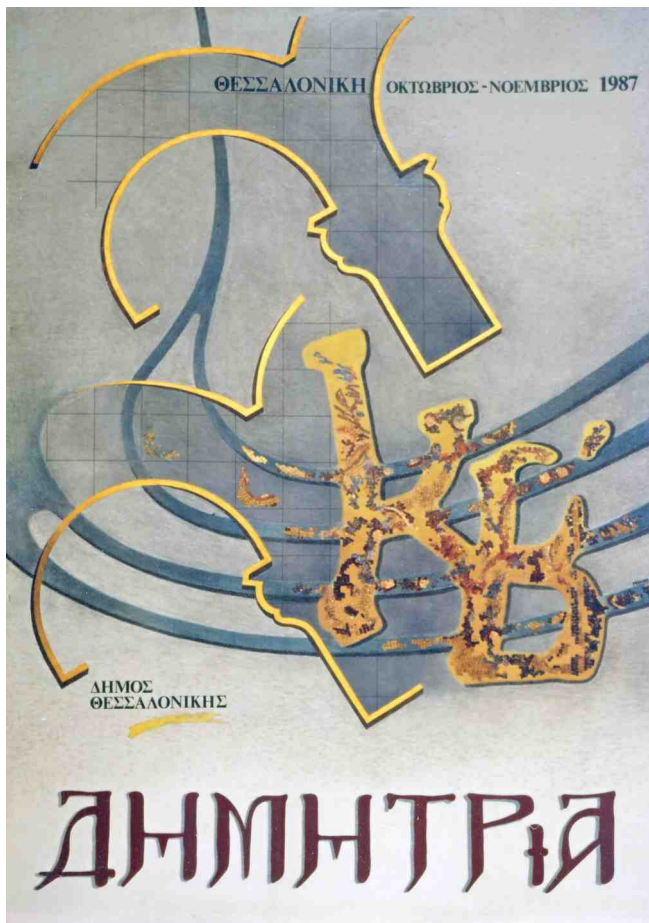

Μελετητές:

Θεοδώρα Παπίδου, Δημήτριος Γιουζέπας,
Γιάννης-Νίκος Τσάρας, Πέννυ Χωραφά, αρχιτέκτονες

Ειδικός συνεργάτης-σύμβουλος:

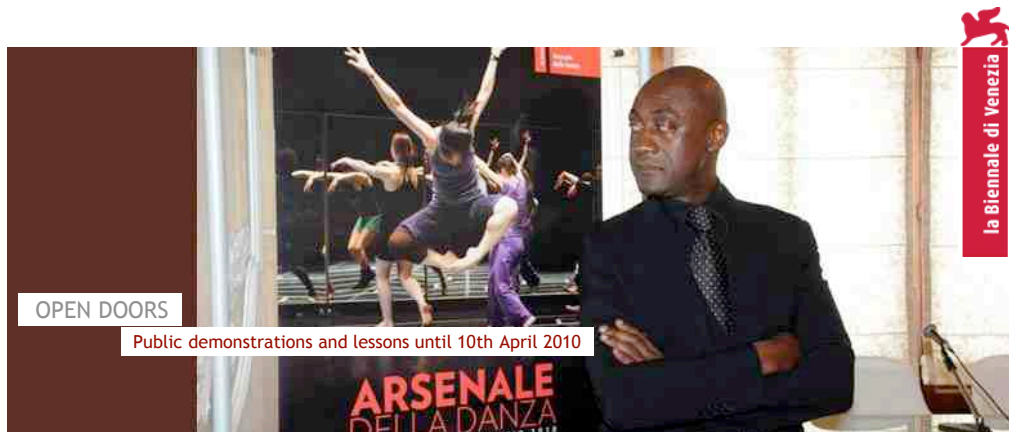
Μάνιος Δημήτριος, αρχιτέκτων

Η αφίσα για τα ΚΒ' Δημήτρια (1987), έργο μεγέθους 50X70 εκ., είναι μια απόπειρα σκιαγράφησης του πολυσχιδούς χαρακτήρα της πόλης της Θεσσαλονίκης και κατ' επέκταση των Δημητρίων.

Τεχνικές κολάζ, φωτογραφίας, ελεύθερου και γραμμικού σχεδίου επιστρατεύονται στη σύνθεση. Ένα ψηφιδωτό από την Αχειροποίητο της Θεσσαλονίκης κατατεμαχίζεται προκειμένου να προσκολληθεί στις οριοθετούμενες ροές, να προσαρμοσθεί στην επιφάνειά τους, να δείξει τη φθορά τους εν τη γενέσει. Ομοιότροπα, οι ψηφίδες επικάθονται στο οριοθετούμενο φόντο των υποστυλωμάτων και των αψίδων, όπως και επάνω στην πεπλατυσμένη επιφάνεια των συνδυαζόμενων γραμμάτων Κ και Β.

Τα μεταφυσικά στοιχεία, ως φόντο και ως ροές, συγκρατούν τα ιστορικά - ανθρωπογενή στοιχεία, εμποδίζουν τον διασκορπισμό τους. Η διακίνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης, η αναπαράσταση εδώ της περιδίνησης προτύπων, συνιστούν το περιβάλλον στο οποίο πραγματοποιούνται οι εκδηλώσεις στην πόλη: στο απόγειο της Μεταμοντέρνας κατάστασης.

[Home](#) | [News](#)

News

12th International Architecture Exhibition

[< Back](#)

director Kazuyo Sejima announces the general outline of the Exhibition
[01](#) | [22](#) | [2010](#)

People meet in architecture

The President of the Biennale di Venezia, Paolo Baratta, accompanied by the Director of the 12th International Architecture Exhibition, Kazuyo Sejima, met today at Ca' Giustinian with the representatives of the 54 Countries participating in the 12th Exhibition, which will be held from August 29 to November 21 2010 at the Giardini and at the Arsenale (preview August 26, 27 and 28 2010), and in various other venues in Venice.

After a series of Biennale Exhibitions directed by eminent critics or historians, this Sector has once again been entrusted to an architect, Kazuyo Sejima, to bring the important theme of quality in architecture back to the forefront, with a personality who makes quality her own personal vocation.

The title chosen by Kazuyo Sejima for the 12th International Architecture Exhibition is **People meet in architecture**.

"The idea is to help people relate to architecture, help architecture relate to people and help people relate to themselves".

"Can architecture clarify new values and a new lifestyles of the XXI century? This exhibition - explained Kazuyo Sejima - will be an experience of architecture possibilities, to understand how architecture expresses new ways of living, about an architecture created by different values and approaches. I would be very happy if we could feel where our society will go through this exhibition".

"There will be independent spaces for each architect or each theme, which means that the participants will be their own curators. In this way contributors will design their own space and make presentations that consider the experience of the visitor both physically and conceptually. It will be a series of spaces rather than a series of objects".

"Participants will include artists and engineers, and not only architects because architecture is a product of the whole society. Like society, some parts of the exhibition will be made through the collaboration of artists and architects, or architects and visitors".

The President of the Biennale Paolo Baratta on his part declared:

"The 12th Exhibition wishes to reopen the discussion about architecture and its role in civilization. This discipline must be in a position to accept the challenge of organizing the space of our lives. In this sense, it must address one of the highest problems: the contemporary realization of the *res publica*".

"The choice of the new director - remarked Paolo Baratta - fell on one of the most qualified and established representatives of the new masters of Architecture of the Third Millennium. A generation that has become established in the first decade of this century, and grown up thanks to experiences shared with the famous architects that dominated the world scene and whose presence did not obscure, but on the contrary nurtured a generation of new masters. Their extraordinary quality reveals a sense of openness and optimism towards the evolution of architecture, which proves that it is not wedged between technology and communication, but on the contrary is alive and vital."

Two major projects will be developed for the 12th Exhibition: **Architecture Saturdays** and the greater involvement of the **Universities**.

The **Architecture Saturdays** will consist in a series of conversations, performances and weekly discussions with architects, critics and personalities from the world of Italian and international architecture throughout the entire period of the Exhibition. Every Saturday there will be a Meeting led, in addition to the Director Kazuyo Sejima, by every Director of the former editions of the Exhibition: Vittorio Gregotti (1975, 1976, 1978), Paolo Portoghesi (1980, 1982, 1992), Francesco Dal Co (1988, 1991), Hans Hollein (1996), Massimiliano Fuksas (2000), Deyan Sudjic (2002), Kurt W. Forster (2004), Richard Burdett (2006), and Aaron Betsky (2008).

The Biennale has also developed a **University Project**, whose purpose is to extend the platform of experimentation addressed to schools and universities: a collaboration with Italian and European schools will be set up to define programs for tours of the Exhibition, which will provide an important educational opportunity for students in the Faculties of Architecture, Engineering, Design, Communication and Sociology. The purpose of the project is to establish specific protocols of agreement with the universities to provide the students with the possibility of being introduced to architecture and obtaining credits. Each university and department may present and develop a specific theme coherent with the contents of the Exhibition, to be discussed during a forum in one of the Biennale venues.

The 12th International Architecture Exhibition of the Biennale di Venezia will also present, as is traditional, the **National Participations**, with their own exhibitions in the Pavilions at the Giardini, and in the historic city centre of Venice. This edition will also include selected **collateral events**, presented by international entities and institutions, which will present their exhibitions and initiatives in Venice concurrently with the 12th Exhibition.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΝΤΥΠΟ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ
ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ LA BIENNALE DE VENEZIA 2010

ΘΕΜΑ
PEOPLE MEET IN ARCHITECTURE

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Στην προβληματική που θέτει η Διευθύντρια της 12^{ης} Διεθνούς Αρχιτεκτονικής Έκθεσης La Biennale di Venezia 2010, εκείνη της **Συνάντησης Των Ανθρώπων Στην Αρχιτεκτονική**, απαντούμε:

Στον XXI αιώνα, στην επικράτεια των τεχνολογικών αξιών, ο άνθρωπος, είτε θεωρώντας το κτισμένο ως προέκταση του σώματός του είτε ως κάτι έξω από το σώμα του και σε απόσταση από αυτό, δεν θα πρέπει να παρασύρεται σε εξιδανικεύσεις από τη δυναμική των έργων της Αρχιτεκτονικής και, κυρίως, δεν θα πρέπει να "εκτίθεται", με τρόπο βάνουσο πολλές φορές, μέσω της Αρχιτεκτονικής στην τεχνολογία. Αντί της επιζήμιας θέσης του σύγχρονου ανθρώπου ως απροστάτευτου νομάδα στις πολλαπλές ζεύξεις τεχνολογίας + κτισμένου, αντί της προσαρμογής των φυσικών και πνευματικών του αναγκών στις αξίες της τεχνολογίας (ιδιαίτερα εκείνες του εικονικού/δυνητικού και των "χώρων" τους) και των επιστημών (εκείνες του αντικειμενικού κόσμου), η Αρχιτεκτονική είναι ανάγκη να **περισυλλέξει εκ νέου τον άνθρωπο στο πραγματικό, στον πραγματικό χώρο.**

Για να κινηθούμε, με την ευκαιρία της Αρχιτεκτονικής Έκθεσης, προς αυτήν την κατεύθυνση σκόπιμο είναι να μην αναλωθούμε σε ιχνολατρίες ή λεπτομερείς αναγνώσεις του σύγχρονου περιβάλλοντος που βρίθκει από αντικείμενα-τεχνήματα, από πολύπλοκες κατασκευές ή αρχιτεκτονικά έργα, παρά να **αφεθούμε στην καθαρότητα του χώρου.**

Ο τρόπος της άφεσης είναι η ιδέα της έκθεσης.

Ο χώρος, ο πραγματικός χώρος, θα εκφραστεί με τη βοήθεια των **θεματικών εσωτερικών.**

Τα εσωτερικά αυτά δημιουργούνται από ήδη στερεωμένες στο έδαφος του περιπτέρου επίπεδες και καμπύλες επιφάνειες (διαφανείς-αδιαφανείς, βαριές-ελαφριές, από διαφορετικά υλικά και υφές) οι οποίες μετακινούνται κατά βούληση γύρω από άξονα, κατά μήκος σε επιδαπέδιες ή εναέριες ράγες ή μεταφέρονται ελεύθερα βάσει προσχεδίων τα οποία πραγματοποιούνται επί τόπου από προσκεκλημένους καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες καθώς και από επισκέπτες της έκθεσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν διαφορετικού τύπου εσωτερικά, όρια, περάσματα... ως **ενότητες του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και της ανθρώπινης παρουσίας.**

Ανάλογα με τις μορφές που θα προκύψουν από την σταθεροποίηση των επιφανειών, θα επισημανθούν διαφορετικοί **τόποι συνάντησης** καλλιτεχνών και αρχιτεκτόνων (προβολή καλλιτεχνικού και αρχιτεκτονικού έργου), μηχανικών και μουσικών (εγκατάσταση τεχνολογικού-οπτικού-ακουστικού υλικού)... αρχιτεκτόνων και επισκεπτών... εντέλει, και ανάλογα με τον **βαθμό επίτευξης της εσωτερικότητας, τόποι συνάντησης του χώρου και του παροντικού χρόνου.**

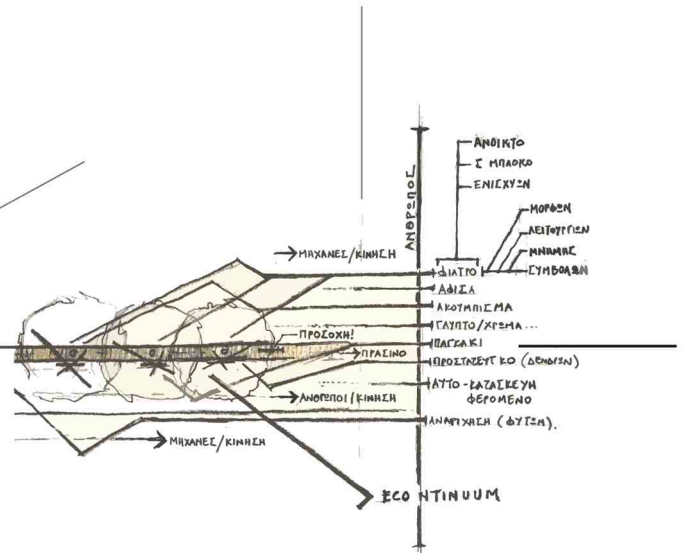
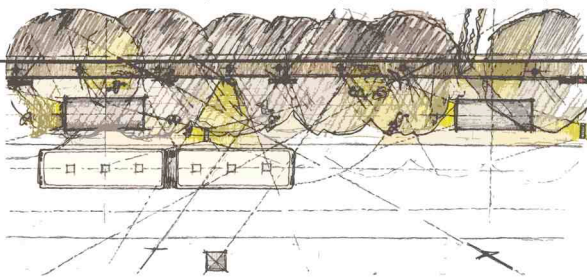
Απρόσωπες ανθρώπινες φιγούρες σε φυσικό μέγεθος, καμωμένες από διαφορετικά υλικά, θα διαταχθούν σε μια σειρά και σε ισαπέχουσες αποστάσεις, **ως φορείς παγιωμένων μέτρων, ως ακίνητοι παρατηρητές των υπό διαμόρφωση εσωτερικών.**

Μπορούμε να πούμε ότι: **αντί του res publica επιδίδεται η πραγμάτωση ενός/του interno publico.**

Arch. Dimitris Manios
Arch. Giuditta De Vecchi

ECContinue - Ecological filters for Eleftherias Square, Thessaloniki

Historical and Folklore Museum of Nikiti. Έκθεση Σύγχρονης Ελληνικής Αρχιτεκτονικής, Φεστιβάλ Zodchestvo - Μόσχα

Ι Θέμα του Φεστιβάλ: "Afterspace. Architecture as the motor of changes"

HISTORICAL AND FOLKLORE MUSEUM OF NIKITI CHALKIDIKI, GREECE

Dimitris Manios, PhD Architect | Dora Papidou, PhD Architect | www.manios-papidou.gr

Architectural Design & Museographical Study | A Continuous Infrastructure

A stone-walled building dating back to 1897 once housed the Nikiti Primary School. Nowadays, this monumental, stone building belongs to the Historical and Folklore Museum of Nikiti. Before the former directorate of the old school, the original structure of the museum exhibits. The integrity of the old classroom's functionality has given way to the complexity of the functionality used for the display, arrangement and protection of the exhibits, the placement of entrance and the related circulation.

The challenging task of knowledge dissemination continues, albeit taken to a different level. Continuity, the spread for a continuous journey through time and knowledge is inherent in the building component of the concept.

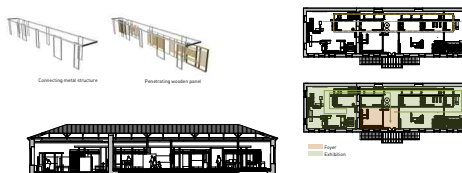
The design is a continuous infrastructure serving as a representative manifestation of the continuity. The continuous infrastructure, as an extension of the same history of the building, suggests the design of the permanent exhibition, as well as its future redesign. This infrastructure is composed of a connecting metal structure and a permeating wooden panel.

The 10-meter long connecting metal structure permeates the stone walls as it travels from hall to hall. The rectangular metal structure is 100 cm high and is arranged along the longitudinal axis of the building, which is supported, at a height of 2.20 meters from the floor, by vertical bronze vertical supports (the metal structure is a suspended structure and is not attached to the walls).

The 22-meter long permeating wooden panel which is also arranged along the longitudinal axis of the building, functions both as a supporting structure for the metal structure and as an exhibit in its own right, reminiscent of the new-finding lab and glasser floor walls.

This continuous infrastructure is accompanied by a set of display stands. On these stands, taking themselves the form of steel frames, glass panels are mounted. Lighting fixtures are fixed on their back and as the wooden platform arranged in front of them walls are displayed. These stands are designed to protect the display landscape and to preserve the original character of the museum's study, and sharing the same geometry, same height and same constructional characteristics (LPS 120 and LPS 180 steel profile of the connecting metal structure, also in essence they are carefully repeated, they mean to define the continuous theme from another perspective.

In contrast to the powerful permeating ability of the connecting metal structure and the permeating wooden panel of the functionality and exhibits being a distant distance from both the outer and inner walls.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ ΜΑΤΙΕΣ ▾ ΕΡΓΟ ▾ ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ ▾ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ▾ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ▾ ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΝΕΑ ▾ ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ▾ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ▾

ΕΡΓΟ

ΜΟΥΣΕΙΑ

17 Φεβρουάριος, 2017

Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νικήτης

Μουσειογραφική μελέτη | *Μια συνεχής υποδομή*

[English version](#)

Like 10

Αύλειος περίγυρος | *Συγκλίνουσες γραμμές*

Από ένα παλαιό και ανηφορικό λιθόστρωτο οδηγούμαστε στον αύλειο περίγυρο του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Νικήτης. Με αφετηρία αυτήν την κίνηση, το έδαφος χαράζεται από *συγκλίνουσες γραμμές* οι οποίες διαπερνούν τα υλικά όρια του αύλειου περιγύρου και οργανώνουν το εσωτερικό του. Στην κορυφή του αμφιθεατρικά κτισμένου ιστορικού οικισμού, σύμφωνα με αυτές τις χαράξεις, συγκλίνουν οι ιστορικές μνήμες του τόπου.

Στις πρωτεύουσες αυτές χαράξεις συναρτώνται ομάδες παράλληλων γραμμών οι οποίες άγονται είτε ως προεκτάσεις της σαφούς γεωμετρίας του κτιρίου είτε ως ορθές προβολές στις κυρίαρχες πορείες των χαράξεων. Πρωτεύουσες χαράξεις και συναρτώμενες γραμμές υλοποιούνται ως χαλύβδινες, σιδηρές ή ξύλινες κατασκευές, όρια και φορά πλακοστρώσεων, αρμοί, αναβαθμοί, κινητές εξέδρες εκδηλώσεων, ροές φωτιστικών, καλύμματα ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων.

Το νέο Μουσείο *συγκλίνει* προς τον αύλειο περίγυρό του και μέσω αυτού προς τον διατηρητέο ιστορικό οικισμό της Νικήτης.

Μουσειογραφική μελέτη | *Μια συνεχής υποδομή*

Σ' ένα κτίσμα από λιθοδομή του 1870 στεγαζόταν το Δημοτικό Σχολείο Νικήτης. Το επίμηκες διατηρητέο κτίσμα λειτουργεί στις ημέρες μας ως το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο της Νικήτης. Στις πρώην αίθουσες του σχολείου αναπτύσσεται ο σύνθετος οργανισμός του μουσείου. Την απλότητα της επίπλωσης των αιθουσών διαδέχονται η πολυπλοκότητα της επίπλωσης για την προβολή, ταξινόμηση και προστασία των εκθεμάτων, η ποικιλομορφία των υλικών και των εκθεμάτων των ιδίων. Το δύσκολο έργο της μετάδοσης της γνώσης συνεχίζεται σ' ένα άλλο επίπεδο. Η *συνέχεια*, το αίτημα μιας *συνεχούς πορείας* στον χρόνο και στη γνώση, αναδεικνύεται ως κατευθυντήρια συνιστώσα της πρότασης.

Έκφραση κυρίαρχη του *συνεχούς*, ο σχεδιασμός μιας *συνεχούς υποδομής*. Η *συνεχής υποδομή*, ως μια προέκταση των ιδίων χαρακτηριστικών του κτιρίου, υποστηρίζει τον σχεδιασμό της μόνιμης έκθεσης καθώς και τους μελλοντικούς της ανασχεδιασμούς. Την υποδομή αυτή συνιστούν: ένας *συνδεδημένος μεταλλικός φορέας* και ένα *διαμπερές ξύλινο πέτασμα*.

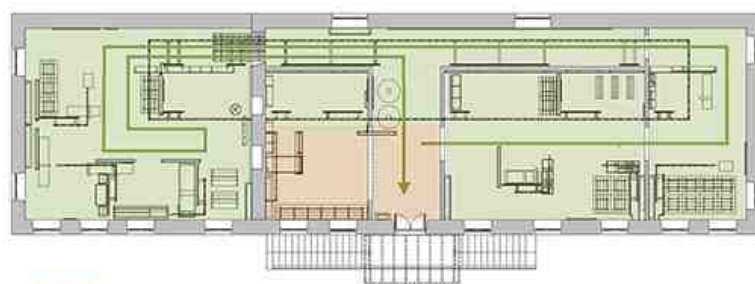
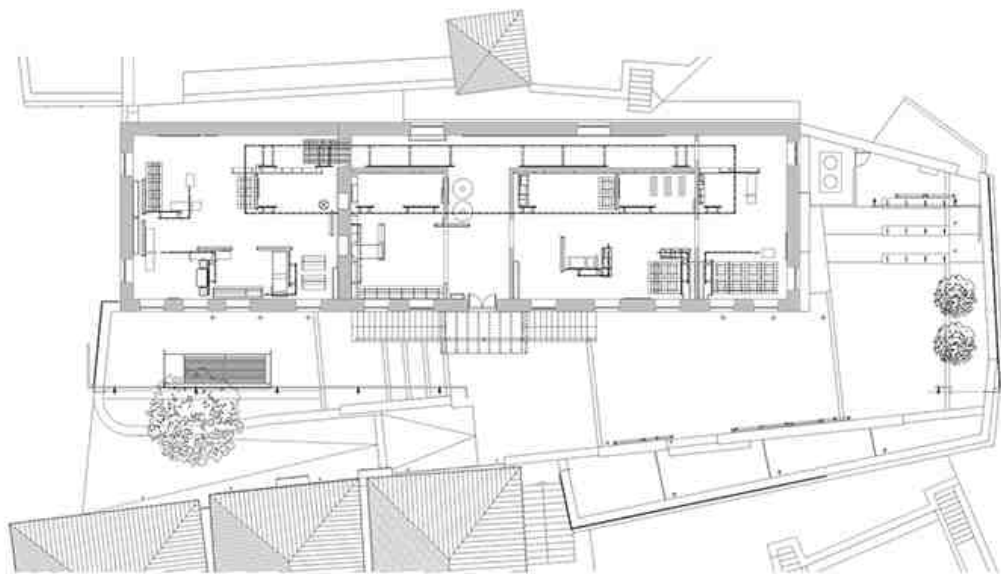
– Ο *συνδεδημένος μεταλλικός φορέας*, συνολικού μήκους 66 μέτρων, διαπερνά τους εσωτερικούς τοίχους από αίθουσα σε αίθουσα. Ο μεταλλικός φορέας (χαλύβδινη διατομή UPN 180), σχήματος ορθογωνίου παραλληλογράμμου συντεταγμένου με τον επιμήκη άξονα του κτιρίου, υποβαστάζεται, σε απόσταση 3,25 μέτρα από το δάπεδο, από *αφηρημένα κάδρα* (κατακόρυφα πλαίσια, ελεγχόμενου αριθμού και ορισμένων διαστάσεων, χαλύβδινες διατομές UPN 100).

– Το *διαμπερές ξύλινο πέτασμα*, συνολικού μήκους 22 μέτρων, συντεταγμένο ομοίως με τον επιμήκη άξονα του κτιρίου, αποτελεί φορέα εκτυπούμενων επιφανειών και εκθεμάτων αλλά και ενέχει θέση εκθέματος ο ίδιος, μνήμη της δομής των εσωτερικών τοίχων από τσατμά που λείπουν.

Η συνεχής αυτή υποδομή συνοδεύεται από ένα σύνολο εκθεσιακών stands. Ως μεταλλικά πλαίσια και αυτά, φέρουν εκτυπούμενες επιφάνειες, φωτισμό στους βραχίονές τους, εκθέματα στις προκείμενες και προσαρμόσιμες σε αυτά ξύλινες εξέδρες, προφυλάσσουν την παρακείμενη επίπλωση, ενώ συγχρόνως, σηματοδοτούν τις περιοχές των θεματικών ενοτήτων της μουσειολογικής μελέτης. Όντας της ίδιας γεωμετρίας, του ίδιου ύψους, των ίδιων κατασκευαστικών χαρακτηριστικών (χαλύβδινες διατομές UPN 140, UPN 100) με τον *συνδετήριο μεταλλικό φορέα*, καθώς κατ' ουσίαν επαναλαμβάνονται, λειτουργούν ως προσδιορισμοί από μian άλλη πλευρά της θεματολογίας του συνεχούς.

Σε αντίθεση με την ισχυρή διατηρητική ικανότητα του *συνδετηρίου μεταλλικού φορέα* και του *διαμπερούς ξύλινου πετάσματος*, το σύνολο της επίπλωσης και των εκθεμάτων διατηρούν διακριτικές αποστάσεις τόσο από τις εξωτερικές όσο και από τις εσωτερικές τοιχοποιίες.

Foyer
Exhibition

Connecting metal structure

Penetrating wooden panel

Συντελεστές έργου

Μάνιος Παπίδου Αρχιτέκτονες: Δημήτρης Μάνιος, Δώρα Παπίδου

Επίβλεψη: Δημήτρης Μάνιος, Δώρα Παπίδου

Μουσειολογική μελέτη: Νεφέλη Λιόντου (αρχαιολόγος-μουσειολόγος), Άρτεμις Σταματέλου (αρχαιολόγος-μουσειολόγος)

Επιμέλεια έκθεσης: Θάλεια Ακριβοπούλου (αρχαιολόγος), Νεφέλη Λιόντου (αρχαιολόγος-μουσειολόγος)

Συντήρηση, στήριξη και ανάρτηση εκθεμάτων: Στεφανία Βελδεμίρη (συντηρήτρια αρχαιοτήτων και έργων τέχνης), Αναστάσιος Μπουκουβάλας (συντηρητής αρχαιοτήτων και έργων τέχνης)

Γραφιστική επιμέλεια: Λευτέρης Κοντογιάννης (γραφίστας)

Μεταλλικές κατασκευές: *Σιδηρογράφημα Ο.Ε.*

Ξυλουργικές εργασίες: *Αφοί Ρόκα Ο.Ε.*

Προθήκες: ANACO

Κατασκευή: *Μ&Κ Τεχνικά Έργα Α.Ε.*

Συνολική έκταση: 1.025m²

Χρόνος αποπεράτωσης: 2014

Διακρίσεις:

– Συμμετοχή, κατόπιν κρίσης, στην Έκθεση Σύγχρονης Ελληνικής Αρχιτεκτονικής στα πλαίσια του Φεστιβάλ αρχιτεκτονικής “Zodchestvo” με το γενικό θέμα «Afterspace”, Μόσχα, Οκτώβριος 2016.
Διοργάνωση: UIA-Ελληνικό Τμήμα, ΤΕΕ.

– Το έργο εκπροσώπησε την Ελλάδα στο ετήσιο Παγκόσμιο Συνέδριο Πολιτισμού και Καινοτομίας “We are Museums”, Βουκουρέστι, Ιούνιος 2016.

ΔΟΜΕΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
INTERNATIONAL REVIEW OF ARCHITECTURE

«Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νικήτης, Νικήτη, Χαλκιδική», δημοσίευση στην *Επετηρίδα Ελληνικής Αρχιτεκτονικής 2017, Δομές–Διεθνής Επιθεώρηση Αρχιτεκτονικής*, 03/17. Η έκδοση περιλαμβάνει επιλεγμένα υλοποιημένα έργα και ανεκτέλεστες μελέτες των ετών 2012-2016, όπως διακρίθηκαν από τους κριτές των *Βραβείων Δομές 2017*: Max Dudler (“Max Dudler, architekt”), Sou Fujimoto (“Sou Fujimoto Architects”) και Jorge Silvetti (“Machado Silvetti”, καθηγητής στο Graduate School of Design, Harvard University), σ. 26-27.

ΔΟΜΕΣ

03
17

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
INTERNATIONAL REVIEW OF ARCHITECTURE

2017

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
GREEK ARCHITECTURE YEARBOOK

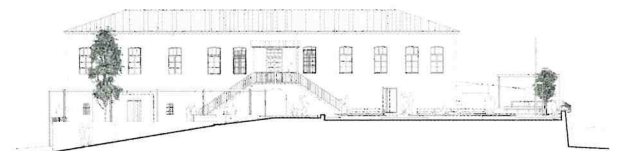
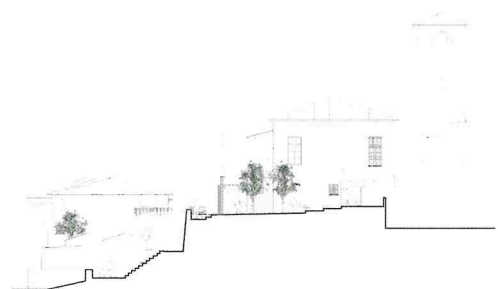
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1805 ΚΕΜΠΑ
ΚΩΔΙΚΟΣ: 6480
2 ΚΑΡΑΓΙΩΡΤΑ 31 153 43 ΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
Ειδική έκδοση Special Edition
Τεύχος Issue 141A 60€

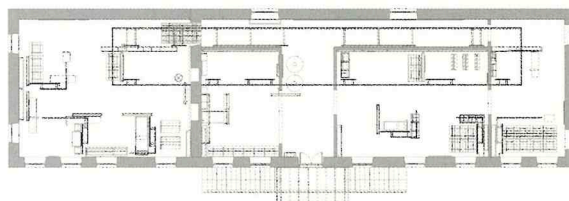
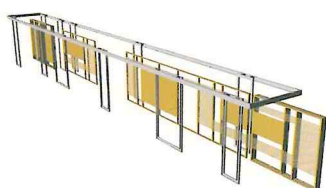
Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Νικήτης, Νικήτη, Χαλκιδική

Αρχιτέκτονες Μάνιος Παπίδου Αρχιτέκτονες - Δημήτρης Μάνιος, Δώρα Παπίδου

Μουσειολογική μελέτη Νεφέλη Λιόντου, Άρτεμις Σταματέλλου
Επιμέλεια έκθεσης Θάλεια Ακριβοπούλου, Νεφέλη Λιόντου
Επίβλεψη και εξοπλισμός Σιδηρογράφημα Τσακαλέρης, Παπαμανουσάκης ΟΕ
(μεταλλικές κατασκευές), Αφοί Ρόκα ΟΕ (ξυλουργικές εργασίες), Απασο (προθήκες)
Ειδικόι συνεργάτες Στεφανία Βελδεμίρη (συντηρήτρια), Αναστάσιος Μπουκουβάλας
(συντηρητής, υπεύθυνος στήριξης-ανάτησης εκθεμάτων), Λευτέρης Κοντογιάννης
(γραφίστας), Σπύρος Τσιφτσής (δημιουργία οπτικοακουστικών εκθεμάτων),
Φανή Σαρρή (εικαστική φωτογράφιση)
Αρχιτεκτονική τοπίου Μάνιος Παπίδου Αρχιτέκτονες - Δημήτρης Μάνιος, Δώρα Παπίδου
Μελέτη φωτισμού Δημήτρης Μάνιος
Επίβλεψη Μάνιος Παπίδου Αρχιτέκτονες - Δημήτρης Μάνιος, Δώρα Παπίδου
Κατασκευή Μ&Κ Τεχνικά Έργα ΑΕ - Ιωάννης Μήτρου, Γρηγόρης Καλαμακίδης
Ιδιοκτήτης Δήμος Σιθωνίας
Φωτογραφία Δημήτρης Μάνιος
Κόστος €800.000
Επιφάνεια οικοπέδου 1.025m²
Συνολική επιφάνεια 324m² + 324m² (βοηθητικοί χώροι)
Χρόνος μελέτης 2013-2014
Χρόνος αποπεράτωσης 2015

Από ένα παλαιό ανηφορικό λιθόστρωτο οδηγούμαστε στον αύλειο περίγυρο του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Νικήτης. Με αφετηρία αυτή την κίνηση, το έδαφος χαράζεται από συγκλίνουσες γραμμές οι οποίες διαπερνούν τα όρια του περιγύρου και οργανώνουν το εσωτερικό του. Στις πρωτεύουσες αυτές χαράξεις συναρτώνται ομάδες παράλληλων γραμμών οι οποίες άγονται είτε ως προεκτάσεις της σαφούς γεωμετρίας του κτηρίου είτε ως ορθές προβολές στις κυρίαρχες διευθύνσεις των χαράξεων. Πρωτεύουσες χαράξεις και συναρτόμενες γραμμές υλοποιούνται ως χαλύβδινες, σιδηρές ή ξύλινες κατασκευές, όρια και φορά πλακοστρώσεων, αρμοί, αναβαθμοί, κινητές εξέδρες εκδηλώσεων, ροές φωτιστικών, καλύμματα ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Το νέο Μουσείο, στο λιθόκτιστο κτήριο του Δημοτικού Σχολείου Νικήτης, του 1870, συγκλίνει προς τον αύλειο περίγυρο του και μέσω αυτού προς τον διατηρητέο ιστορικό οικισμό της Νικήτης. Στις αίθουσές του αναπτύσσεται ο σύνθετος οργανισμός του μουσείου. Η συνέχεια, το αίτημα μιας συνεχούς πορείας στον χρόνο και στη γνώση, αναδεικνύεται ως κατευθυντήρια συνιστώσα της πρότασης. Έκφραση κυρίαρχη του συνεχούς είναι ο σχεδιασμός μιας συνεχούς υποδομής. Η συνεχής υποδομή, ως μια προέκταση των ιδίων χαρακτηριστικών του κτηρίου, υποστηρίζει τον σχεδιασμό της μόνιμης έκθεσης, καθώς και τους μελλοντικούς της ανασχεδιασμούς. Την υποδομή αυτή συνιστούν ένας συνδετήριος μεταλλικός φορέας και ένα διαμπερές ξύλινο πέτασμα. Ο συνδετήριος μεταλλικός φορέας, συνολικού μήκους 66m, διαπερνά τους εσωτερικούς τοίχους από αίθουσα σε αίθουσα. Ο μεταλλικός φορέας, συντεταγμένος με τον επιμήκη άξονα του κτηρίου, υποβάσσεται από αφηρημένα κάδρα (κατακόρυφα μεταλλικά πλαίσια, ελεγχόμενου αριθμού και ορισμένων διαστάσεων). Το διαμπερές ξύλινο πέτασμα, συνολικού μήκους 22m, συντεταγμένο ομοίως με τον επιμήκη άξονα του κτηρίου, αποτελεί φορέα εκτυπούμενων επιφανειών και εκθεμάτων, αλλά και ενέχει θέση εκθέματος ο ίδιος, μνήμη της δομής των εσωτερικών τοίχων από τσατμά, που λείπουν. Σε αντίθεση με την ισχυρή διατηρητική ικανότητα του συνδετήριου μεταλλικού φορέα και του διαμπερούς ξύλινου πετάσματος, το σύνολο της επίπλωσης και των εκθεμάτων διατηρούν διακριτικές αποστάσεις τόσο από τις εξωτερικές όσο και από τις εσωτερικές τοιχοποιίες.

Διαλέξεις - Μαθήματα

- I Potsdamer platz: τομή στην οπτική της πόλης
- I Ο άνθρωπος και τα μέτρα του
- I Βερολίνο. Λεπτομερείς συντοποθετήσεις
- I Μεταξύ των σχεδίων λεπτομερειών και των αφηρημένων προσεγγίσεων του κτισμένου
- I Θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και της προηγμένης τεχνουργίας. Μια εισαγωγή
- I Οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού
- I Οι δεσμοί των μορφών
- I Κύκλος μαθημάτων. Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κινούμαστε στην πόλη του Βερολίνου, μεταφερόμαστε ανάμεσα στα κτίριά της και στις λεπτομέρειες της κατασκευής τους. Ειδικότερο πεδίο αναφοράς αποτελεί η Potsdamer Platz, αυτή η πλατεία - σταθμός στη σύγχρονη ιστορία της πόλης.

Αυτή η ιδιαίτερη οπτική δεν στοχεύει σε μια αποτίμηση του αρχιτεκτονικού έργου της δεκαετίας του '90 στο Βερολίνο ούτε αποτελεί τη βάση μιας ιστορικής αναδρομής. Σκοπός της διάλεξης είναι να ανιχνευθούν οι σύνθετοι δεσμοί των κτιρίων, τα οποία συνιστούν τον ιστό της πόλης, με τις λεπτομέρειες της κατασκευής τους, με τους αρχιτέκτονες / κατασκευαστές τους, με όλους όσους έρχονται σε επαφή με αυτά καθώς και με τον επιβαρυσμένο ιστορικά περίγυρό τους. Θα προσεγγίσουμε συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά έργα για να περάσουμε μέσω ορισμένων "λεπτομερών τομών" τους στον κατοικημένο χώρο εν γένει.

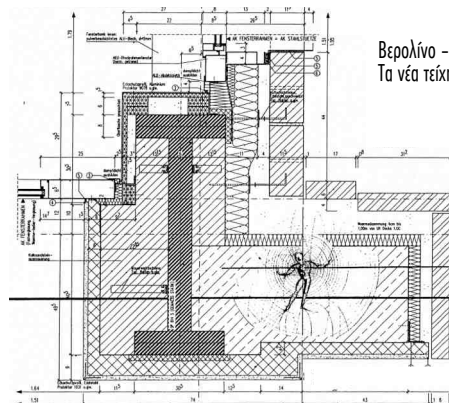
Στην πορεία της διάλεξης, κάποιες συγκρίσεις μεταξύ των επικρατούντων τάσεων στην αρχιτεκτονική σκηνή, μεταξύ οικοδομικών πρακτικών... μεταξύ του ψηφιακού και του αναλογικού σχεδιασμού, εμφανίζονται αναπόφευκτες.

Σημειώνουμε: οι λεπτομέρειες δεν αποτελούν τμήμα του κτιρίου ή της Αρχιτεκτονικής, είναι ως Αρχιτεκτονική, την εκφράζουν όσο και το ίδιο το κτίριο.

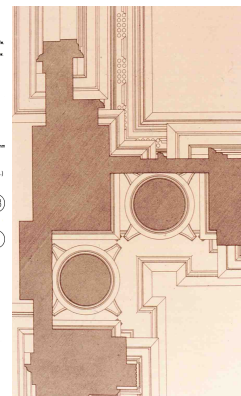
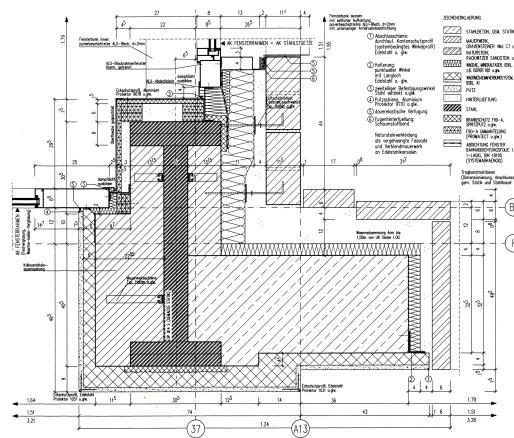
Μπορούμε να πούμε: ο άνθρωπος βρίσκεται ανάμεσα στα κτίρια και στις λεπτομέρειές τους. Βιώνει τις λεπτομέρειες της κατασκευής όπως και το κτισμένο περιβάλλον του, καταθέτει, πάνω στις επεξεργασμένες διατομές των υλικών, τις γνώσεις του, τα μέτρα του, τις διαθέσεις του.

Potsdamer platz: τομή στην οπτική της πόλης

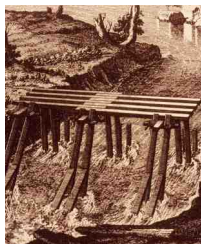
I Αποσπάσματα από τη διάλεξη

Βερολίνο - Potsdamer Platz
Τα νέα τείχη της πόλης

Michelangelo, La Biblioteca Laurenziana, Φλωρεντία

L. B. Alberti, De Re Aedificatoria, Βιβλίο IV

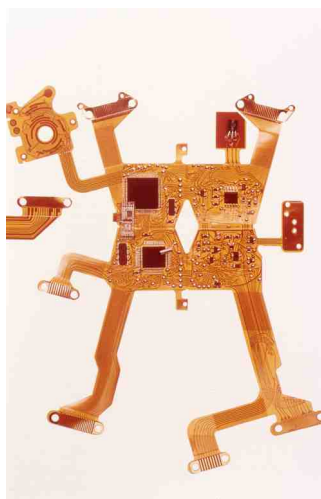
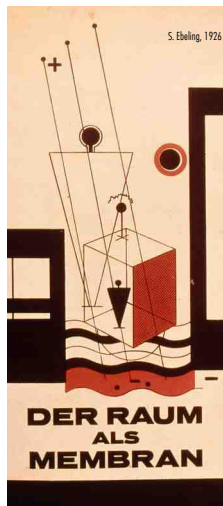
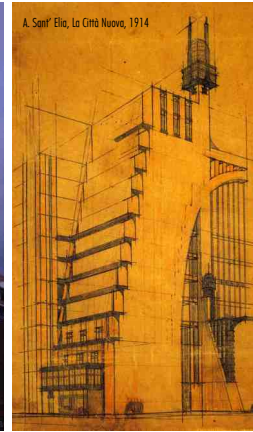

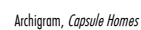
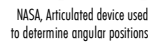
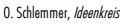
Περιφερική οδός, Νάπολη, 1961

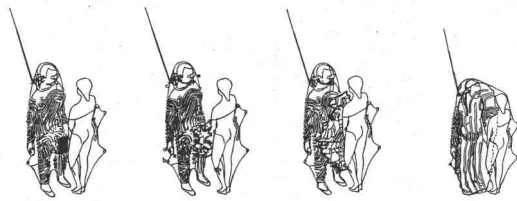

P. Klee, Italienische Straße, 1928

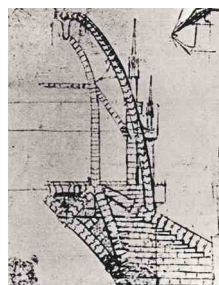
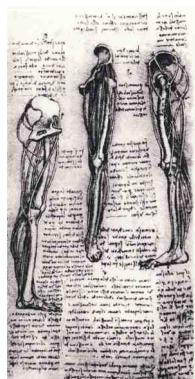

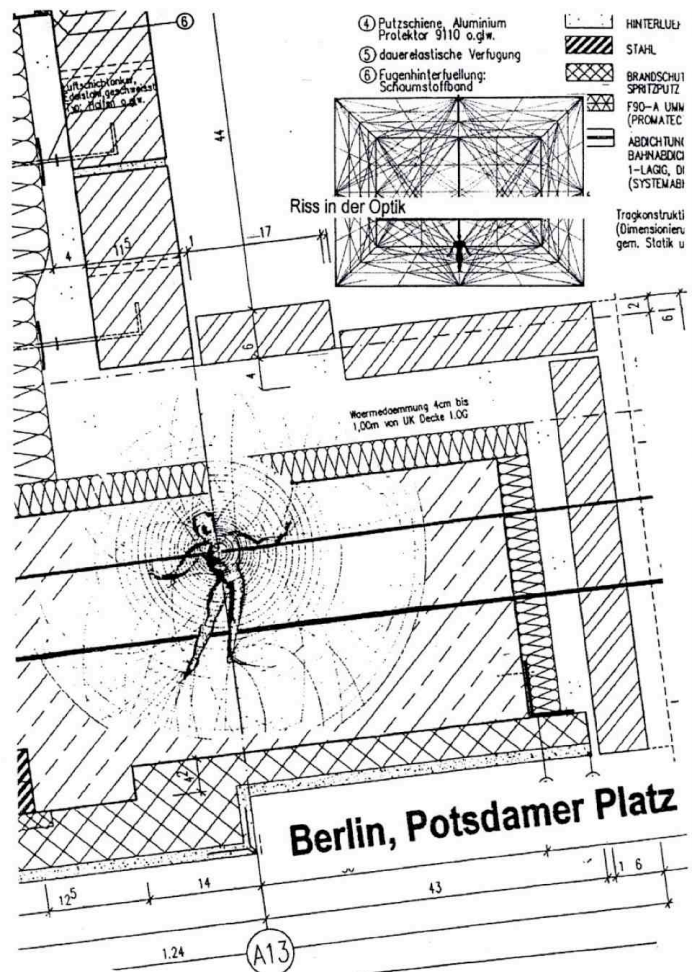

Archigram, *Suitaloon*

Cebit, Περίμετρο Telekom, 2007

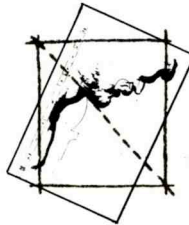

ΒΕΡΟΛΙΝΟ
ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΣ ΣΥΝΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΝΙΟΣ_αρχιτέκτων
Τετάρτη 30 Μαρτίου 2005, Αίθ. 208, ώρα 11:30

Α' ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Α.Π.Θ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗ 540 06 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ. 0310 99 54 21 FAX 0310 99 54 22

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI
SCHOOL OF ARCHITECTURE
DEPARTMENT OF ARCHITECTURAL DESIGN
AND VISUAL ARTS
UNIVERSITY CAMPUS 540 06 THESSALONIKI GREECE
TEL. 0310 99 54 21 FAX 0310 99 54 22

Θεσσαλονίκη 22 Ιουνίου 2005

Προς τον Κύριο
Δημήτριο Μάνιο
Αρχιτέκτονα
Ενταύθα

Ευχαριστήρια επιστολή

Θέλουμε να σας ευχαριστήσουμε θερμά για τις διαλέξεις σας για τα έργα της Potsdam Platz, στα πλαίσια του μαθήματος "Από τη Σύνθεση στην Κατασκευή". Η άμεση πείρα που έχετε από την συμμετοχή σας στο σχεδιασμό ορισμένων σημαντικών κτιρίων εκεί, το πρωτότυπο υλικό και η πολύ καλά δομημένη παρουσίαση έκαναν τις διαλέξεις αυτές παραδειγματικές. Ελπίζουμε ότι θα μπορούσατε να τις επαναλάβετε και την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά.

Με εξαιρετική εκτίμηση

Ο διευθυντής του Τομέα
Λ. Παπαδόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής

Οι διδάσκουσες του μαθήματος
Σ. Παπασωτηρίου, Χ. Σαχανίδη
Επικ. Καθηγήτριες

Διάλεξη,
στα πλαίσια της παρουσίασης του έργου αρχιτεκτόνων,
που διοργανώνει το ΤΕΕ - Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, 2009.

■ Οπτική και σκοπός της διάλεξης

«Δημήτρης Μάνιος. Μεταξύ των σχεδίων λεπτομερειών
και των αφηρημένων προσεγγίσεων του κτισμένου».

Το έργο των αρχιτεκτόνων αποτυπώνεται και παρουσιάζεται, συνήθως, στις κατόψεις, στα προοπτικά και αξονομετρικά σχέδια, στις σειρές προσχεδίων, σκαριφημάτων και προπλασμάτων. Με την υλοποίησή του μας παρέχονται επιπρόσθετα στοιχεία τα οποία μαζί με τα σχέδια κάθε κλίμακας συναπαρτίζουν μια στέρεα βάση δεδομένων. Κατά καιρούς, αυτή η βάση έχει εκτιμηθεί από την αρχιτεκτονική κοινότητα ως η πλέον έγκυρη και επαρκής στις απόπειρες ανάγνωσης και διασάφησης του έργου των αρχιτεκτόνων.

Θα επιχειρήσω να παρακάμψω αυτά τα δεδομένα. Θα μιλήσω για το έργο μου θεωρώντας το ως εκείνο μεταξύ του σχεδιασμού των λεπτομερειών και των αφηρημένων προσεγγίσεων του. Συνδετήρια νήματα μεταξύ των δύο φαινομενικά απομακρυσμένων πτυχών του σχεδιασμού είναι οι γραμμές οι ίδιες του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Είναι αυτές ακριβώς οι γραμμές, οι οποίες ενοποιούν τα καθορισμένα και επακριβώς διαστασιολογημένα στοιχεία και μέλη του ιδιαίτερου, κάθε φορά, σώματος-κτιρίου –και προετοιμάζουν την (αν)έγερσή του– με τα πεδία εκείνα που κυριαρχούνται από ανοικτούς σχηματισμούς γραμμών, από σχηματισμούς που υπερβαίνουν την εκάστοτε σύνθεση. Αυτές ακριβώς οι γραμμές διαχέονται προς την σύνθεση και πέραν αυτής και με αυτή τους τη δυναμική αποκτούν βαρύνουσα σημασία.

Η θεματική περιοχή στην οποία θα μπορούσε να ενταχθεί αυτή η διάλεξη: «Πτυχές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού».

Θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και της προηγμένης τεχνουργίας. Μια εισαγωγή

I Αποσπάσματα από τη διάλεξη

Θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού — ως *συλλέγουσας αρχής* και της προηγμένης τεχνουργίας — ως το φόντο της αναμόρφωσης του φυσικού

Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός. Η κρίσιμη *συλλέγουσα αρχή*

Απέναντι στον κατακερματισμό του νοήματος, απέναντι στις *δυνατότες διασποράς* και στις *αδυναμίες της περισυλλογής* των αντικειμένων, των δυναμικών κατασκευών και των αναπαραστάσεών τους στα πεδία των σύγχρονων επιστημών, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός θεωρείται ως μια συλλέγουσα, ενο-ποιητική αρχή, μια αρχή για τη δημιουργία *ανοιγμάτων* μέσω των αναπαραστάσεων *προς-το-πραγματικό*.

Με αυτήν τη θεώρηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού:

- οδηγούμαστε στο ερώτημα για την απαρχή κάθε σχεδιαστικής διαδικασίας και κάθε αναπαράστασης στην Αρχιτεκτονική, για την απαρχή η οποία «συγκαλύπτεται στην έναρξη» και «παραμένει ως έλευση»,
- το έργο της Αρχιτεκτονικής *εκτίθεται ως λέγειν*,
- εκφράζεται η ανάγκη της συλλογής των αναπαραστάσεων στο παρόν,
- επισημαίνεται ο τελειωτικός -οριακός χαρακτήρας του σχεδιασμού.

Προηγμένη τεχνουργία. Το φόντο της αναμόρφωσης του φυσικού

Η έκφραση *προηγμένη τεχνουργία*

- υποδηλώνει, αντί της *προηγμένης τεχνικής* ή *τεχνολογίας*, τη "διαφορά" των σύγχρονων *τεχνικών συστημάτων* τόσο από τη (δυτική) τεχνική όσο και από τη φιλοσοφική της βάση.
- παραπέμπει σε μορφο-ποιητικές πέραν της ανθρώπινης δεξιάς ή ευφυΐας, πέραν των «βήναισων ή καλών» τεχνών.

Με αυτήν τη θεώρηση:

- το παρελθόν είναι εκείνο των μηχανικών -τεχνικών μεθόδων, των μηχανικών ανάλυσεων του ανθρώπου, μιας μηχανικής μεταφοράς των μέτρων του στα έργα της Αρχιτεκτονικής,
- η έννοια του τεχνικού ως «εν [ηλήρει] αντιθέσει προς το φύσει υπάρχον» αποστασιοποιείται από εκείνη του τεχνικού,
- οδηγούμαστε στα ερωτήματα για το είδος της συνέχειας του φυσικού, για τις αναμορφώσεις των χωρικών του διαστάσεων,
- τα πεδία των σύγχρονων επιστημών νοούνται ως το αναπόφευκτο φόντο, ως η αρνητική για τις τοπικές διαστάσεις έκτασι: ως το φόντο όπου προβάλλονται τα έργα της Αρχιτεκτονικής.

J. Roca, X/Y Machina, 2000

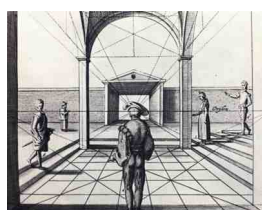
Η κοπιαστική προσπάθεια των ορισμών

Το θεμελιώδες ερώτημα:

Με ποιούς τρόπους η μηχανική -τεχνική λογική και η μετεξέλιξη της ως προηγμένη τεχνουργία οροθετούν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό;

Τα ζητήματα:

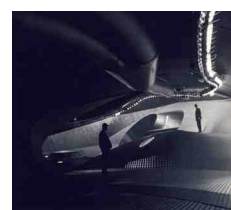
- των ορισμών ως περι-ορισμών,
- της σχετικής διαφοροποίησης των ερωτημάτων,
- των διευκρίνιστων απωλειών *κατά-πιν-προσγωγή* του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

J. V. de Vries, Prospetiva, 1604

T. Crall, Κατακόρυφη πύση πάνω από την πόλη, 1939

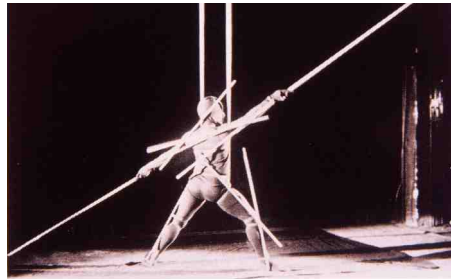
L. Spuybroek, Süsst-Quero, 1993-1997

Οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού

I Αποσπάσματα από τη διάλεξη

› Οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού συσχετίζονται με:

- το **Φαίνεσθαι** [φαινόμενο - εικονικό, μορφές] — **Αναπαριστώνει** [παράσταση, αναπαράσταση, ψηφιακές αναπαραστάσεις, μορφές]
- την **Τέχνη - Μηχανική - Τεχνική / τεχνικό** [ως εκείνες του φυσικού] — **Προηγμένη τεχνουργία / τεχνικό** [ως εκείνη των υπερβάσεων των «σημασιμών δια τεχνικών μέσων»]
- την **Επανάληψη** [κλασικό, τεχνοτροπία (ως μια "τεχνική" των επαναλήψεων), αντίγραφο - ανάτυπο - τυπολογία, ακρίβεια (η έννοια του ακριβούς-κατά-την-επανάληψη), συνεχές] — **Ασυνεχές** [καθοριστικές τομές, μετάπτωση]
- τον **Τόπο** [εκτατό, εγκατάσταση] — **Χώρο / χρόνο** [ως το περιβάλλον των έργων της Αρχιτεκτονικής]
- την **Ανθρώπινη Παρουσία** [ο άνθρωπος ως θεωρών, ως φυσική παρουσία, ως το ιδιαίτο μεταξύ των υποκειμένων] — **"Αντικείμενα"** [τα έργα της Αρχιτεκτονικής ως τέτοια]

› Αναπαριστώντας ένα χαλύβδινο υποστυλώμα...

Κτίριο γραφείων - καταστημάτων A+I, Potsdamer Platz, Βερολίνο

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός είναι οι γραμμές του οι ίδιες.

Επειδή, ακριβώς, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός εκλαμβάνεται ως μια αρχή, ως μια *συλλέγουσα αρχή*, υπερβαίνει το εκάστοτε αρχιτεκτονικό έργο. Συλλέγονται οι γραμμές του: θα πρέπει να ολοκληρωθεί μια θεωρία για τη συλλογή αυτή των γραμμών του έναντι του αποκλεισμού και του ιδιαίτερου κάθε φορά χαρακτηρισμού τους κατά την συνθετική διαδικασία ή τη διασπορά τους στα μορφοποιούμενα από τις προηγμένες τεχνολογίες δυναμικά πεδία-χώρους.

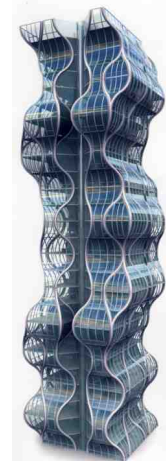

H. Lalvani, Algorhythm columns

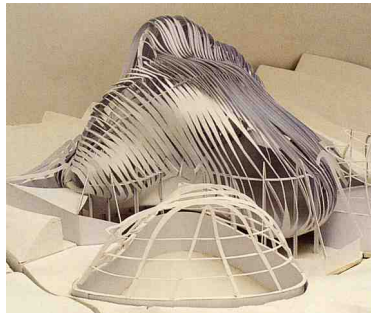
Οι γραμμές όπως και τα υλικά (και ο χώρος) κάμπτονται από τη βαρύτητα.

Τί μπορεί να "κάμψει" τις ψηφιακές γραμμές;

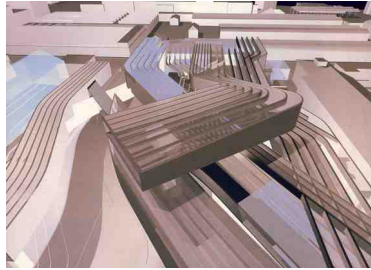
Με ποιόν τρόπο ενοποιούν οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, με ποιόν τρόπο ενοποιεί κάτι το οποίο είναι διασπασμένο στη βάση του;

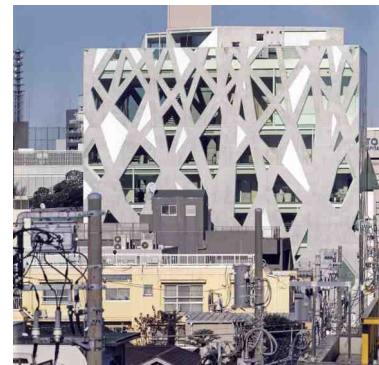
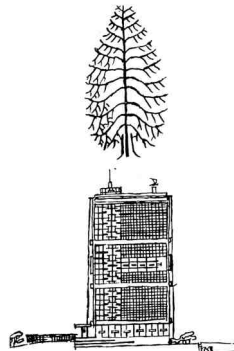
H. Lalvani, Project X

G. Lynn, Embryologic House, 1999

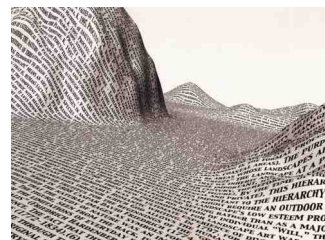
Z. Hadid, Contemporary Arts Center, Pályn, 1999

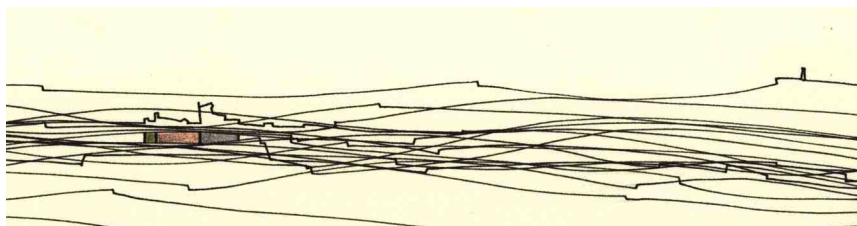
T. Ito, Tod's, Tóquio, 2004

› Οι γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού_ ιδιότητες - διαστάσεις

- είναι εκείνες του **απεριόριστου**
Εκτείνονται απεριόριστα / έχουν μήκος απεριόριστο, νοούνται κατά την ιδιαίτερη διάσταση του βάθους τους.
- είναι εκείνες της **ενόπτης**
Ενοποιούν, συνιστούν ενόπτες. Ως διαχωριστικές, ακόμη, αποσκοπούν στην ενόπτη, τη διασφαλίζουν μέσω της απόστασης.
- είναι **δεσμευμένες** στο απερασύνολο εκείνο των γραμμών που θα μπορούσε να πληρώσει το (εκάστοτε) αρχιτεκτονικό έργο.
- ≡ Συμβάλλουν στην κατανόηση του απεριστάτου και της ενόπτης (του).
Υποδεικνύουν, τρόπον τινά, το **απεριόριστο της ενόπτης**.

R. Bowen, Literary Landscape, 2004

› Η γραμμή δεν θεωρείται ως το ελάχιστο εκείνο της μιας διάστασης

ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ -
ΕΙΔΙΚΗ ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΑ IV

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΝΙΟΣ

ΔΥΟ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΕΚΘΕΤΕΙΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

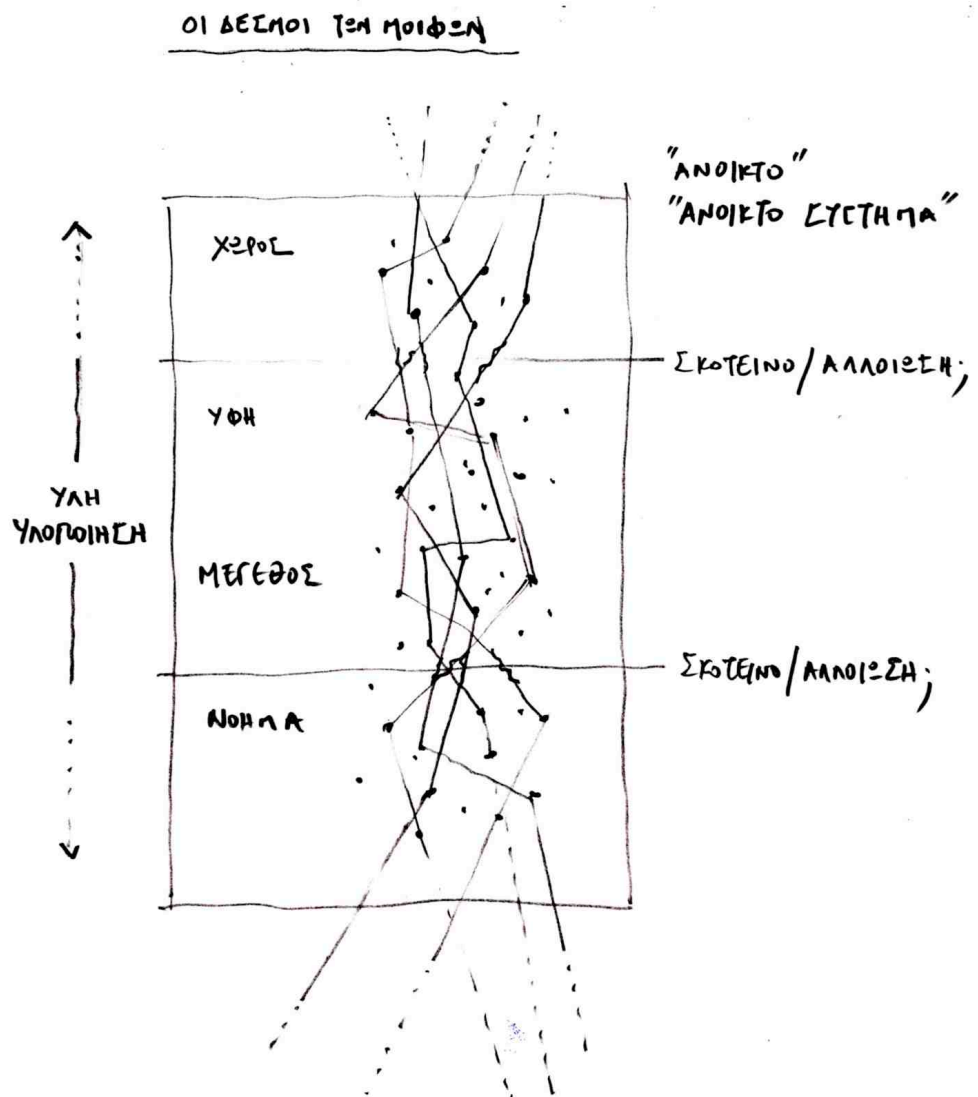
26.04.2012 ΩΡΑ 19:00

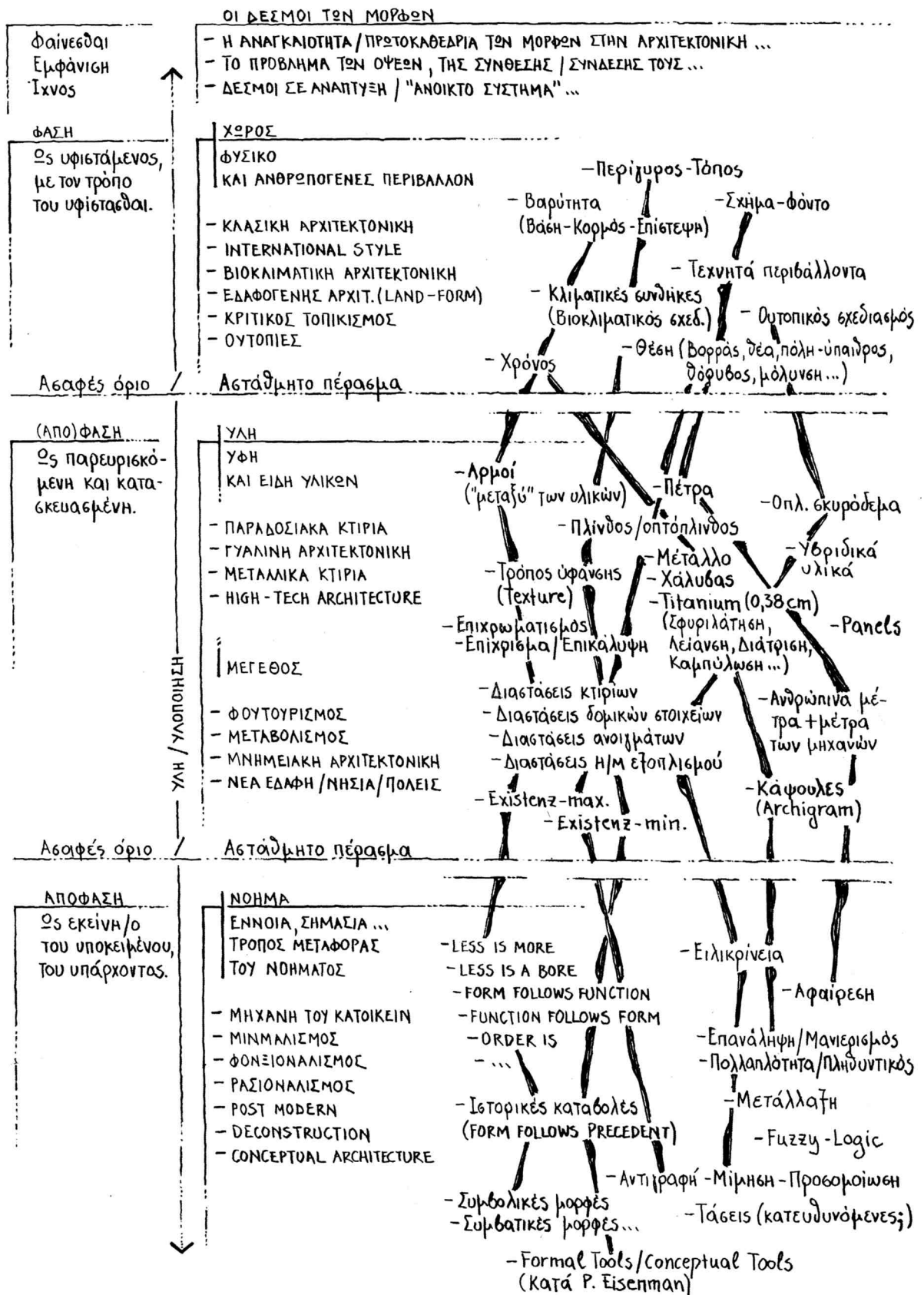
- › Το αρχιτεκτονικό έργο κατά-την-σύνθεσή του τροποποιείται. Ως στέγη εκθεμάτων και ως έκθεμα το ίδιο, ομοίως, κατά-την-έκθεσή του τροποποιείται.
- › Σκοπός της διάλεξης είναι να διερευνηθεί η έννοια του «εκθέτειν» στην Αρχιτεκτονική.
- › Προσεγγίζεται, μέσω του αρχιτεκτονικού έργου, η έκθεση του φυσικού, η έκθεση της πόλης και των τεχνημάτων, η έκθεση του ίδιου του εσωτερικού των κτιρίων (της δομής τους, των μορφολογικών και λειτουργικών τους χαρακτηριστικών, των κατασκευαστικών τους λεπτομερειών, των εσωτερικών τους συστημάτων...), η έκθεση των εκθεμάτων... η έκθεση, εντέλει, του ίδιου του ανθρώπου στην Αρχιτεκτονική.

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ

03.05.2012 ΩΡΑ 19:00

- › Διερευνάται το θέμα των μορφών στην Αρχιτεκτονική κάτω από μια ιδιαίτερη οπτική: εκείνη των δεσμεύσεων στις οποίες οι μορφές υπόκεινται. Η μορφολογία των κτιρίων, ο σχεδιασμός των όψεων, όπως και το πρόβλημα της μεταφοράς του νοήματος μέσω αυτών, είναι συνυφασμένα με εκείνα τα γενικότερα ερωτήματα περί της σύνθεσης ή της πρωτοκαθεδρίας των μορφών στην Αρχιτεκτονική.
- › Σκοπός της διάλεξης είναι να ανιχνευθούν οι σύνθετοι δεσμοί μεταξύ των μορφών.
- › Με τη βοήθεια των αναφορών σε συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά έργα θα γίνουν διακριτές οι αφετηρίες αυτών των δεσμών:
 - Ο Χώρος / Το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
 - Η Ύλη / Οι υφές και τα είδη των υλικών, τα μεγέθη.
 - Το Νόημα / Οι έννοιες, η σημασία... ο τρόπος της μεταφοράς του νοήματος.

Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό I, II

Ιούνιος 2016

Ο κύκλος των διαλέξεων επιχειρεί να προβάλει και, κατά το δυνατόν, να διευκρινίσει σημαντικές έννοιες και όρους βάσει των οποίων προσεγγίζεται ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός στις ημέρες μας. Σκοπός των μαθημάτων είναι να σχηματισθεί και να αποτελέσει κοινό κτήμα μια πλατφόρμα επεξεργασμένου εννοιολογικού υλικού, μια πλατφόρμα γόνιμων αναφορών στις αρχές και στους όρους που διέπουν τις συνθετικές διαδικασίες. Απώτερος σκοπός είναι να ενισχυθεί *κατ' ουσίαν* ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός έλκοντας δυναμικές ακόμη και πέραν εκείνων που αναπτύσσονται στα νεότευκτα, ετερογενή και μάλλον συγκεχυμένα πεδία της σύγχρονης Αρχιτεκτονικής.

Οι διαλέξεις, στο βάθος του ακαδημαϊκού έτους, αναπτύσσονται σε **τέσσερις Ενότητες**.

Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό I / Ενότητες > ...από τις γραμμές
> Διακυμάνσεις εννοιών και όρων

Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό II / Ενότητες > Αρχιτεκτονική γλώσσα
> Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας

Οι διαλέξεις συγκροτούνται γύρω από δύο άξονες: αφενός εκείνου που συνίσταται από τις αναγνώσεις και τις ερμηνείες επιλεγμένων κειμένων και έργων, παλαιότερων ή σύγχρονων, της Αρχιτεκτονικής, αφετέρου εκείνου που συνίσταται από τις παρεμβάσεις των φοιτητικών ομάδων ως ουσιώδες συμπλήρωμα των θεωρητικών προσεγγίσεων.

Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό I

Ενότητες

- I ...
ΕΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ
Η αναγκαιότητα ενός στέρεου θεωρητικού υπόβαθρου για τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό στις ημέρες μας, καθώς καλούμαστε πλέον, ως αρχιτέκτονες, να χειρισθούμε πολυδιάστατα συστήματα διεκπεραίωσης / τελείωσης των μορφών και όλο και πιο σύνθετα εννοιολογικά εργαλεία. Διαφοροποιήσεις θεωρητικών και ιστορικών προσεγγίσεων. Η λογική και το πρόγραμμα των μαθημάτων.
- I ... από τις γραμμές. 1
ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ. ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ
Η ιδιαιτερότητα των γραμμών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, το ιδιαίτερο βάθος τους, οι πολλαπλές διαστάσεις των γραμμικών σχεδίων. Η διαστασιολόγηση των σχεδίων ως μέσο για την κατανόηση του σχεδιασμού.
- I ... από τις γραμμές. 2
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ. ΑΠΟ ΤΑ ΣΚΑΡΙΦΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΩΝ
Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ως όρος, η σχέση του με τα έργα της Αρχιτεκτονικής, κοινές παράμετροι σε διαφορετικούς τύπους σχεδίων. Η βαρύνουσα σημασία και η *ακρίβεια* των σκαριφημάτων ως *κύριων φορέων* της κεντρικής ιδέας, ο τελειωτικός χαρακτήρας και η *ακρίβεια* (άλλου τύπου) των σχεδίων λεπτομερειών.
- I ... από τις γραμμές. 3
(ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ) ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ
Τα σχήματα στη γεωμετρία και στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, η σημασία και ο συμβολικός χαρακτήρας των (γεωμετρικών) σχημάτων, οι αναλογίες τους και οι συσχετισμοί τους ως συνθετικές παράμετροι. Τα χαρακτηριστικά των καμπύλων χαράξεων και σχηματισμών, οι πλεονεκτούσες καμπύλες χαράξεις.
- I ... από τις γραμμές. 4
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
☐ Έναντι των συνεχών - ενοποιητικών γραμμών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, έναντι των συνθετικών διαδικασιών, οι οποίες εξελίσσονται βάσει αυτών των γραμμών, εξετάζονται οι ψηφιακές δυνατότητες αναπαράστασης ως μια πληθώρα αποσπασμάτων, ως ιδιόρρυθμων και με τάσεις αυτονόμησης εκφράσεων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.
- I ... από τις γραμμές. 5
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΚΤΙΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΤΟΥΣ
☐ Μια περιήγηση στο κτισμένο, στην πόλη του Βερολίνου, εκεί ανάμεσα στα κτίρια και στις λεπτομέρειές τους, στους προκαθορισμούς του κτισμένου από τις γραμμές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

- I Διακυμάνσεις εννοιών και όρων. 1
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΣΥΝΘΕΣΗ, ΣΥΛΛΟΓΗ
 Οι δεσμεύσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στην κεντρική ιδέα, η κεντρική ιδέα ως *πρωτο-σύνθεση*, το πέρασμα –με τρόπο έλλογο και αφηρημένο– στη σύνθεση. Η εκτεταμένη έννοια της *σύν-θεσης*:
 - της αναπαράστασης ως *σύνθετης περιγραφής*,
 - της *συλλογής* ως γόνιμης *έκ-θεσης* (ερμηνείας σύμφωνα με την χαϊντεγκεριανή σκέψη),
 - της *διά-θεσης* ως *πρό-θεσης* του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.
- I Διακυμάνσεις εννοιών και όρων. 2
ΤΟ ΤΟΠΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΩΣ ΑΡΧΙΚΗ ΛΥΣΗ
 Από την αδιαμόρφωτη και ωστόσο κατευθυνόμενη από προθέσεις σκέψη στο τοπολογικό διάγραμμα. Βήματα στην επίλυση συνθετικών προβλημάτων, ιδιότητες του τοπολογικού διαγράμματος, μια τοπολογία των έργων της Αρχιτεκτονικής.
- I Διακυμάνσεις εννοιών και όρων. 3
ΚΙΝΗΣΗ ↔ ΜΟΡΦΗ - ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ
 Το αλληλένδετο κίνησης και μορφής, η έκφραση του ενός στο εσωτερικό –μόνον;– του άλλου, οι αποτυπώσεις της κίνησης στη μορφή. Τρόποι αναπαράστασης των μορφοποιητικών κινήσεων.
- I Διακυμάνσεις εννοιών και όρων. 4
Η ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΑΤΟΥ. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ (ΣΤΟ ΟΡΑΤΟ)
 Το διεισδυτικό βλέμμα, οι διεισδυτικές γραμμές, πέραν των επικαλύψεων, πέραν των όψεων και των αναφορών σε πρώτο επίπεδο. Η σημασία της *κατεύθυνσης* (του βλέμματος ή μιας γραμμής-κίνησης στο ορατό), μιας *ορίζουσας κατεύθυνσης* στις διαδικασίες της σύνθεσης.
- I Παρέμβαση φοιτητικής ομάδας. 1
ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ...από τις γραμμές
☐ Ομάδα συγκροτούμενη από τρεις έως τέσσερις φοιτητές παρεμβαίνει και αποκαλύπτει μια ακόμη σαφή πτυχή στην ευρεία Ενότητα ...από τις γραμμές.
- I Παρέμβαση φοιτητικής ομάδας. 2
ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Διακυμάνσεις εννοιών και όρων
☐ Ομάδα συγκροτούμενη από τρεις έως τέσσερις φοιτητές παρεμβαίνει και αποκαλύπτει μια ακόμη σαφή πτυχή στην ευρεία Ενότητα Διακυμάνσεις εννοιών και όρων.
- Προς τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό II**
Ενότητες
- I ...
ΕΣΑΓΩΓΙΚΟ ΜΑΘΗΜΑ - ΠΕΝΤΕ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
 Πέντε ιδιαίτερες οπτικές όσον αφορά τη διδασκαλία της Αρχιτεκτονικής (Le Corbusier, L. Mies van der Rohe, P. L. Nervi, P. Eisenman, Á. Siza). «Πρέπει να μάθουμε τι μπορεί να είναι ένα κτίριο, τι θα όφειλε να είναι και, επίσης, τι δεν θα όφειλε να είναι», υποστήριζε ο L. Mies van der Rohe.
- I Αρχιτεκτονική γλώσσα. 1
Η ΜΕΤΑΓΡΑΦΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
 Απόπειρες περιγραφής του αρχιτεκτονικού έργου μέσω κειμένων, οι ίδιες οι αναπαραστάσεις της Αρχιτεκτονικής ως μια γλώσσα. Το ζήτημα της *μεταγραφικής ικανότητας της αρχιτεκτονικής γλώσσας* ως ζωτικού μηχανισμού για την εξέλιξη της Αρχιτεκτονικής, το πρόβλημα –μετά τις διακηρύξεις του Μοντέρνου- της αδυναμίας μιας ακόμη μεταγραφής αυτής της ιδιαίτερης γλώσσας.
- I Αρχιτεκτονική γλώσσα. 2
FORM FOLLOWS FUNCTION. ΠΤΥΧΕΣ ΕΝΟΣ ΣΥΝΘΗΜΑΤΟΣ
 Σύνθημα: συμφωνημένο σύμβολο ή σημείο (προέρχεται από το ρήμα συντίθηναι). Ανάλυση της σύντομης φράσης του L. Sullivan που καλύπτει το σύνολο σχεδόν των θέσεων του Μοντέρνου, προσέγγιση των προεκτάσεών της στο παρελθόν και στις ημέρες μας, νέα συνθήματα ως επιτομές των εναντιώσεων στις εξελισσόμενες συνθετικές διαδικασίες.

- I Αρχιτεκτονική γλώσσα. 3
ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
Το πρόβλημα των λειτουργικών ορίων του γραπτού λόγου ως εργαλείου με τον οποίο επιχειρείται η διερεύνηση των βαθύτερων πτυχών του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Οι *σιωπηρές διαθέσεις* του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, οι ιδιομορφίες και η *φαινομενολογική χροιά* των ερωτημάτων περί Αρχιτεκτονικής.
- I Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας. 1
ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ
Από το Μοντέρνο κίνημα στις στρατηγικές αποδόμησης: από τις μηχανικές αντιλήψεις και αναθεωρήσεις του χρόνου, ως καίριας συνιστώσας του σχεδιασμού, στις (ανέφικτες) συλλογές των χρονικών αποσπασμάτων. Η άκρη του μολυβιού καθώς χαράσσει το χαρτί διασχίζει τον χρόνο, παραβιάζει –με σκοπό τη σύνθεση–, τη λεπτή γραμμή του παρόντος. Η έννοια και η ανάγκη της *επανάληψης*, οι νοηματοφόρες επαναληπτικές ενέργειες στον σχεδιασμό, οι τεχνοτροπίες ως *τεχνικές τροπής των επαναληπτικών διαδικασιών*.
- I Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας. 2
ΤΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΤΟΥ ΤΕΧΝΗΤΟΥ
Μια περιήγηση στους αναδυόμενους κόσμους του τεχνητού, στο διανοιγόμενο, από την *προηγμένη τεχνουργία*, *ρήγμα στον κατοικήσιμο χώρο*, όπου κατοικώ δεν σημαίνει πλέον εγκαθίσταμαι, ανακαλύπτω ή κατασκευάζω τις τοποθεσίες των διαμονών μου, προφυλάσσομαι σ' ένα εσωτερικό. Μια περιήγηση σ' ένα *ανωτέρας φύσεως εσωτερικό* στο οποίο *εκτείνονται και εγκλείονται* ο άνθρωπος, τα μέτρα του και αυτές οι αναπαραστάσεις της Αρχιτεκτονικής.
- I Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας. 3
ΜΟΡΦΕΣ ΤΩΝ ΡΕΥΣΤΟΠΟΙΗΣΕΩΝ: ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΚΟΥ, ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
☐ Μέσω επιλεγμένων έργων της Αρχιτεκτονικής διερευνάται το πέρασμα από τη βιομηχανική αισθητική σ' εκείνη των ρευστοποιήσεων και των ακόλουθων συγχωνεύσεων των οργανικών - έμβιων με τα ανόργανα στοιχεία αυτών των έργων (Blob form), των λειτουργικών με τις μορφολογικές παραμέτρους (Parametric form), του συγκεκριμένου με το αφηρημένο ή το άμορφο (Land form).
- I Επισημάνσεις. 1
ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ
☐ Οι σύνθετες δεσμεύσεις στις οποίες υπόκεινται οι μορφές των κτιρίων, ο σχεδιασμός των όψεων. *Ο χώρος* (το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον), *η ύλη* (οι υφές και τα είδη των υλικών, τα μεγέθη), *το νόημα* (οι έννοιες, η σημασία, ο τρόπος της μεταφοράς του νοήματος), ως *αφετηρίες αυτών των δεσμών*.
- I Επισημάνσεις. 2
ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΠΤΥΧΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
☐ Η *πτύχωση* (folding) ως αποκατάσταση (ή υποκατάστατο;) του συνεχούς στον σχεδιασμό και ως μέθοδος αποφυγής της επανάληψης. Οι σχέσεις *πτύχωσης* και *αποδόμησης*: της ισχυρής συνέχειας με τη γενική αποσταθεροποίηση. Ενδεικτικές μεταβολές στα τοπολογικά διαγράμματα. Η έννοια της *έκ-θεσης* ως μιας *άλλης σύνθεσης* (που απαιτεί την συνέχεια).
- I Επισημάνσεις. 3
Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ
☐ Το πρόβλημα του ανθρώπου ως *φυσικής παρουσίας* στον χώρο, τα ανθρώπινα μέτρα ως εκείνα του συνθετικού σχεδιασμού. Τα ευρισκόμενα γύρω από το ανθρώπινο σώμα θεωρούνται ως προεκτάσεις του σώματός του ή σε απόσταση από αυτό. Το πρόβλημα των τεχνικών *ανασκευής και κλιμάκωσης των ανθρώπινων μέτρων* στα πεδία των σύγχρονων τεχνητών συστημάτων.
- I Παρέμβαση φοιτητικής ομάδας. 3
ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Αρχιτεκτονική γλώσσα
☐ Ομάδα συγκροτούμενη από τρεις έως τέσσερις φοιτητές παρεμβαίνει και αποκαλύπτει μια ακόμη σαφή πτυχή στην ευρεία Ενότητα Αρχιτεκτονική γλώσσα.
- I Παρέμβαση φοιτητικής ομάδας. 4
ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας
☐ Ομάδα συγκροτούμενη από τρεις έως τέσσερις φοιτητές παρεμβαίνει και αποκαλύπτει μια ακόμη σαφή πτυχή στην ευρεία Ενότητα Πέραν της αρχιτεκτονικής γλώσσας.

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ**

**ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΕΠΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ II**

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2017-2018, ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Δημήτρης Μάνιος

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ, ΕΠΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ II

Το εργαστηριακό μάθημα

Το κατά βάση εργαστηριακό μάθημα σχεδιασμού οργανώνεται γύρω από δύο πόλους: έναν κύκλο εκτεταμένων διαλέξεων και την εκπόνηση ενός συνθετικού θέματος.

A. Ο κύκλος των εκτεταμένων διαλέξεων αποσκοπεί στην κάλυψη ενός ευρέως φάσματος θεωρητικών ζητημάτων σχετικών με τη θεματολογία της αποκατάστασης-ανασχεδιασμού ιστορικών, διατηρητέων ή μη, κτιρίων και συνόλων.

Εμβαθύνουμε σε ορισμένες έννοιες και όρους με τους οποίους καλλιεργήθηκε και τελεί υπό διαμόρφωση η αρχιτεκτονική σκέψη, καθόσον στρέφεται στα προβλήματα ενεργοποίησης και επανένταξης κτιρίων και συνόλων στους σύγχρονους αστικούς ιστούς. Κινούμαστε προς τις κατευθύνσεις που υποδεικνύουν εμβληματικά παραδείγματα αποκατάστασης-ανασχεδιασμού και προχωρούμε σε αναλύσεις υλοποιημένων έργων. Εξετάζονται, στα πεδία της αποκατάστασης και του ανασχεδιασμού, τα προβλήματα των συσχετισμών και των αλληλοεπικαλύψεων μεταξύ των παραδοσιακών ή των χαρακτηριζόμενων ως ιστορικών δομικών συστημάτων και των υλικών και τεχνικών συστημάτων νέας γενιάς, στο κοινό σώμα των κτιρίων.

Πέραν του κύκλου των διαλέξεων, το εργαστηριακό μάθημα συμπληρώνεται με την ανάγνωση και τον εκτενή σχολιασμό συγκεκριμένων αποσπασμάτων κειμένων, σχετικών με τη θεματολογία του μαθήματος. Πέραν του εικονικού υλικού που συνοδεύει τις διαλέξεις, επανερχόμαστε και εμβαθύνουμε σε προηγούμενες αναλύσεις και κριτικές εννοιών, όρων, τεχνικών και έργων, με βάση την εκφραστική οικονομία του γραπτού λόγου και με σκοπό τον διάλογο.

B. Το συνθετικό θέμα αφορά στην αποκατάσταση-ανασχεδιασμό και αναβίωση της διατηρητέας Καπαποθήκης Τσιμίνιο και του συνυφασμένου με αυτήν περιγυρού της, στην Καβάλα.

Μέσω ενός συγκεκριμένου ιστορικού κτιρίου, ενταγμένου σε έναν περίγυρο ιστορικών κτιρίων και μνημείων, προσεγγίζουμε *επί-τόπου* καίρια ζητήματα που θέτει το δίδυμο αποκατάσταση-ανασχεδιασμός. Σε μια πρώτη φάση, θα προχωρήσουμε στην πολύπλευρη ανάγνωση, ανάλυση και τεκμηρίωση του ιστορικού κτιρίου και του συνόλου στο οποίο ανήκει. Με βάση την εμπειριστατωμένη έρευνα, τις καταγραφές και τις αποτυπώσεις, τις αναλύσεις και εν γένει το συλλεχθέν υλικό, το οποίο αξιολογείται, και λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθύνσεις ενός σύνθετου *κτιριολογικού προγράμματος-οδηγού*, όπως προσδιορίζεται παρακάτω, διαμορφώνεται η κεντρική ιδέα της επέμβασης. Η έκφραση αυτής της ιδέας μέσω του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, η ανασύνθεση του αστικού ιστού *επί-του-παρόντος* και βάσει ενός ιστορικού κτιρίου, αποτελεί το τελικό βήμα του εργαστηριακού μαθήματος.

Η περιοχή μελέτης

Στο νοτιοανατολικό τμήμα της οθωμανικής συνοικίας Χαμιτιγιέ [Hamidiye] στην Καβάλα, ανατολικά από τις Κάμαρες, εντοπίζεται ένα σημαντικό, επώνυμο διατηρητέο κτίριο, η καπναποθήκη (Ααρών) Τσιμίνο. Εντοπίζεται στο μέσον σχεδόν της απόστασης που χωρίζει το παλιό υδραγωγείο της πόλης από την ακτογραμμή του κολπίσκου στο βάθος του οποίου, εδώ και δεκαετίες, λειτουργεί ένα γραφικό καρνάγιο.

Η καπναποθήκη Τσιμίνο, με έτος ανέγερσης κοντά στο 1910, είναι ένα λιθόκτιστο κτίσμα με ξύλινο σκελετό στο εσωτερικό του. Πρόκειται για ένα ζεύγος τετραώροφων αποθηκών, με υπόγειο, οι οποίες επικοινωνούν εσωτερικά μέσω διαμορφωμένων ανοιγμάτων στην μεσοτοιχία τους. Ο συνδυασμός τους δίνει μια σχεδόν τετράγωνη κάτοψη, με μέγιστες εξωτερικές διαστάσεις 28,27 μ. x 25,68 μ. Το διμερές κτίριο στεγάζεται με δύο όμοιες και σε επαφή δίριχτες στέγες. Η καπναποθήκη, λόγω του ύψους, του όγκου και της θέσης της, αποτελεί περίοπτο, μεμονωμένο κτίσμα. Κατάφερε να επιβιώσει από το κύμα των κατεδαφίσεων, με ακόμη πέντε καπναποθήκες στην περιοχή ανατολικά από τις Κάμαρες, καθώςον συνέχισε να λειτουργεί μέχρι το 2004.

Η δυτική πλευρά της καπναποθήκης «βλέπει» το παλιό υδραγωγείο της πόλης. Το εξέχον, μορφολογικά και σημασιολογικά, μνημείο της πόλης, που διασώζεται ακέραιο σχεδόν, με την προσωινυμία Καμάρες, αποτελεί την αναμφισβήτητη «γραμμή αναφοράς» για κάθε μορφή επέμβασης στην περιοχή αυτή της πόλης. Η οικοδόμηση του υδραγωγείου ανάγεται στην οθωμανική περίοδο και συγκεκριμένα μεταξύ των ετών 1520 και 1530. Κατασκευάστηκε, πιθανότατα, στη θέση ενός παλιότερου, κατεστραμμένου υδραγωγείου, το οποίο λειτουργούσε μέχρι και τη μεσοβυζαντινή περίοδο. Πρόκειται για μια επιβλητική τοξωτή κατασκευή, σε δύο επίπεδα, με συνολικό μήκος περίπου 280 μέτρα και μέγιστο ύψος περίπου 25 μέτρα.

Η καπναποθήκη Τσιμίνο, τις απογευματινές ώρες, σκιάζεται από το υδραγωγείο, το οποίο βρίσκεται σε απόσταση 60 μέτρων από αυτήν. Το υδραγωγείο διαχωρίζει την επιμήκη οικοδομική νησίδα, δυτικά της καπναποθήκης (σημειώνεται ως Ο.Τ.3 στο τοπογραφικό διάγραμμα 1:1000), σε δύο τμήματα: το ανατολικό τμήμα, ένα μεγάλο μέρος του οποίου καταλαμβάνουν 6 διώροφα κτίσμα και το δυτικό τμήμα, το οποίο έχει διαμορφωθεί ως πλατεία, ακριβέστερα ως το μεγαλύτερο τμήμα της πλατείας Νικοτσάρα. Αυτή ακριβώς η νησίδα, μήκους περίπου 95 μέτρων και μέγιστου πλάτους περίπου 42 μέτρων, μαζί με την διατηρητέα καπναποθήκη, αποτελούν το κέντρο της περιοχής επέμβασης. Το κέντρο, καθώς είναι αναγκαίο ο ανασχεδιασμός της περιοχής να επεκταθεί πέραν των οδών Νυρεμβέργης (πρώην οδός Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού) προς τα βόρεια και της οδού Παλαιού Υδραγωγείου προς τα νότια, να λάβει υπόψη του τις πολυεπίπεδες συνδέσεις (λειτουργικές, μορφολογικές, τυπολογικές, ιστορικές, κιναισθητικές, κ.ο.κ.) της νησίδας και της καπναποθήκης με την επεκτεινόμενη «γραμμή αναφοράς» που συνιστά το υδραγωγείο, με τις υπόλοιπες πέντε καπναποθήκες της περιοχής και την σωζόμενη πτέρυγα των δωματίων του μεντρεσέ, μέχρι, ακόμη, τα όρια του οχυρωματικού τείχους της Παναγιάς και το καρνάγιο.

Σημειώνεται ότι τα 6 διώροφα κτίσματα, στο ανατολικό τμήμα της νησίδας, ως ένα συμπαγές, ευμεγέθες και συνάμα ξένο σώμα ανάμεσα στο υδραγωγείο και στην καπναποθήκη, θεωρούνται κατεδαφιστέα.

Πρόγραμμα-οδηγός και στόχοι

Το κτιριολογικό πρόγραμμα ονομάζεται *οδηγός* καθόσον μας προσανατολίζει μάλλον προς ορισμένου τύπου λειτουργίες παρά, με άκαμπτο τρόπο, τις απαιτεί. Υποδεικνύει κατευθύνσεις, παραδίδεται ως ένα συμπληρωματικό υλικό το οποίο πρωτοχαρκτηρίζει το ύψος της επέμβασης, μας ομιλεί για ποιότητες και μεγέθη. Ένα υλικό, το οποίο η κάθε ομάδα θα επεξεργαστεί από κοινού με το πρωτογενές, βαρύνουσας σημασίας, συλλεχθέν *επί-τόπου* υλικό, προκειμένου να διαμορφωθεί το οριστικό κτιριολογικό πρόγραμμα.

Το αρχικό αυτό πρόγραμμα προβλέπει:

Εσωτερικά της καπναποθήκης	- Ανοικτή αποθήκη [open store]. 700 τ.μ.
	- Περιοδικές εκθέσεις. 700 τ.μ.
	- Βιβλιοθήκη. 350 τ.μ.
	- Περίπτερο - Ενημέρωση για την πόλη και τις δραστηριότητες της. 350 τ.μ.
	- Αίθουσα workshops για αρχιτέκτονες. 700 τ.μ.
	- Γραφεία. 350 τ.μ.
	- Υποστηρικτικές λειτουργίες και εγκαταστάσεις. 350 τ.μ.

Εξωτερικά της καπναποθήκης - Τόπος συνάντησης - συγκέντρωσης (διαμορφώνεται με πεζούλες, αναβαθμούς, πέργκολες... ένας τόπος σύγκλισης των γραμμών).
- Καφέ - αναψυκτήριο (με παρασκευαστήριο, τραπεζοκαθίσματα και τις απαραίτητες υποστηρικτικές λειτουργίες). 80 τ.μ.
- Παρατηρητήριο χαμηλής ορατότητας. 50 τ.μ.
- Φωτιστικά σώματα (γενικός και ειδικός φωτισμός).
- Υπαίθριες διαμορφώσεις και αστικός εξοπλισμός (φυτεύσεις, διαμορφώσεις του εδάφους, πλακοστρώσεις, διάδρομοι, σκάλες, ράμπες, εξέδρες, σημάνσεις κ.ο.κ.).

Η μετατροπή του προγράμματος-οδηγού θα πρέπει να ελέγχεται, ως προς τη συμβατότητα των προτεινόμενων χρήσεων, ώστε να μην υπερβαίνει τις δυνατότητες μορφολογικού και λειτουργικού φόρτου της περιοχής μελέτης, να μην οδηγεί σε ουσιώδεις αλλοιώσεις τόσο του χαρακτήρα του διατηρητέου κτιρίου όσον και του περιγυρού του.

Στόχος σαφής και πορεία απαρέγκλιτη κατά τον ανασχεδιασμό της καπναποθήκης και του συνυφασμένου με αυτήν περιγυρού της η αναβίωση του συνόλου και η διασφάλιση συνέχισης της ζωής του. Τα νέα κτίσματα, οι όποιες προσθήκες και συμπληρώσεις θα είναι αναγνωρίσιμες, αναγνώσιμες και συμβατές με τον χαρακτήρα του μνημειακού συνόλου. Απώτερος στόχος το πολύπλευρο άνοιγμα του συνόλου προς την πόλη της Καβάλας, η λειτουργία του ως υγιούς πυρήνα και παραδείγματος για την εξυγίανση του αστικού ιστού της πόλης.

Υψηλή προτεραιότητα του εργαστηριακού μαθήματος εκείνη της κατανόησης των τεχνικών επέμβασης και, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, των ήπιων και εναρμονισμένων με τα διεθνή πρότυπα και διακηρύξεις στρατηγικών ανασχεδιασμού. Στις υψηλές προτεραιότητες συγκαταλέγεται και εκείνη της ενίσχυσης των δεσμών θεωρίας και πράξης. Αυτό σημαίνει: το κατά το δυνατόν ασφαλές και συντεταγμένο πέρασμα από ένα συγκροτημένο εννοιολογικό υλικό στον συγκροτούμενο χώρο, όπου υλοποιείται ο σχεδιασμός και όπου διακινείται ο άνθρωπος ανάμεσα στα κτίρια και στα μνημεία της αρχιτεκτονικής.

Ολοκλήρωση του εργαστηρίου / Παραδοτέα

Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με την προφορική παρουσίαση και τεκμηρίωση των προτάσεων αποκατάστασης-ανασχεδιασμού, στο τέλος του εξαμήνου, με την παράδοση των τελικών πινακίδων, των προπλασμάτων τα οποία έγιναν κατά την εκπόνηση του θέματος καθώς και με την κατάθεση ενός τεύχους, μεγέθους Α3.

Σε δύο πινακίδες, μεγέθους Α0 (84,1cm x 118,9 cm), περιγράφεται όλη η πορεία επεξεργασίας του θέματος και παρουσιάζεται η τελική πρόταση. Η τελική πρόταση περιλαμβάνει ένα master plan (κλίμακα 1:200), επιμέρους τμήματα της πρότασης για την ανάπλαση του περιγυρού της καπναποθήκης Τσιμίνο και, βεβαίως, την πρόταση αποκατάστασης-επανάχρησης της ίδιας της καπναποθήκης (κατόψεις, όψεις, τομές σε κλίμακες 1:100 έως 1:20). Επιστρατεύονται όλα τα μέσα: σκαριφήματα, διαγράμματα, ψηφιακές απεικονίσεις, φωτογραφίες από μακέτες εργασίας, γραμμικά σχέδια, κείμενα.

Παραδίδεται το σύνολο των προπλασμάτων, σε διάφορες κλίμακες, τα οποία πραγματοποιήθηκαν κατά την επεξεργασία του θέματος.

Το τεύχος περιλαμβάνει την ατομική άσκηση (δύο σελίδες Α3 με επεξεργασμένο υλικό από την επιτόπια έρευνα), την ανάλυση-τεκμηρίωση της διατηρητέας καπναποθήκης και του ιστορικού συνόλου στο οποίο ανήκει καθώς και τα απαραίτητα σχέδια (προσχέδια και τελικά σχέδια, σχέδια λεπτομερειών) που περιγράφουν την πρόταση αποκατάστασης-επανάχρησης του ιστορικού κτιρίου και του περιγυρού του. Περιλαμβάνει, επίσης, το σύνολο των σκαριφημάτων, προσχεδίων, διαγραμμάτων, σχεδίων παράλληλων και κεντρικών προβολών, καθώς και ψηφιακών απεικονίσεων, επεξεργασμένων φωτογραφιών από τα προπλάσματα, συνοδευόμενων από τα απαραίτητα επεξηγηματικά κείμενα. Ανάμεσα σε αυτά τα κείμενα, ιδιαίτερη θέση και βαρύτητα κατέχει εκείνο της περιγραφής της κεντρικής ιδέας που διαμορφώνει την πρόταση αποκατάστασης-επανάχρησης του ιστορικού κτιρίου και του περιγυρού του.

Ειδική βιβλιογραφία

ΑΑ.VV., *Καβάλα Intra Muros*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δήμος Καβάλας 1992.

Ζιώγας Π., *Παραδοσιακά κτίρια της νεότερης Καβάλας*, ιδιωτική έκδοση, Καβάλα 1999.

Ιωαννίδης Ι., *Το καπνικό στην Καβάλα. Μαρτυρίες και στοιχεία από το καπνεμπόριο και την καπνεργασία*, Εκδόσεις Δημοτικού Μουσείου Καβάλας, Καβάλα 1998.

Κάνελλη Μ.-Ζ., *Καπναποθήκη Τσιμίνο στην Καβάλα*, Διπλωματική Εργασία στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Προστασία, Συντήρηση και Αποκατάσταση Μνημείων Πολιτισμού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νοέμβριος 2014.

Λυχούνας Μ., *Μεσαιωνικό υδραγωγείο Καβάλας: Κάμαρες*, Έκδοση 12^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καβάλα 2008.

Ορφανίδης Κ., *Ιστορικά και τοπωνυμικά της Καβάλας*, Εκδόσεις Δημοτικής Βιβλιοθήκης Καβάλας, Καβάλα 1997.

Στεφάνιδου Α., *Η πόλη-λιμάνι της Καβάλας κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας*, Κέντρο Ιστορικών Μελετών και Εκδόσεων Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Μεσογείου, Καβάλα 2007.

Χιόνης Κ., *Συνοπτική Ιστορία της πόλης Καβάλας, των Φιλίππων και της Θάσου*, Εκδόσεις Δημοτικού Μουσείου Καβάλας, Καβάλα 2000.

Γενική βιβλιογραφία

ΑΑ.VV., *Αρχιτεκτονική θεωρία. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*, μτφρ. του Π. Μαρτινίδη, Taschen/Γνώση, Αθήνα 2006.

—, *Info Box: Der Katalog*, Nischen, Berlin 1998.

—, *Public Space. Δημόσιος χώρος αναζητείται*, Πρακτικά του Συνεδρίου «Δημόσιος χώρος... αναζητείται», Cannot Not Publications, Θεσσαλονίκη 2011.

—, *Publiccity*, Κατάλογος έκθεσης βραβευμένων αρχιτεκτονικών μελετών σε Πανελλήνιους Αρχιτεκτονικούς Διαγωνισμούς, Ιανός, Θεσσαλονίκη 2011

Argan G. C., *Progetto e destino*, Il Saggiatore, Milano 1965.

Arnheim R., *Οπτική σκέψη*, επιμ. και μτφρ. των Ι. Ποταμιάνου, Γ. Βρυώνη, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2007.

- Bachelard G., *Η ποιητική του χώρου*, μτφρ. των Ε. Βέλτσου, Ι. Δ. Χατζηνικολή, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1982.
- , *Η διαλεκτική της διάρκειας*, μτφρ. της Ρ. Σπηλιωτακοπούλου, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 1994.
- , *Η εποπτεία της στιγμής*, μτφρ. του Κ. Παπαγιώργη, Καστανιώτη, Αθήνα 1997.
- Banham R., *Θεωρία και σχεδιασμός την πρώτη μηχανική εποχή*, επιμ. της Α. Πεχλιβανίδου-Λιακατά, μτφρ. του Ι. Λιακατά, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 2008.
- Belfiore P., Mazzoleni D., *Metapolis*, Officina, Roma 1983.
- Cantone G., *La città di marmo*, Officina, Roma 1978.
- Castellano A., (ed.) *Renzo Piano, progetti e architetture 1984-1986*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1986.
- Ciorra P., *Peter Eisenman - Opere e progetti*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1995.
- Conrads U. (επιμ.), *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επικούρος, Αθήνα 1977.
- Coop Himmelblau, «Das Ende der Architektur», στο *Architektur am Ende?*, επιμ. Ρ. Noever, Prestel, München 1993.
- Γερόλυμπου Α., Καλογήρου Ν. (επ.), κ.α., *Επί πόλεως: συλλογή κειμένων*, Τομέας Πολεοδομικού και Χωροταξικού Προγραμματισμού και Σχεδιασμού, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, ΑΠΘ 1986.
- De Fusco R., *Il progetto d'architettura*, Laterza, Bari 1984.
- , *Il codice dell'architettura*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 1968.
- , *Segni, storia e progetto dell'architettura*, Laterza, Roma-Bari 1973.
- Eisenman P., *Cities of Artificial Excavation. The work of Peter Eisenman 1978-1988*, Jean-François Bédard (ed.), Canadian Center for Architecture, Montreal 1994.
- Frampton K., *Μοντέρνα αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική*, μτφρ. των Θ. Ανδρουλάκη, Μ. Παγκάλου, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.
- Freyer H., *Τεχνοκρατία και ουτοπία*, μτφρ. του Κ. Κουτσουρέλη, Νεφέλη, Αθήνα 1998.
- Ζενέτος Τ., *Τάκης Χ. Ζενέτος 1926-1977*, ειδική έκδοση των *Αρχιτεκτονικών Θεμάτων*, Αθήνα 1978.
- , *Urbanisme Electronique*, ανάτυπο από τα *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τεύχ. 3/1969, Αθήνα 1969.
- Gregotti V., «Condizioni», *Casabella*, τεύχ. 571, Σεπτέμβριος 1990, σ. 2-3.
- , «Confini invalicabili», *Casabella*, τεύχ. 577, Μάρτιος 1991, σ. 2-3.
- , «Del monumento», *Casabella*, τεύχ. 560, Σεπτέμβριος 1989, σ. 2-3.
- , «Dell'immagine», *Casabella*, τεύχ. 570, Ιούλιος - Αύγουστος 1990, σ. 2-3.
- , «Della precisione», *Casabella*, τεύχ. 573, Νοέμβριος 1990, σ. 2-3.
- , «Tipologie atipiche», *Casabella*, τεύχ. 568, Μάιος 1990, σ. 2-3.
- Heidegger M., *Διαμονές - Το ταξίδι στην Ελλάδα*, επιμ. του Ν. Καλταμπάνου, μτφρ. του Γ. Φαράκλα, Κριτική, Αθήνα 1999.
- , *Η προέλευση του έργου τέχνης*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1986.
- , *Η τέχνη και ο χώρος*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Ίνδικτος, Αθήνα 2006.
- , *Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι*, μτφρ. του Γ. Ξηροπαΐδη, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- , *...Ποιητικά κατοικεί ο άνθρωπος...*, μτφρ. της Ι. Αβραμίδου, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- Hoffmann-Axthelm D., «Im elektronischen Dickicht der Städte», *Bauwelt*, τεύχ. 22/1996, σ. 1270-1281.
- , «Neus Herz oder neue Insel», *Bauwelt*, τεύχ. 42/1998, σ. 2356-2365.
- Koyré A., *Δυτικός πολιτισμός*, μτφρ. του Ζ. Σαρίκα, ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 1991.

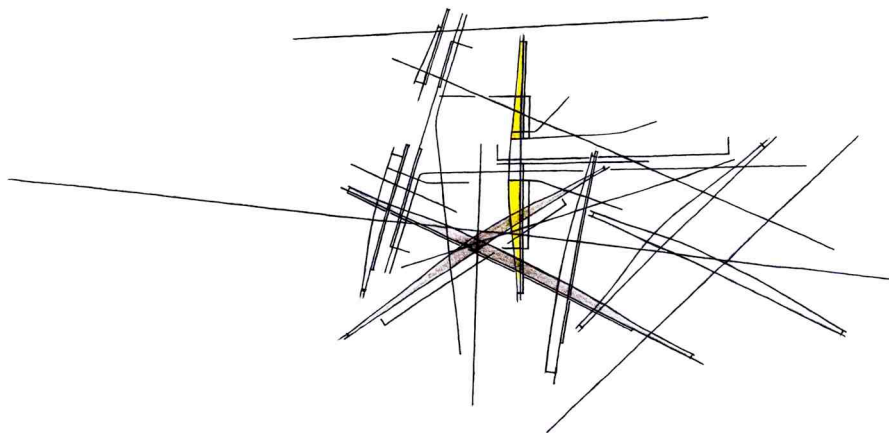
- Κωτσιοπούλος Α. Μ., *Κριτική της Αρχιτεκτονικής Θεωρίας*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1994.
- Lacarrière J., *Αυτό το ωραίο σήμερα*, μτφρ. του Χ. Παπαδόπουλου, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1991.
- Lynch K., *The image of the city*, Harvard University Press, Cambridge Mass 1960.
- Μάνιος Δ., *Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και προηγμένη τεχνουργία, futura*, Αθήνα 2013.
- Μπίρης Τ., *Αρχιτεκτονικής σημάδια και διδάγματα. Στο ίχνος της συνθετικής δομής*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2001.
- Murray P., *L'architettura del Rinascimento italiano*, μτφρ. των G. Margiotta, B. Fragnito, Laterza, Bari 1981.
- Norberg-Schulz C., *Genius Loci. Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα 2009.
- Portoghesi P., *L'angelo della storia*, Laterza, Roma-Bari 1982.
- Prix W., Swiczinsky H., *Coop Himmelblau: 6 Projects for 4 Cities* (κατάλογος), Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1990.
- , *Coop Himmelblau: Die Faszination der Stadt*, Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1992.
- Rossi A., *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, επιμ. των Α. Παπαδόπουλου, Γ. Παπακώστα, Σ. Τσιτρίδου, μτφρ. της Β. Πετρίδου, Θεσσαλονίκη 1986.
- Serra J. Ma., *Elementos Urbanos/Urban Elements*, GG, Barcelona 1996.
- Settis S., *Το μέλλον του "κλασικού"*, μτφρ. του Α. Γιακουμακάτου, Νεφέλη, Αθήνα 2006.
- Simmel G., Ritter J., Gombrich E. H., *Το τοπίο*, Ποταμός, Αθήνα 2004.
- Venturi R., *Complexity and Contradiction in Architecture*, MOMA, New York 1967.
- Wright F. L., *The Industrial Revolution runs away*, Horizon Press, New York 1969.
- Φατούρος Δ., *Η Επιμονή της αρχιτεκτονικής*, Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ**

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ Ι

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2018-2019, Γ' ΕΤΟΣ / 5^ο ΕΞΑΜΗΝΟ

Δημήτρης Μάνιος

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ I

I

Το εργαστηριακό μάθημα διερευνά τις δυνατότητες της σύνθεσης ως γενικευμένης μεθόδου στα πλαίσια του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Εμβαθύνει σε ορισμένες έννοιες και όρους με τους οποίους καλλιεργήθηκε και τελεί υπό διαμόρφωση η αρχιτεκτονική σκέψη, από την Αναγέννηση ακόμη, ενώ επικεντρώνει στις μεταβολές του συνθετικού ιδιώματος, ιδίως την περίοδο των τελευταίων 50 χρόνων. Το μάθημα στοχεύει στην καταγραφή και ερμηνεία των συνθετικών προσεγγίσεων και στην ανάδειξη, μέσω αυτών, των βαθύτερων δομών, μορφολογικών και εννοιολογικών, του αρχιτεκτονικού έργου.

Εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, λογιζόμενος ως *αρχή*, οφείλει ή/και μπορεί να υπερβαίνει τους προκαθορισμούς και τις δεσμεύσεις που κατά καιρούς επιβάλλονται στο αρχιτεκτονικό σώμα. Ειδικότερα, στα πλαίσια ενός πειραματικού σχεδιασμού, διερευνώνται οι δυνατότητες κινήσεων-μορφοποιήσεων *κατά-τη-σύνθεση*. Μελετώνται, ερμηνεύονται και αξιολογούνται οι πολύπλοκοι μηχανισμοί συγκρότησης ενός εννοιολογικού πεδίου αναφοράς, το οποίο συνυφίνεται κάθε φορά με τις συνθετικές διαδικασίες. Μέσα από τη διερεύνηση ορισμένων έργων της αρχιτεκτονικής, μέσα από τις ακραίες κινήσεις ανάμεσα σε ένα εννοιολογικό υλικό και στους τρόπους, ιδίως, της αναπαράστασης αυτών των έργων (από τις *σημειώσεις* στις πρώτες καταγραφές τους σε σκαριφήματα, τα οποία συμπυκνώνουν τις διαθέσεις του σχεδιασμού, μέχρι τις *επεξεργασίες* των σχεδίων παράλληλων ή κεντρικών προβολών), τα μαθήματα αναπτύσσονται ως ένας πειραματικός σχεδιασμός.

Η κατανόηση της σημασίας και της βαρύτητας του συνθετικού έργου στην Αρχιτεκτονική είναι ζητούμενο. Ειδικότερα, το μάθημα στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας διαχείρισης των νέων δεδομένων [data], εννοιών και όρων/περιορισμών –όπως διαμορφώνονται υπό τους όρους της καλπάζουσας τεχνολογίας και των μέσων της– στην αρχιτεκτονική σύνθεση, ώστε να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε με μεγαλύτερη συνέπεια στον σχεδιασμό.

Υψηλή προτεραιότητα του κύκλου των μαθημάτων είναι η ενίσχυση των δεσμών θεωρίας και πράξης. Αυτό σημαίνει: το κατά το δυνατόν ασφαλές και συντεταγμένο πέρασμα από ένα συγκροτούμενο εννοιολογικό υλικό στις συγκροτήσεις στον χώρο, όπου υλοποιείται ο σχεδιασμός και όπου διακινείται ο άνθρωπος.

Στόχος, επίσης διακριτός και σημαντικός, είναι η κατανόηση της κρίσιμης προϋπόθεσης του λόγου, γραπτού και προφορικού. Ως αντίμετρο στην επικράτεια της εικόνας, είναι κρίσιμη η ενίσχυση και εκλέπτυνση ενός λεξιλογίου για τον επαναπροσδιορισμό των θιγόμενων έντονα, στις ημέρες μας, συνθετικών διαδικασιών.

II

Το μάθημα οργανώνεται σε δύο Ενότητες:

Α' Ενότητα. Περιλαμβάνει, καταρχήν, την πολυεπίπεδη ανάλυση δύο αρχιτεκτονικών έργων ανά ομάδα φοιτητών (1^ο στάδιο). Κατόπιν, με αφορμή τα επιλεγμένα αρχιτεκτονικά έργα, προσεγγίζεται ένα ζεύγος συγγενών, απομακρυσμένων μεταξύ τους ή αντιθετικών εννοιών ή όρων (όπως τόπος-μήμη, κίνηση-μορφή, εσωστρέφεια-εξωστρέφεια, επανάληψη-μεταγραφή, κ.ο.κ.). Εξετάζονται, συσχετίζονται και διανοίγονται ως έννοιες και όροι ικανοί να νοηματοδοτήσουν το συνθετικό έργο στην αρχιτεκτονική, πέραν των δύο επιλεγμένων αρχιτεκτονικών έργων (2^ο στάδιο).

Τα δύο επόμενα στάδια σχετίζονται με έναν πειραματικό σχεδιασμό. Επιστρέφουμε στα επιλεγμένα αρχιτεκτονικά έργα. Αυτά εξετάζονται και, κατά κάποιο τρόπο, αποκωδικοποιούνται ως έργα κυμαινόμενα υπό το πρίσμα του ζεύγους των παραπάνω εννοιών ή όρων. Το εγχείρημα αποσκοπεί στο να γίνουν ορατά, να αποκτήσουν υπόσταση, υφή, υλικότητα, εντέλει να αναπαρασταθούν ορισμένα από εκείνα τα *καλυμμένα στα έργα της αρχιτεκτονικής στοιχεία*, να προβληθούν ως γραμμές, επίπεδα, τρισδιάστατοι σχηματισμοί... ενός πολυσχιδούς υπόβαθρου, το οποίο αναμοχλεύεται, τώρα, από το ζεύγος των εννοιών ή όρων (3^ο στάδιο).

Σε ένα τελευταίο στάδιο, οι γραμμές, τα επίπεδα, οι τρισδιάστατοι σχηματισμοί... όπως αποκαλύφθηκαν, προβάλλονται ως κυρίαρχα και νοηματοφόρα για τη σύνθεση στοιχεία. Θεωρούνται και αναπαρίστανται, μέσω ενός αφαιρετικού-συνθετικού σχεδιασμού, όχι ως οριζόμενα στοιχεία στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών έργων αλλά ως ορίζουσες αυτών των έργων. Με βάση τις νέες αυτές ορίζουσες και με τη βοήθεια της αφαίρεσης, επιχειρείται μια εις βάθος ανάγνωση των συνθετικών διαδικασιών και αυτού του ίδιου του αρχιτεκτονικού έργου (4^ο στάδιο).

1_ 02/10	Εισαγωγικό μάθημα
2_ 09/10	1 ^ο στάδιο Πολυεπίπεδη ανάλυση δύο αρχιτεκτονικών έργων.
3_ 16/10	
4_ 23/10	Παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης
5_ 30/10	2 ^ο στάδιο Προσεγγίσεις ενός ζεύγους εννοιών ή όρων.
6_ 06/11	
7_ 13/11	Παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης
8_ 20/11	3 ^ο στάδιο Πειραματικός (προσθετικός-συνθετικός) σχεδιασμός. Διερεύνηση των δύο αρχιτεκτονικών έργων υπό το πρίσμα του ζεύγους εννοιών ή όρων.
9_ 27/11	
10_ 04/12	Παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού
11_ 11/12	4 ^ο στάδιο Πειραματικός (αφααιρετικός-συνθετικός) σχεδιασμός. Διερεύνηση των δύο αρχιτεκτονικών έργων υπό τους όρους που θέτει, πλέον, το ζεύγος εννοιών ή όρων.
12_ 18/12	
13_ 08/01	Τελικές παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού

Β' Ενότητα. Ένας κύκλος θεωρητικών αναφορών και εκτεταμένων διαλέξεων, που συνοδεύουν, καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου, την πρώτη φάση ενός πειραματικού σχεδιασμού. Ο κύκλος των θεωρητικών αναφορών και των εκτεταμένων διαλέξεων αποσκοπεί στην κάλυψη ενός ευρέως φάσματος θεωρητικών ζητημάτων σχετικών με τη θεματολογία της σύνθεσης στην αρχιτεκτονική. Στα πλαίσια των εκτεταμένων διαλέξεων, παρουσιάζονται εικονικό υλικό και διαγράμματα σε επεξεργασμένες μορφές, ως περιεκτικοί και συμπαγείς φορείς του νοήματος.

Τα εργαστηριακά μαθήματα συμπληρώνονται, πέραν του κύκλου των διαλέξεων, με την ανάγνωση και τον εκτενή σχολιασμό συγκεκριμένων αποσπασμάτων κειμένων, σχετικών με τη μεθοδολογία της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Πέραν του εικονικού υλικού που συνοδεύει τις διαλέξεις, επανερχόμαστε, με βάση την εκφραστική οικονομία του γραπτού λόγου και με σκοπό τον διάλογο, στις προηγηθείσες αναλύσεις και κριτικές εννοιών, όρων, τεχνικών και έργων.

Το μάθημα, ως μάθημα επιλογής και όσον αφορά στον χρονικό του προγραμματισμό, θα διαμορφωθεί σύμφωνα με τον αριθμό των φοιτητών που θα το παρακολουθήσουν.

III

Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με τις τελικές παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού. Πρόκειται, κατ' ουσίαν, για ένα ακόμη μάθημα, με το οποίο ολοκληρώνεται ο πειραματικός σχεδιασμός.

Σε δύο πινακίδες, μεγέθους A2 (42,0 cm x 59,4 cm), περιγράφεται η πορεία διερεύνησης των δύο αρχιτεκτονικών έργων. Οι πινακίδες περιλαμβάνουν, κατά κύριο λόγο, υλικό από το 3^ο και 4^ο στάδιο του πειραματικού σχεδιασμού: ένα σύνολο σκαριφημάτων, διαγραμμάτων, επεξεργασμένων σχεδίων παράλληλων και κεντρικών προβολών, ψηφιακών απεικονίσεων, επεξεργασμένων φωτογραφιών, συνοδευόμενων από τα απαραίτητα εξηγηματικά κείμενα.

Το υλικό των πινακίδων, με το πέρας των μαθημάτων, θα συντεθεί σε ενιαίο σώμα υπό τη μορφή μιας πινακίδας-καταλόγου. Η πινακίδα αυτή, ως ηλεκτρονικό αρχείο, θα είναι ανοικτή στο διαδίκτυο.

Βιβλιογραφία

ΑΑ.ΥΥ., *Αρχιτεκτονική θεωρία. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*, μτφρ. του Π. Μαρτινίδη, Taschen/Γνώση, Αθήνα 2006.

—, *Public Space. Δημόσιος χώρος αναζητείται*, Πρακτικά του Συνεδρίου «Δημόσιος χώρος... αναζητείται», Cannot Not Publications, Θεσσαλονίκη 2011.

—, *The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture. City, Technology and Society in the Information Age*, Actar 2003.

Alberti, L. B., *L' Architettura: [de re aedificatoria]*, επιμ. και μτφρ. του G. Orlandi, εισαγωγή και σχόλια του P. Portoghesi, Il Polifilo, Milano 1966.

Argan, G. C., *Progetto e destino*, Il Saggiatore, Milano 1965.

Arnheim, R., *Οπτική σκέψη*, επιμ. και μτφρ. των Ι. Ποταμιάνου, Γ. Βρυώνη, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2007.

Bachelard, G., *Η ποιητική του χώρου*, μτφρ. των Ε. Βέλτσου, Ι. Δ. Χατζηνικολή, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1982.

—, *Η διαλεκτική της διάρκειας*, μτφρ. της Ρ. Σπηλιωτακοπούλου, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 1994.

—, *Η εποπτεία της στιγμής*, μτφρ. του Κ. Παπαγιώργη, Καστανιώτη, Αθήνα 1997.

Balla, G., Depero, F., «Ricostruzione futurista dell' universo», στο *Immaginazione megastrutturale*, επιμ. E. Crispolti, Electa, Milano 1979.

Banham, R., *Θεωρία και σχεδιασμός την πρώτη μηχανική εποχή*, επιμ. της Α. Πεχλιβανίδου-Λιακατά, μτφρ. του Ι. Λιακατά, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 2008.

Belfiore, P., Mazzoleni, D., *Metapolis*, Officina, Roma 1983.

- Braham W., Hale J., *Rethinking Technology*, Routledge, London 2007.
- Cantone, G., *La città di marmo*, Officina, Roma 1978.
- Castellano, A., (ed.) *Renzo Piano, progetti e architetture 1984-1986*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1986.
- Chalk, W., Cook, P., Crompton, D., Greene, D., Herron, R., Webb, M., *Archigram*, Studio Vista Publishers, London 1972.
- Ciorra, P., *Peter Eisenman - Opere e progetti*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1995.
- Cole, B. C., Rogers, R. E., *Richard Rogers + Architects*, Academy Editions - St. Martin's Press, New York 1985.
- Coop Himmelblau, «Das Ende der Architektur», στο *Architektur am Ende?*, επιμ. P. Noever, Prestel, München 1993.
- Davies, C., «Αρχιτεκτονική High Tech», μτφρ. της Κ. Δεμίρη, *Αρχιτεκτονικά θέματα*, τεύχ. 25/1991, σ. 92-95.
- De Fusco, R., *Il progetto d'architettura*, Laterza, Bari 1984.
- , *Il codice dell'architettura*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 1968.
- , *Segni, storia e progetto dell'architettura*, Laterza, Roma-Bari 1973.
- Droste, M., *Bauhaus 1919-1933*, Taschen, Köln 1998.
- Eisenman, P., *Inside Out. Selected Writings 1963-1988*, Yale University Press, New Haven-London 2004.
- , *Written Into the Void. Selected Writings 1990-2004*, Yale University Press, New Haven-London 2007.
- , *Diagram Diaries*, Thames and Hudson, London 2001.
- , *Giuseppe Terragni: Transformations, Decompositions, Critiques*, Monacelli, New York 2003.
- , *Feints*, Silvio Cassarà (ed.), Skira, Modena 2006.
- Evans R., *Translations from Drawing to Building and Other Essays*, MIT Press, Cambridge Mass 1997.
- Foster, N., *Foster Associates: Hongkong Bank*, μονογραφία στο *A+U*, τεύχ. 189, Ιούνιος 1986.
- Frampton, K., *Μοντέρνα αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική*, μτφρ. των Θ. Ανδρουλάκη, Μ. Παγκάλου, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.
- Fuller, R. B., «Οικουμενική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Ζενέτος, Τ., *Τάκης Χ. Ζενέτος 1926-1977*, ειδική έκδοση των *Αρχιτεκτονικών Θεμάτων*, Αθήνα 1978.
- , *Urbanisme Electronique*, ανάπτυπο από τα *Αρχιτεκτονικά θέματα*, τεύχ. 3/1969, Αθήνα 1969.
- Gabo, N., Pevsner, A., «Βασικές αρχές του κονστρουκτιβισμού», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Gieselmann, R., Ungers, O. M., «Για μια νέα αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Gropius, W., *Architettura integrata*, μτφρ. του R. Pedio, Aldo Garzanti Editore, Milano 1978.
- , «Βασικές αρχές της παραγωγής του Bauhaus (Ντεσάου)», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Guattari, F., *Caosmosi*, μτφρ. του M. Guareschi, Costa & Nolan, Genova 1996.
- Häring, H., «Το σπίτι σαν όργανο», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Heidegger, M., *Διαμονές - Το ταξίδι στην Ελλάδα*, επιμ. του Ν. Καλταμπάνου, μτφρ. του Γ. Φαράκλα, Κριτική, Αθήνα 1999.
- , *Η προέλευση του έργου τέχνης*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1986.
- , *Η τέχνη και ο χώρος*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Ίνδικτος, Αθήνα 2006.
- , *Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι*, μτφρ. του Γ. Ξηροπαΐδη, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- , *...Ποιητικά κατοικεί ο άνθρωπος...*, μτφρ. της Ι. Αβραμίδου, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- Hertsberger H., *Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 2002.

Hollein, H., «Απόλυτη αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Jencks, C., «The Architecture of the Jumping Universe», *ARCH+*, τεύχ. 141, Απρίλιος 1998, σ. 24-113.

Kahn, L. I., «Τάξη», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Καλαφάτη, Ε., Παπαλεξόπουλος Δ., Τάκης Χ. Ζενέτος. *Ψηφιακά οράματα και αρχιτεκτονική*, στο *Αρχιτεκτονική, Θεωρία και Κριτική*, Libro, Αθήνα 2006.

Koolhaas R., Mau B., *S,M,L,XL*, The Monacelli Press, New York 1998.

Katavolos, W., «Οργανική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Korn, A., «Αναλυτική και ουτοπική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Κωτσιόπουλος, Α. Μ., *Κριτική της Αρχιτεκτονικής Θεωρίας*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1994.

Lampugnani, V. M., Millon, H., *Rinascimento da Brunelleschi a Michelangelo*, Bompiani, Milano 1994.

Leach, N. (ed), *Rethinking Architecture*, Routledge, London 1997.

Le Corbusier, «Βασικές αρχές της πολεοδομίας», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

—, «Προοπτική της αρχιτεκτονικής. Βασικές αρχές», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Lévy, P., *Δυνητική πραγματικότητα*, μτφρ. του Μ. Καραχάλιου, Κριτική, Αθήνα 2001.

Libeskind D., *Chamber Works: Architectural Meditations on Themes from Heraclitus*, Architectural Association, London 1983.

Magritte, R., *Τα κείμενα*, επιλογή και μτφρ. της Μ. Μπαλάσκα, Οδυσσέας, Αθήνα 1989.

Malevich, K., *Η τεμπελιά, πραγματική αλήθεια του ανθρώπου - Σουπρεματισμός*, επιμ. και μτφρ. του Β. Τομανά, Νησίδες, Σκόπελος 1997.

—, «Σουπρεματιστικό μανιφέστο», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Μάνιος, Δ., *Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και προηγμένη τεχνουργία*, futura, Αθήνα 2013.

Marinetti, F. T., *Μανιφέστα του Φουτουρισμού*, μτφρ. του Β. Μωυσίδη, Αιγόκερως, Αθήνα 1987.

Μαρτινίδης, Π., *Οι λέξεις στην αρχιτεκτονική και επιστημονική σκέψη*, Σμίλη, Αθήνα 1990.

Mendelsohn, E., «Δυναμική και λειτουργία», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

—, «Σύνθεση», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Merleau-Ponty, M., *Η αμφιβολία του Σεζάν - Το μάτι και το πνεύμα*, μτφρ. της Α. Μουρίκη, Νεφέλη, Αθήνα 1991.

Mies van der Rohe, L., «Για τη μορφή στην αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

—, «Η νέα εποχή», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

—, «Θέσεις», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.

Moneo R., *Theoretical Anxiety and Design Strategies in the Work of Eight Contemporary Architects*, Actar 2008.

Μπίρης Τ., *Αρχιτεκτονικές σημάρια και διδάγματα. Στο ίχνος της συνθετικής δομής*, MIET, Αθήνα 2001.

- Negroponte, N., *The Architecture Machine*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts 1970.
- Negroponte, N., Groisser, L., «URBAN 5: a machine that discusses urban design», στο *Emerging Methods in Environmental Design and Planning*, επιμ. G. Moore, MIT Press, Massachusetts 1970, σ. 105-114.
- Nio, M., Spuybroek, L., «De Strategie van de Vorm», *de Architect*, τεύχ. 57, Νοέμβριος 1994.
- Norberg-Schulz, C., *Genius Loci. Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα 2009.
- Panofsky, E., *La prospettiva come "forma simbolica"*, Feltrinelli, Milano 1961.
- Papadakis, A., Cooke, C., Benjamin, A., *Deconstruction*, Academy Editions, London 1989.
- Παπαλεξόπουλος Δ., Καλαφάτη Ε., Τάκης Χ. Ζενέτος. *Ψηφιακά οράματα και αρχιτεκτονική*, Libro 2006.
- Pichler, W., «Απόλυτη αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Portoghesi, P., *L'angelo della storia*, Laterza, Roma-Bari 1982.
- Prix, W., Swiczinsky, H., *Coop Himmelblau: 6 Projects for 4 Cities* (κατάλογος), Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1990.
- , *Coop Himmelblau: Die Faszination der Stadt*, Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1992.
- Risselada, M., (ed.) *Raumplan versus Plan Libre*, Delft University Press, Delft 1991.
- Sant' Elia, A., «L'architettura futurista - Manifesto», στο *Immaginazione megastrutturale*, επιμ. E. Crispolti, Electa, Milano 1979.
- Schlemmer, O., «Μανιφέστο για την πρώτη έκθεση του Bauhaus», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Schulze-Fielitz, E., «Η κινητή πόλη», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Settis, S., *Το μέλλον του "κλασικού"*, μτφρ. του Α. Γιακουμακάτου, Νεφέλη, Αθήνα 2006.
- Spuybroek, L., «Flüssige Form», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 70-73.
- , «Motorische Geometrie», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 67-69, 74-75.
- Thompson, D'Arcy W., *Ανάπτυξη και μορφή στο φυσικό κόσμο*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 1999.
- Tieben, H., «Parametrisches Entwerfen», *ArchPlus*, τεύχ. 158, Δεκέμβριος 2001, σ. 74-75.
- Van Berkel, B., Bos, C., «Über die Fähigkeit, das Endlose zu fassen», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 62-66.
- , «Deep Planning: West Side, New York», *Architectural Design*, τεύχ. 3, Ιούνιος 2000, σ. 44-55.
- Van Doesburg, T., «Για μια πλαστική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Venturi, R., *Complexity and Contradiction in Architecture*, MOMA, New York 1967.
- Wick, R., *Γιοχάννες Ίπτεν - Η εικαστική παιδαγωγική ως ολιστική παιδαγωγική*, στο *Κείμενα εικαστικών καλλιτεχνών*, μτφρ. της Στ. Μπεκιάρη, Εκδόσεις Ένωση καθηγητών καλλιτεχνικών μαθημάτων, Αθήνα 2000.
- Wright, F. L., *The Industrial Revolution runs away*, Horizon Press, New York 1969.
- , «Νέα αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Φατούρος, Δ., *Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1995.
- , *Μαθήματα συστηματικής θεωρίας της αρχιτεκτονικής*, τ. 1, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1984.
- , *Η Επιμονή της αρχιτεκτονικής*, Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ**

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ II

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2018-2019 | Γ' ΕΤΟΣ | 6^ο ΕΞΑΜΗΝΟ

Δημήτρης Μάνιος

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ II

I

Το εργαστηριακό μάθημα, ως συνέχεια του μαθήματος «Μεθοδολογία Αρχιτεκτονικής Σύνθεσης I», διερευνά τις δυνατότητες της σύνθεσης ως γενικευμένης μεθόδου στα πλαίσια του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Εμβαθύνει σε ορισμένες έννοιες και όρους με τους οποίους καλλιεργήθηκε και τελεί υπό διαμόρφωση η αρχιτεκτονική σκέψη, από την Αναγέννηση ακόμη, ενώ επικεντρώνει στις μεταβολές του συνθετικού ιδιώματος, ιδίως την περίοδο των τελευταίων 50 χρόνων. Το μάθημα στοχεύει στην ερμηνεία των συνθετικών προσεγγίσεων στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και στην ανάδειξη, μέσω αυτών, των βαθύτερων δομών, μορφολογικών και εννοιολογικών, του αρχιτεκτονικού έργου.

Εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, λογιζόμενος ως *αρχή*, υπερβαίνει τους προκαθορισμούς και τις δεσμεύσεις που κατά καιρούς επιβάλλονται στο αρχιτεκτονικό σώμα. Ειδικότερα, στα πλαίσια ενός πειραματικού σχεδιασμού, διερευνώνται οι δυνατότητες κινήσεων-μορφοποιήσεων *κατά-τη-σύνθεση*. Μελετώνται, ερμηνεύονται και αξιολογούνται οι πολύπλοκοι μηχανισμοί συγκρότησης ενός, κατά βάση, *εννοιολογικού πεδίου αναφοράς*, το οποίο συνυφαίνεται κάθε φορά με τις συνθετικές διαδικασίες. Αυτό το *εννοιολογικό πεδίο*, στα πλαίσια του μαθήματος, συνίσταται από ένα *ιδιαίτερο κτιριολογικό πρόγραμμα* και από τα *συστατικά μιας κεντρικής ιδέας* η οποία λειτουργεί ως κύρια και ανυπέρβλητη κατευθυντήριος στην πορεία εφαρμογής αυτού του προγράμματος. Και σε αυτήν την πορεία, από τα πρώτα *σκαριφήματα-σημειώσεις*, τα οποία συμπυκνώνουν τις διαθέσεις του σχεδιασμού, μέχρι τις *επεξεργασίες* των σχεδίων παράλληλων ή κεντρικών προβολών, τίθενται καίρια ερωτήματα για τη σύνθεση και τις δυνατότητές της. Σε κάθε περίπτωση, η διαμόρφωση μιας *κεντρικής ιδέας* και, ιδίως, η *μεταφορά* της σε σχεδιαστικές προτάσεις εγείρει καθοριστικά ζητήματα τα οποία επίσης θα μας απασχολήσουν. Το *εννοιολογικό πεδίο αναφοράς* διαμορφώνεται ως το *απαραίτητο υπόστρωμα* πάνω στο οποίο αναπτύσσεται ο πειραματικός σχεδιασμός.

Η κατανόηση της σημασίας και της βαρύτητας του συνθετικού έργου στην Αρχιτεκτονική είναι ζητούμενο. Ειδικότερα, το μάθημα στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας διαχείρισης των νέων δεδομένων [data], εννοιών και όρων/περιορισμών –όπως διαμορφώνονται υπό τους όρους της καλπάζουσας τεχνολογίας και των μέσων της– στην αρχιτεκτονική σύνθεση, ώστε να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε με μεγαλύτερη συνέπεια στον σχεδιασμό.

Υψηλή προτεραιότητα του κύκλου των μαθημάτων είναι η ενίσχυση των δεσμών θεωρίας και πράξης. Αυτό σημαίνει: το κατά το δυνατόν ασφαλές και συντεταγμένο πέρασμα από ένα συγκροτούμενο εννοιολογικό υλικό στις συγκροτήσεις στον χώρο, όπου υλοποιείται ο σχεδιασμός και όπου διακινείται ο άνθρωπος.

Στόχος, επίσης διακριτός και σημαντικός, είναι η κατανόηση της κρίσιμης προϋπόθεσης του λόγου, γραπτού και προφορικού. Ως αντίμετρο στην επικράτεια της εικόνας, είναι κρίσιμη η ενίσχυση και εκλέπτυνση ενός λεξιλογίου για τον επαναπροσδιορισμό των θιγόμενων έντονα, στις ημέρες μας, συνθετικών μηχανισμών / διαδικασιών.

II

Το μάθημα οργανώνεται σε δύο Ενότητες:

Α' Ενότητα. Συγκρότηση των διαφορετικών, για κάθε ομάδα φοιτητών, *εννοιολογικών πεδίων αναφοράς* (1^ο και 2^ο στάδιο) και πειραματικός σχεδιασμός (3^ο και 4^ο στάδιο).

1^ο στάδιο. Ένα στάδιο προετοιμασίας, όπου ξεκινά η συγκρότηση του *εννοιολογικού πεδίου αναφοράς*. Ως πρώτη συνιστώσα αυτού του *πεδίου*, διαμορφώνεται το *κτιριολογικό πρόγραμμα*. Αφορά μια κατοικία εμβαδού 200-250 τ.μ. Πρόκειται για ένα *ιδιάζον κτιριολογικό πρόγραμμα*, ένα *επαυξημένο κτιριολογικό πρόγραμμα* (*Augmented Building Program*) καθόσον ο κατάλογος των χρήσεων και των μεγεθών εμπλουτίζεται, μπολιάζεται μπορούμε επίσης να πούμε, με ένα ζεύγος συγγενών, απομακρυσμένων μεταξύ τους ή αντιθετικών εννοιών ή όρων (όπως τύπος-μνήμη, λειτουργικές-τυπολογικές συνιστώσες, κίνηση-μορφή, επανάληψη-μεταγραφή, κ.ο.κ.). Το στάδιο αυτό ολοκληρώνεται με τις προσεγγίσεις και παρουσιάσεις (μέσω εικόνων, εικαστικών απεικονίσεων, αρχιτεκτονικών έργων, κειμένων, προφορικού λόγου) των δύο, περιεχομένων στο *κτιριολογικό πρόγραμμα*, εννοιών ή όρων.

2^ο στάδιο. Το *ιδιαιτέρο κτιριολογικό πρόγραμμα* συσχετίζεται με έναν *τόπο εγκατάστασης*, πραγματικό ή φανταστικό. Διαμορφώνεται και διατυπώνεται η *κεντρική ιδέα*. Παρουσιάζονται, από κάθε ομάδα φοιτητών, δύο αρχιτεκτονικά έργα, πολύπλευρα σχετιζόμενα με το διαμορφωμένο *κτιριολογικό πρόγραμμα* και την *κεντρική ιδέα*. Ολοκληρώνονται οι εργασίες για τη συγκρότηση του *εννοιολογικού πεδίου αναφοράς*.

3^ο στάδιο. Σε αυτό το στάδιο, όπως και στο επόμενο, προχωρούμε στην εφαρμογή του *κτιριολογικού προγράμματος*, *μεταφέρουμε την κεντρική ιδέα* σε σχεδιαστικές προτάσεις, σε σκαριφήματα και σχέδια παράλληλων ή κεντρικών προβολών. Αναπτύσσεται ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός στην έκταση του *εννοιολογικού πεδίου αναφοράς*.

4^ο στάδιο. Ο πειραματικός-αρχιτεκτονικός σχεδιασμός συνεχίζεται με την μεταβολή μιας ή περισσότερων βασικών παραμέτρων (εννοιών, όρων) του *εννοιολογικού πεδίου αναφοράς*. Σε αυτό το τελευταίο στάδιο, συλλέγονται και παρουσιάζονται οι προτάσεις-απαντήσεις σε έναν πειραματισμό, ως ένα σύνολο *εναλλακτικών εκβάσεων*. Μια *διαφορά* έναντι του τελειωτικού χαρακτήρα της σύνθεσης, έναντι της απαίτησης των συνθετικών μηχανισμών / διαδικασιών για μια κατάληξη του σχεδιασμού.

1_ 20/02	Εισαγωγικό μάθημα
2_ 27/02	1 ^ο στάδιο Προετοιμασία Συγκρότηση εννοιολογικού πεδίου αναφοράς.
3_ 06/03	- Διαμόρφωση επαυξημένου κτιριολογικού προγράμματος (<i>Augmented Building Program</i>). - Προσεγγίσεις των δύο, περιεχόμενων στο κτιριολογικό πρόγραμμα, εννοιών ή όρων.
4_ 13/03	
5_ 20/03	2 ^ο στάδιο Προετοιμασία Συγκρότηση εννοιολογικού πεδίου αναφοράς.
6_ 27/03	- Συσχέτιση του κτιριολογικού προγράμματος με έναν τόπο εγκατάστασης. - Διαμόρφωση και διατύπωση της κεντρικής ιδέας. - Παρουσίαση δύο αρχιτεκτονικών έργων.
7_ 03/04	
8_ 10/04	3 ^ο στάδιο Εφαρμογή Πειραματικός σχεδιασμός.
9_ 17/04	- Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός στην έκταση του εννοιολογικού πεδίου αναφοράς. - Μελέτη των συνθετικών μηχανισμών / διαδικασιών.
10_ 08/05	Παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού
11_ 15/05	4 ^ο στάδιο Εφαρμογή Πειραματικός σχεδιασμός.
12_ 22/05	- Μεταβολή βασικών παραμέτρων του εννοιολογικού πεδίου αναφοράς. - Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός στην έκταση του τροποποιημένου εννοιολογικού πεδίου αναφοράς. - Μελέτη των συνθετικών μηχανισμών / διαδικασιών.
13_ 29/05	Τελικές παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού

Β' Ενότητα. Ένας κύκλος θεωρητικών αναφορών και εκτεταμένων διαλέξεων, που συνοδεύουν, καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου, την δεύτερη φάση ενός πειραματικού σχεδιασμού.

Ο κύκλος των θεωρητικών αναφορών και των εκτεταμένων διαλέξεων αποσκοπεί στην κάλυψη ενός ευρέως φάσματος θεωρητικών ζητημάτων σχετικών με τη θεματολογία της σύνθεσης στην αρχιτεκτονική. Στα πλαίσια των εκτεταμένων διαλέξεων, παρουσιάζονται εικονικό υλικό και διαγράμματα σε επεξεργασμένες μορφές, ως περιεκτικοί και συμπαγείς φορείς του νοήματος.

Τα εργαστηριακά μαθήματα συμπληρώνονται, πέραν του κύκλου των διαλέξεων, με την ανάγνωση και τον εκτενή σχολιασμό συγκεκριμένων αποσπασμάτων κειμένων, σχετικών με τη μεθοδολογία της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Πέραν του εικονικού υλικού που συνοδεύει τις διαλέξεις, επανερχόμαστε, με βάση την εκφραστική οικονομία του γραπτού λόγου και με σκοπό τον διάλογο, στις προηγηθείσες αναλύσεις και κριτικές εννοιών, όρων, τεχνικών και έργων.

III

Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με τις τελικές παρουσιάσεις-καταγραφές της εξέλιξης του σχεδιασμού. Πρόκειται, κατ' ουσίαν, για ένα ακόμη μάθημα, με το οποίο ολοκληρώνεται ο πειραματικός σχεδιασμός.

Σε δύο πινακίδες, μεγέθους A2 (42,0 cm x 59,4 cm), περιγράφεται η συγκρότηση και η ανάπτυξη του εννοιολογικού πεδίου αναφοράς. Οι πινακίδες περιλαμβάνουν, κατά κύριο λόγο, υλικό από το 3^ο και 4^ο στάδιο του πειραματικού σχεδιασμού: ένα σύνολο σκαριφημάτων, διαγραμμάτων, επεξεργασμένων σχεδίων παράλληλων και κεντρικών προβολών, ψηφιακών απεικονίσεων, επεξεργασμένων φωτογραφιών, συνοδευόμενων από τα απαραίτητα εξηγηματικά κείμενα.

Το υλικό των πινακίδων, με το πέρας των μαθημάτων, θα συντεθεί σε ενιαίο σώμα υπό τη μορφή μιας πινακίδας-καταλόγου. Η πινακίδα αυτή, ως ηλεκτρονικό αρχείο, θα είναι ανοικτή στο διαδίκτυο.

Βιβλιογραφία

- AA.VV., *Αρχιτεκτονική θεωρία. Από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα*, μτφρ. του Π. Μαρτινίδη, Taschen/Γνώση, Αθήνα 2006.
- , *Public Space. Δημόσιος χώρος αναζητείται*, Πρακτικά του Συνεδρίου «Δημόσιος χώρος... αναζητείται», Cannot Not Publications, Θεσσαλονίκη 2011.
- , *The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture. City, Technology and Society in the Information Age*, Actar 2003.
- Alberti, L. B., *L' Architettura: [de re aedificatoria]*, επιμ. και μτφρ. του G. Orlandi, εισαγωγή και σχόλια του P. Portoghesi, Il Polifilo, Milano 1966.
- Argan, G. C., *Progetto e destino*, Il Saggiatore, Milano 1965.
- Arnheim, R., *Οπτική σκέψη*, επιμ. και μτφρ. των Ι. Ποταμιάνου, Γ. Βρυώνη, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2007.
- Bachelard, G., *Η ποιητική του χώρου*, μτφρ. των Ε. Βέλτσου, Ι. Δ. Χατζηνικολή, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1982.
- , *Η διαλεκτική της διάρκειας*, μτφρ. της Ρ. Σπηλιωτακοπούλου, Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 1994.
- , *Η εποπτεία της στιγμής*, μτφρ. του Κ. Παπαγιώργη, Καστανιώτη, Αθήνα 1997.
- Balla, G., Depero, F., «Ricostruzione futurista dell' universo», στο *Immaginazione megastrutturale*, επιμ. E. Crispolti, Electa, Milano 1979.
- Banham, R., *Θεωρία και σχεδιασμός την πρώτη μηχανική εποχή*, επιμ. της Α. Πεχλιβανίδου-Λιακατά, μτφρ. του Ι. Λιακατά, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 2008.
- Belfiore, P., Mazzoleni, D., *Metapolis*, Officina, Roma 1983.
- Braham W., Hale J., *Rethinking Technology*, Routledge, London 2007.
- Cantone, G., *La città di marmo*, Officina, Roma 1978.
- Castellano, A., (ed.) *Renzo Piano, progetti e architetture 1984-1986*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1986.
- Chalk, W., Cook, P., Crompton, D., Greene, D., Herron, R., Webb, M., *Archigram*, Studio Vista Publishers, London 1972.
- Ciorra, P., *Peter Eisenman - Opere e progetti*, στο *Documenti di architettura*, Electa, Milano 1995.
- Cole, B. C., Rogers, R. E., *Richard Rogers + Architects*, Academy Editions - St. Martin's Press, New York 1985.
- Coop Himmelblau, «Das Ende der Architektur», στο *Architektur am Ende?*, επιμ. P. Noever, Prestel, München 1993.
- Davies, C., «Αρχιτεκτονική High Tech», μτφρ. της Κ. Δεμίρη, *Αρχιτεκτονικά θέματα*, τεύχ. 25/1991, σ. 92-95.
- De Fusco, R., *Il progetto d' architettura*, Laterza, Bari 1984.
- , *Il codice dell' architettura*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 1968.
- , *Segni, storia e progetto dell' architettura*, Laterza, Roma-Bari 1973.
- Droste, M., *Bauhaus 1919-1933*, Taschen, Köln 1998.
- Eisenman, P., *Inside Out. Selected Writings 1963-1988*, Yale University Press, New Haven-London 2004.
- , *Written Into the Void. Selected Writings 1990-2004*, Yale University Press, New Haven-London 2007.
- , *Diagram Diaries*, Thames and Hudson, London 2001.
- , *Giuseppe Terragni: Transformations, Decompositions, Critiques*, Monacelli, New York 2003.
- , *Feints*, Silvio Cassarà (ed.), Skira, Modena 2006.
- Evans R., *Translations from Drawing to Building and Other Essays*, MIT Press, Cambridge Mass 1997.
- Foster, N., *Foster Associates: Hongkong Bank*, μονογραφία στο *A+U*, τεύχ. 189, Ιούνιος 1986.
- Frampton, K., *Μοντέρνα αρχιτεκτονική, ιστορία και κριτική*, μτφρ. των Θ. Ανδρουλάκη, Μ. Παγκάλου, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.

- Fuller, R. B., «Οικουμενική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Ζενέτος, Τ., *Τάκης Χ. Ζενέτος 1926-1977*, ειδική έκδοση των *Αρχιτεκτονικών Θεμάτων*, Αθήνα 1978.
- , *Urbanisme Electronique*, ανάπτυπο από τα *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τεύχ. 3/1969, Αθήνα 1969.
- Gabo, N., Pevsner, A., «Βασικές αρχές του κονστρουκτιβισμού», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Gieselmann, R., Ungers, O. M., «Για μια νέα αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Gropius, W., *Architettura integrata*, μτφρ. του R. Pedio, Aldo Garzanti Editore, Milano 1978.
- , «Βασικές αρχές της παραγωγής του Bauhaus (Ντεσάου)», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Guattari, F., *Caosmosi*, μτφρ. του M. Guareschi, Costa & Nolan, Genova 1996.
- Häring, H., «Το σπίτι σαν όργανο», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Heidegger, M., *Διαμονές - Το ταξίδι στην Ελλάδα*, επιμ. του Ν. Καλταμπάνου, μτφρ. του Γ. Φαράκλα, Κριτική, Αθήνα 1999.
- , *Η προέλευση του έργου τέχνης*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 1986.
- , *Η τέχνη και ο χώρος*, μτφρ. του Γ. Τζαβάρα, Ίνδικτος, Αθήνα 2006.
- , *Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι*, μτφρ. του Γ. Ξηροπαϊδη, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- , *...Ποιητικά κατοικεί ο άνθρωπος...*, μτφρ. της Ι. Αβραμίδου, Πλέθρον, Αθήνα 2008.
- Hertsberger H., *Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 2002.
- Hollein, H., «Απόλυτη αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Jencks, C., «The Architecture of the Jumping Universe», *ARCH+*, τεύχ. 141, Απρίλιος 1998, σ. 24-113.
- Kahn, L. I., «Τάξη», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Καλαφάτη, Ε., Παπαλεξόπουλος Δ., *Τάκης Χ. Ζενέτος. Ψηφιακά οράματα και αρχιτεκτονική*, στο *Αρχιτεκτονική, Θεωρία και Κριτική*, Libro, Αθήνα 2006.
- Koolhaas R., Mau B., *S,M,L,XL*, The Monacelli Press, New York 1998.
- Katavolos, W., «Οργανική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Korn, A., «Αναλυτική και ουτοπική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Κωτσιόπουλος, Α. Μ., *Κριτική της Αρχιτεκτονικής Θεωρίας*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1994.
- Lampugnani, V. M., Millon, H., *Rinascimento da Brunelleschi a Michelangelo*, Bompiani, Milano 1994.
- Leach, N. (ed), *Rethinking Architecture*, Routledge, London 1997.
- Le Corbusier, «Βασικές αρχές της πολεοδομίας», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- , «Προοπτική της αρχιτεκτονικής. Βασικές αρχές», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Lévy, P., *Δυνητική πραγματικότητα*, μτφρ. του Μ. Καραχάλιου, Κριτική, Αθήνα 2001.
- Libeskind D., *Chamber Works: Architectural Meditations on Themes from Heraclitus*, Architectural Association, London 1983.
- Magritte, R., *Τα κείμενα*, επιλογή και μτφρ. της Μ. Μπαλάσκα, Οδυσσέας, Αθήνα 1989.

- Malevich, K., *Η τεμπελιά, πραγματική αλήθεια του ανθρώπου - Σουπρεματισμός*, επιμ. και μτφρ. του Β. Τομανά, Νησίδες, Σκόπελος 1997.
- , «Σουπρεματιστικό μανιφέστο», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Μάνιος, Δ., *Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και προηγμένη τεχνουργία, futura*, Αθήνα 2013.
- Marinetti, F. T., *Μανιφέστα του Φουτουρισμού*, μτφρ. του Β. Μωυσίδη, Αιγόκερως, Αθήνα 1987.
- Μαρτινίδης, Π., *Οι λέξεις στην αρχιτεκτονική και επιστημονική σκέψη*, Σμίλη, Αθήνα 1990.
- Mendelsohn, E., «Δυναμική και λειτουργία», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- , «Σύνθεση», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Merleau-Ponty, M., *Η αμφιβολία του Σεζάν - Το μάτι και το πνεύμα*, μτφρ. της Α. Μουρίκη, Νεφέλη, Αθήνα 1991.
- Mies van der Rohe, L., «Για τη μορφή στην αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- , «Η νέα εποχή», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- , «Θέσεις», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Moneo R., *Theoretical Anxiety and Design Strategies in the Work of Eight Contemporary Architects*, Actar 2008.
- Μπίρης Τ., *Αρχιτεκτονικής σημάδια και διδάγματα. Στο ίχνος της συνθετικής δομής*, MIET, Αθήνα 2001.
- Negroponte, N., *The Architecture Machine*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts 1970.
- Negroponte, N., Groisser, L., «URBAN 5: a machine that discusses urban design», στο *Emerging Methods in Environmental Design and Planning*, επιμ. G. Moore, MIT Press, Massachusetts 1970, σ. 105-114.
- Nio, M., Spruybroek, L., «De Strategie van de Vorm», *de Architect*, τεύχ. 57, Νοέμβριος 1994.
- Norberg-Schulz, C., *Genius Loci. Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα 2009.
- Panofsky, E., *La prospettiva come "forma simbolica"*, Feltrinelli, Milano 1961.
- Papadakis, A., Cooke, C., Benjamin, A., *Deconstruction*, Academy Editions, London 1989.
- Παπαλεξόπουλος Δ., Καλαφάτη Ε., Τάκης Χ. Ζενέτος. *Ψηφιακά οράματα και αρχιτεκτονική*, Libro 2006.
- Pichler, W., «Απόλυτη αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Portoghesi, P., *L'angelo della storia*, Laterza, Roma-Bari 1982.
- Prix, W., Swiczinsky, H., *Coop Himmelblau: 6 Projects for 4 Cities* (κατάλογος), Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1990.
- , *Coop Himmelblau: Die Faszination der Stadt*, Verlag Jürgen Häusser, Darmstadt 1992.
- Risselada, M., (ed.) *Raumplan versus Plan Libre*, Delft University Press, Delft 1991.
- Sant' Elia, A., «L'architettura futurista - Manifesto», στο *Immaginazione megastrutturale*, επιμ. E. Crispolti, Electa, Milano 1979.
- Schlemmer, O., «Μανιφέστο για την πρώτη έκθεση του Bauhaus», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Schulze-Fielitz, E., «Η κινητή πόλη», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Settis, S., *Το μέλλον του "κλασικού"*, μτφρ. του Α. Γιακουμακάτου, Νεφέλη, Αθήνα 2006.
- Spruybroek, L., «Flüssige Form», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 70-73.

- , «Motorische Geometrie», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 67-69, 74-75.
- Thompson, D'Arcy W., *Ανάπτυξη και μορφή στο φυσικό κόσμο*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 1999.
- Tieben, H., «Parametrisches Entwerfen», *ArchPlus*, τεύχ. 158, Δεκέμβριος 2001, σ. 74-75.
- Van Berkel, B., Bos, C., «Über die Fähigkeit, das Endlose zu fassen», *ARCH+*, τεύχ. 138, Οκτώβριος 1997, σ. 62-66.
- , «Deep Planning: West Side, New York», *Architectural Design*, τεύχ. 3, Ιούνιος 2000, σ. 44-55.
- Van Doesburg, T., «Για μια πλαστική αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Venturi, R., *Complexity and Contradiction in Architecture*, MOMA, New York 1967.
- Wick, R., *Γιοχάννες Ίπτεν - Η εικαστική παιδαγωγική ως ολιστική παιδαγωγική*, στο *Κείμενα εικαστικών καλλιτεχνών*, μτφρ. της Στ. Μπεκιάρη, Εκδόσεις Ένωση καθηγητών καλλιτεχνικών μαθημάτων, Αθήνα 2000.
- Wright, F. L., *The Industrial Revolution runs away*, Horizon Press, New York 1969.
- , «Νέα αρχιτεκτονική», στο *Μανιφέστα και προγράμματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα*, επιμ. U. Conrads, μτφρ. του Γ. Βαμβαλή, Επίκουρος, Αθήνα 1977.
- Φατούρος, Δ., *Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1995.
- , *Μαθήματα συστηματικής θεωρίας της αρχιτεκτονικής*, τ. 1, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1984.
- , *Η Επιμονή της αρχιτεκτονικής*, Καστανιώτη, Αθήνα 2004.

Επιστολές

I Τμήμα μελετών της εταιρίας ΔΟΜΙΑ Α.Ε.
I Volker Theissen und Partner Architekturbüro
I Sadowski und Lebioda Architekturbüro

Β Ε Β Α Ι Ω Σ Η

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Σέρογλου Ευστράτιος, Αρχιτέκτων - Μηχανικός και Διευθυντής της εταιρίας Ε. Σέρογλου & Σία Ο.Ε., βεβαιώ ότι ο Μάνιος Δημήτρης, Αρχιτέκτων - Μηχανικός, συμμετείχε κατά την περίοδο 10 - 1 - 92 έως 31 - 5 - 93 στην εκπόνηση μελετών της εταιρίας.

Τα ειδικότερα αντικείμενα αυτών των μελετών, κατά χρονολογική σειρά είναι:

α. Πρόταση για την αποκατάσταση - επανάχρηση διατηρητέου κτίσματος στην οδό Ίωνος Δραγούμη 8 και Τοιμισκή, συνολικού εμβαδού 1527 m². Κωδ. 0-462.

Ιδιοκτήτης: Χ. & Π. Μασούρας - Γ. & Χ. Αγκάς.
Ιανουάριος - Μάρτιος 1992.

β. Μελέτη - σχεδιασμός: Συγκρότημα 19 κατοικιών στην Φούρκα Χαλμιδικής, συνολικού εμβαδού 747 m². Κωδ. 0-480.

Ιδιοκτήτης: Δ. Ψυχούλας - Α. Ναλμπαντίδης Ο.Ε.
Απρίλιος - Ιούλιος 1992.

γ. Προετοιμασία οικονομο-τεχνικής μελέτης και προγράμματος εκτέλεσης των εργασιών (Project execution proposal) για την επέκταση του σταθμού φόρτωσης βυτίων (Tank Truck Loading Station).

Ιδιοκτήτης: Hellenic Fuels & Lubricants Industrial & Commercial Co A.E. - Thessaloniki.

Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1992.

δ. Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός: Συμμετοχή στον διαγωνισμό για το νέο κτίριο του Τ.Ε.Ε. - Τ.Κ.Μ. στην Θεσσαλονίκη.

Ιδιοκτήτης: Τ.Ε.Ε. - Τ.Κ.Μ.
Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1992.

ε. Συλλογή στοιχείων και προετοιμασία φακέλου που αφορούν τη δυνατότητα επανάχρησης του εργοστασιακού χώρου της Ζυθοποιίας "Κάρολος Φιξ" επί της οδού 26ης Οκτωβρίου.

Ιδιοκτήτης: Νικόλαος Ζαφειρίδης.
Ιανουάριος 1993.

στ. Μελέτη - σχεδιασμός: Συγκρότημα 18 κατοικιών και 4 καταστημάτων στην Άφυτο Χαλμιδικής. Επανασχεδιασμός 6 κατοικιών, διευθέτηση όψεων, παρουσίαση τεύχους. Κωδ. 0-478.

Ιδιοκτήτης: Ευστράτιος Σέρογλου.
Φεβρουάριος - Μάρτιος 1993.

ζ. Μελέτη - σχεδιασμός: Προσθήκη σε υφιστάμενο εργοστάσιο - μηχανουργείο στα Διαβατά Θεσσαλονίκης, συνολικού εμβαδού 1161 m². Κωδ. Ε 485.

Ιδιοκτήτης: ΕΚΜΕ Α.Ε. - Καρυώτης Βασίλειος.
Απρίλιος 1993.

η. Προσχέδια για δύο κατοικίες στο Πανόραμα Θεσσαλονίκης.

Ιδιοκτήτης: Ευστράτιος Σέρογλου.
Μάιος 1993.

Κατά τη διάρκεια αυτής της συνεργασίας επέδειξε ιδιαίτερη μεθοδικότητα και ικανά αποτελέσματα.

Ο Διευθυντής
Ε. ΣΕΡΟΓΛΟΥ & ΣΙΑ Ο.Ε.
Ε. ΣΕΡΟΓΛΟΥ
Ε. ΣΕΡΟΓΛΟΥ

Φόλκερ Τάισσεν και Συνεργάτες

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

Ο αρχιτέκτων μηχανικός κύριος Δημήτριος Μάνιος, την περίοδο από την 1^η Ιουνίου 1995 έως την 31^η Ιουλίου 1996, εργάστηκε στο γραφείο Φόλκερ Τάισσεν + Συνεργάτες στις φάσεις σχεδιασμού 1 - 5 [Προσχέδια έως Μελέτη εφαρμογής] στις αναφερόμενες παρακάτω μελέτες:

- 1) Νότιο τμήμα του οικισμού Γιοάχιμ-Ρίνγκελντατς στο Βερολίνο - Μαρτσάν
Συγκρότημα 125 κατοικιών, κατά το ήμισυ σύμφωνα με τη 2^η σειρά συντελεστών
και ως ιδιωτικές κατοικίες
- 2) Συγκρότημα κατοικιών Γκόταερ Στράσσε στο Βερολίνο- Χέλερσντορφ
130 κατοικίες σύμφωνα με τη 2^η σειρά συντελεστών
- 3) Γνωμοδοτικός αρχιτεκτονικός διαγωνισμός της Μπεβογκέ
Κτίριο κατοικιών στην Χέερστρασσε στο Βερολίνο - Σπάνταου
- 4) Συγκρότημα κατοικιών στο Χεχτγκράμπεν στο Βερολίνο - Χοχενσονχάουσεν
100 κατοικίες ως ιδιωτικές κατοικίες.

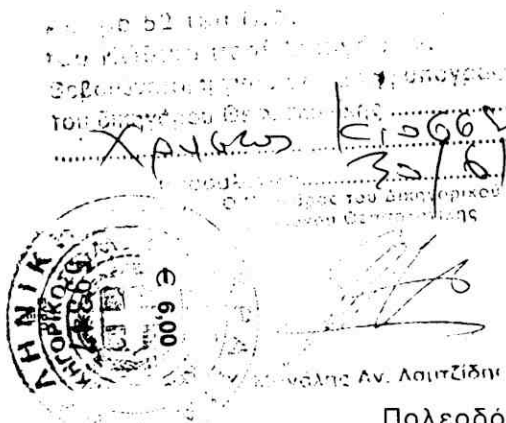
Ο κύριος Μάνιος επέδειξε σε όλες αυτές τις μελέτες μεγάλη δύναμη διείσδυσης στους πολεοδομικούς ιστούς και καλή αίσθηση της μορφολογίας των συγκεκριμένων κτιρίων. Επίσης, απέκτησε εργαζόμενος μια καλή γνώση των διαφορετικών αρχών του σχεδιασμού και των κανονισμών.

Η συνεργασία με αυτόν ήταν για όλους τους συμμετόχους πάντοτε μια ευχαρίστηση - κατ' επανάληψη, προπάντων σε δύσκολες καταστάσεις, με την ετοιμότητά του διακρίθηκε ιδιαίτερα.

Βερολίνο, 4 Μαρτίου 1997

/ Δυσανάγνωστος υπογραφή /

(Φ. Τάισσεν)

Ο,τι ακριβής μετάφραση εκ της..... στην Ελληνική γλώσσα του συνημμένου ακριβούς αντιγράφου γενομένη σύμφωνα με το άρθρο 53 του Ν.Δ. 3026/54 "περί Κώδικος Δικηγόρων" βεβαιουμένου έμα συγχρόνως ότι η παρούσα μετάφραση αφορά αυτό τούτο το συνημμένο ακριβές αντίγραφο.

Θεσσαλονίκη, 30/06/2000.
Ο μεταφράσας και βεβαιών Δικηγόρος

Πολεοδόμοι και Αρχιτέκτονες
Μάρτιν-Λούθερ-Στράσσε 45 10779 Βερολίνο
Τηλ. 030-217 70 01/02/03 Fax 217 70 04

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΚΡΙΟΣΣΕΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ (Α.Μ. 5064)
Α. ΝΙΚΗ 37 ΤΗΛ. 2310 266 175
546 24 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Α.Φ.Μ. 046769523 - Δ.Ο.Υ. Β' ΘΕΣ/ΚΗΣ

Volker Theissen und Partner

BESCHEINIGUNG

Herr Dipl.-Ing. Dimitrios Manios hat in der Zeit vom 1. Juni 1995 bis zum 31. Juli 1996 für das Büro Volker Theissen + Partner die Leistungsphasen 1 - 5 der nachstehend aufgeführten Projekte bearbeitet:

- 1) Joachim-Ringelnatz-Siedlung Süd in Berlin-Marzahn
ca. 125 Wohneinheiten - jeweils zur Hälfte im 2. Förderweg und als Eigentum
- 2) Wohnbebauung Gothaer Straße in Berlin-Hellersdorf
ca. 130 Wohneinheiten im 2. Förderweg
- 3) Gutachterlicher Wettbewerb Bewoge
Punkthaus an der Heerstraße in Berlin-Spandau
- 4) Wohnbebauung am Hechtgraben in Berlin-Hohenschönhausen
ca. 100 Wohneinheiten als Eigentum.

Herr Manios hat bei allen diesen Projekten großes Einfühlungsvermögen bewiesen für den städtebaulichen Kontext und gutes Gespür bei der Gestaltung der Gebäude im Einzelnen. Er hat sich auch eine gute Kenntnis der diversen Planungs- und Genehmigungsgrundlagen erarbeitet.

Die Zusammenarbeit mit ihm war allen Beteiligten immer eine Freude - er hat sich vor allem in schwierigen Situationen wiederholt durch seinen Einsatz besonders ausgezeichnet.

Berlin, den 4. März 1997

(V. Theissen)

Städtebauer und Architekten
Martin-Luther-Straße 45 10779 Berlin
Tel. 030-217 70 01/02/03 Fax 217 70 04

Πιστοποιητικό

Ο κύριος Μάνιος, γεννημένος στις 23/4/1963 στη Θεσσαλονίκη (GR), που κατοικεί στην Βίλχελμσχοερστράσε 12, 12161 Βερολίνο, συνεργάστηκε με το γραφείο μας ως αρχιτέκτων από τον Μάιο του 1997 έως τον Μάρτιο του 2000.

Ο κύριος Μάνιος εργάστηκε σε αυτήν τη χρονική περίοδο στις μελέτες

- Κτίριο γραφείων και καταστημάτων "Κρονενπαλέ", στην Κρονενστράσε 8-10, Βερολίνο - Μίττε.
Σχεδιασμός κατασκευαστικών λεπτομερειών στο παλαιό και νέο κτίριο.
Συνολικό κόστος του έργου: 17.000.000 γερμανικά μάρκα.
- Κτίριο γραφείων και καταστημάτων A&T στην πλατεία Ποτσντάμερ, 2^ο κτίριο, Βερολίνο - Τιεργκάρτεν.
Επιβλέπων της ομάδας σχεδιασμού για τη μελέτη εφαρμογής στο νέο κτίριο.
Συνολικό κόστος του έργου: 50.000.000 γερμανικά μάρκα.
- Συγκρότημα κατοικιών, στην Μαριενστράσε 25, Βερολίνο - Μίττε.
Σχεδιασμός κατασκευαστικών λεπτομερειών στο παλαιό κτίριο.
Συνολικό κόστος του έργου: 4.000.000 γερμανικά μάρκα.
- Κτίριο γραφείων και καταστημάτων "Χάους Μέντελσον", στην Γεγκερστράσε 51, Βερολίνο - Μίττε.
Σχεδιασμός κατασκευαστικών λεπτομερειών στο παλαιό και νέο κτίριο.
Συνολικό κόστος του έργου: 22.000.000 γερμανικά μάρκα.

Οι παραπάνω αναφερόμενες μελέτες απαίτησαν από τους αρχιτέκτονες, που εργάστηκαν σε αυτές, ένα υψηλό επίπεδο τεχνικών ειδικευμένων γνώσεων, δυνατότητες συντονισμού και ολοκλήρωσης όσον αφορά τους ειδικούς τομείς Στατική και Τεχνικός εξοπλισμός των κτιρίων και λεπτούς χειρισμούς όσον αφορά την προστασία των διατηρητέων τμημάτων των κτιρίων.

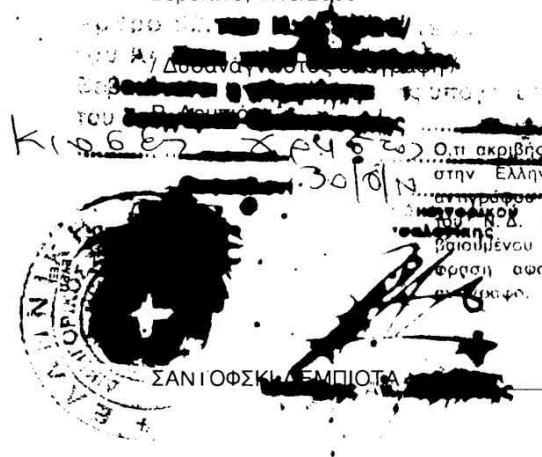
Οι εργοδότες μας ανέμεναν επίσης μια πολύ υψηλότερη από τον μέσο όρο μορφολογική πληρότητα σε σχέση με τη συνολική σύλληψη όπως και ιδιαίτερα τον ακριβή σχεδιασμό των κατασκευαστικών λεπτομερειών.

Ο κύριος Μάνιος εκπλήρωσε το σχετικό με τα αναφερόμενα έργα που του εμπιστευθήκαμε κάθε φορά αυτόνομα και προς δική μας πλήρη ικανοποίηση.

Γνωρίσαμε τον κύριο Μάνιο ως συναδελφικό, ευσυνειδητό και πάντοτε ευδιάθετο συνεργάτη. Ο συνετός τρόπος του, συνδυαζόμενος με την ετοιμότητά του για δράση, συνέβαλε σε αυτό, σε θεελλώδεις φάσεις του σχεδιασμού να μην χάνει από τα μάτια του τον στόχο της μελέτης.

Ο κύριος Μάνιος φεύγει από το γραφείο μας με δική του επιθυμία. Του ευχόμαστε για το μέλλον του στην πατρίδα του μόνον τα καλύτερα.

Βερολίνο, 17/3/2000

Ο,τι ακριβής μετάφραση εκ της.....
στην Ελληνική γλώσσα του συνημμένου ακριβούς
μεταφράσεως νενομένη σύμφωνα με το άρθρο 53
του Ν. 3026/54 "περί Κώδικος Δικηγόρων" βε-
βαιούμενου άμα συγχρόνως ότι η παρούσα μετά-
φραση αφορά αυτό τουτό το συνημμένο ακριβές
αποκρίφτο.

Θεσσαλονίκη, 30/06/2004
Ο μεταφράσας και βεβαιών Δικηγόρος

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΚΙΟΣΣΕΣ / Εμβλημα Γραφείου /
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ (Α.Μ. 5064)
Λ. ΝΙΚΗΣ 6 - ΤΗΛ. 2310.256.875
546 24 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Α.Φ.Μ. 046767523 - Δ.Ο.Υ. Β' ΘΕΣΣ/ΚΗ

Zeugnis

Herr Manios, geboren am 23.4.1963 in Thessaloniki (GR), wohnhaft in der Wilhelmshöhe Str. 12, 12161 Berlin, war von Mai 1997 bis März 2000 für unser Büro als Architekt tätig.

Herr Manios bearbeitete in dieser Zeit hauptsächlich die Projekte

- Büro- und Geschäftshaus „Kronenpalais“, Kronenstrasse 8-10 Berlin - Mitte
Detailplanung im Alt- und Neubau
Bausumme: 17 Mio DM
- Büro und Geschäftshaus am Potsdamer Platz BT 2 A&T Berlin - Tiergarten
Projektleitung Ausführungsplanung Neubau
Bausumme: 50 Mio DM
- Wohnhaus Marienstrasse 25 Berlin -Mitte
Detailplanung Altbau
Bausumme: 4 Mio DM
- Büro- und Geschäftshaus „Haus Mendelssohn“, Jägerstrasse 51 Berlin - Mitte
Detailplanung im Alt- und Neubau
Bausumme: 22 Mio DM

Die oben aufgeführten Projekte verlangten von dem bearbeitenden Architekten ein hohes Mass an technischem Fachwissen, Koordinations- und Integrationsvermögen betreffend den Fachdisziplinen Statik und technischer Gebäudeausrüstung und einen subtilen Umgang im Hinblick auf die teilweise denkmalgeschützte Altbausubstanz.

Unsere Auftraggeber erwarteten ebenfalls ein überdurchschnittlich hohen gestalterischen Anspruch in Bezug auf das Gesamtkonzept wie aber auch und insbesondere auf die präzise Detailbearbeitung.

Herr Manios erfüllte die ihm diesbezüglich anvertrauten Aufgaben jeweils selbständig und zu unserer vollen Zufriedenheit.

Wir haben Herrn Manios als kollegialen, gewissenhaften und stets fröhlichen Mitarbeiter kennengelernt. Seine besonnene Art, kombiniert mit seiner Einsatzbereitschaft, hat dazu beigetragen, selbst in turbulenten Projektstadien die Projektziele nicht aus den Augen zu verlieren.

Herr Manios verlässt unser Büro auf eigenen Wunsch. Wir wünschen Ihm für seine Zukunft in seiner Heimat nur das Beste.

Berlin, den 17.3.2000

R. Lebioda

Βερολίνο, 22 Νοεμβρίου 2000

Βεβαίωση

Ο Ρόμουαλτ Λεμπιότα, γεννημένος στο Μπέβτχεν Ο/Σ, Πολωνία, στις 30/05/1957, που κατοικεί στην Ραϊνστράσσε 88, 14612 Φάλκενζε, με αριθμό δελτίου ταυτότητας 2398435385

Δηλώνει

Στο όνομα και ως εκπρόσωπος του Γραφείου Αρχιτεκτονικής Σαντόφσκι & Λεμπιότα, στην Καντστράσσε 28, 10623 Βερολίνο, με αριθμό φορολογικού μητρώου 502/60395,

ότι ο αρχιτέκτων κύριος **Δημήτριος Μάνιος**, γιος του Μαργαρίτη, γεννημένος στη Θεσσαλονίκη - GR, στις 23/04/1963, που κατοικεί στην Βίλχελμσχοερστράσσε 12, 12161 Βερολίνο, συνεργάστηκε με το γραφείο μας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, στις ακόλουθες μελέτες:

Εξυγίανση και ανασχεδιασμός / Μελέτη εφαρμογής. Κτίριο γραφείων και καταστημάτων "Κρονενπαλέ", στην Κρονενστράσσε 8-10, Βερολίνο - Μίττε

Διάρκεια της μελέτης:	12 μήνες (1997)
Συνολικό κόστος του έργου:	17.000.000 γερμανικά μάρκα
Θέση:	Ελεύθερος συνεργάτης
Ποσοστό συμμετοχής στη μελέτη:	50%
Αμοιβή:	130.000 γερμανικά μάρκα

Μελέτη εφαρμογής. Κτίριο γραφείων και καταστημάτων A&T στην πλατεία Πριοντάμερ 2° κτίριο, στην Κοτενερστράσσε, Βερολίνο - Τιεργκάρτεν

Διάρκεια της μελέτης:	14 μήνες (1998)
Συνολικό κόστος του έργου:	50.000.000 γερμανικά μάρκα
Θέση:	Ελεύθερος συνεργάτης
Ποσοστό συμμετοχής στη μελέτη:	60%
Αμοιβή:	160.000 γερμανικά μάρκα

Εξυγίανση και ανασχεδιασμός / Μελέτη εφαρμογής. Συγκρότημα κατοικιών, στην Μαριενστράσσε 25, Βερολίνο - Μίττε

Διάρκεια της μελέτης:	6 μήνες (1998-1999)
Συνολικό κόστος του έργου:	4.000.000 γερμανικά μάρκα
Θέση:	Ελεύθερος συνεργάτης
Ποσοστό συμμετοχής στη μελέτη:	30%
Αμοιβή:	50.000 γερμανικά μάρκα

Εξυγίανση και ανασχεδιασμός / Μελέτη εφαρμογής. Κτίριο γραφείων και καταστημάτων "Χάους Μέντελσον", στην Γεγκερστράσσε 51, Βερολίνο - Μίττε

Διάρκεια της μελέτης:	18 μήνες (1998-2000)
Συνολικό κόστος του έργου:	22.000.000 γερμανικά μάρκα
Θέση:	Ελεύθερος συνεργάτης
Ποσοστό συμμετοχής στη μελέτη:	50%
Αμοιβή:	180.000 γερμανικά μάρκα

Η βεβαίωση αυτή ισχύει με την εμφάνισή της σε Αρχές ή ισοδύναμους με τις Αρχές θεσμοθετημένους φορείς.

/ Δυσανάγνωστος υπογραφή / / Σφραγίδα του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Βερολίνου /

Ρόμουαλτ Λεμπιότα

Ο,τι ακριβής μετάφραση εκ της.....
στην Ελληνική γλώσσα του συνημμένου ακριβούς
αντιγράφου γενομένη σύμφωνα με το άρθρο 53
του Ν.Δ. 3026/54 "περί Κώδικος Δικηγόρων" βε-
βαιούμενου άμα συγχρόνως ότι η παρούσα μετά-
φραση αφορά αυτό τούτο το συνημμένο ακριβές
αντίγραφο.

Θεσσαλονίκη, 30/06/2000.

ΣΑΝΤΟΦΣΚΙ•ΛΕΜΠΙΟΤΑ

Ο μεταφράσας και βεβαιώνων υποβλήμα Γραφείου /

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΚΙΟΣΤΕΣ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ (Α.Μ. 5064)

Α. ΝΙΚΗΣ 3 ΤΗΛ. 256.875

546 24 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Α.Φ.Μ. 046769823

Berlin, den 22 November 2000

Bescheinigung

Romuald Lebioda, geboren in Bevthen O/S, Polen, am 30.05.1957, wohnhaft in der Rheinstraße 88 in 14612 Falkensee mit Identitätskartennummer 2398435385

Erklärt

Im Namen und als Vertreter des Architekturbüros Sadowski & Lebioda, Kantstraße 28 in 10623 Berlin mit Steuernummer 502/60395,

dass Herr Architekt **Dimitrios Manios**, Sohn von Margaritis, geboren in Thessaloniki – GR am 23.04.1963, wohnhaft in der Wilhelmshöherstraße 12, 12161 Berlin, in unserem o.g. Architekturbüro an folgenden Projekten mitgearbeitet hat:

Sanierung und Umbau / Ausführungsplanung, Büro und Geschäftshaus „Kronenpalais“, Kronenstraße 8-10 in Berlin – Mitte

Dauer des Projektes:	12 Monate (1997)
Bausumme:	17.000.000 DM
Stellung:	Freier Mitarbeiter
Anteil an der Projektbearbeitung:	50%
Honorar:	130.000 DM

Ausführungsplanung, Büro und Geschäftshaus A&T am Potsdamer Platz, Bauteil 2, Köthener Strasse in Berlin – Tiergarten

Dauer des Projektes:	14 Monate (1998)
Bausumme:	50.000.000 DM
Stellung:	Freier Mitarbeiter
Anteil an der Projektbearbeitung:	60%
Honorar:	160.000 DM

Sanierung und Umbau / Ausführungsplanung, Wohngebäude in der Marienstraße 25 in Berlin – Mitte

Dauer des Projektes:	6 Monate (1998-1999)
Bausumme:	4.000.000 DM
Stellung:	Freier Mitarbeiter
Anteil an der Projektbearbeitung:	30%
Honorar:	50.000 DM

Sanierung und Umbau / Ausführungsplanung, Büro und Geschäftshaus „Haus Mendelssohn“, Jägerstraße 51 in Berlin – Mitte

Dauer des Projektes:	18 Monate (1998-2000)
Bausumme:	22.000.000 DM
Stellung:	Freier Mitarbeiter
Anteil an der Projektbearbeitung:	50%
Honorar:	180.000 DM

Diese Bescheinigung gilt zur Vorlage bei Behörden oder behördeähnlichen Institutionen.

SADOWSKI · LEBIODA

ARCHITEKTUR- U.
INGENIEURBÜRO

KANTSTRASSE 28
10623 BERLIN
TEL.: 315 703 - 0
FAX: 315 703 - 20